

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

РІЧНИЙ ЗВІТ

2 0 1 2

Шановні пані та панове!

Ускладнення зовнішньоекономічних умов у 2012 році поставило перед Національним банком України нові виклики, але економіка та банківська система гідно на них відповіли. У звітному році Національний банк виконав свою основну функцію – забезпечив стабільність грошової одиниці України. Діяльність банківської системи вперше після кризи була прибутковою, зростали активи та зобов'язання банків України.

В умовах низького зовнішнього попиту і високих цін на енергоносії приріст реального ВВП за 2012 рік порівняно з 2011 роком становив 0.2%. Головним джерелом зростання реального ВВП став внутрішній сукупний попит.

Для виконання своєї основної функції та стимулювання відновлювальних процесів в економіці Національний банк України протягом року проводив зважену грошово-кредитну політику. Пропозиція грошей забезпечувалася на рівні, адекватному розвитку макроекономічних процесів. Підтримувалася прогнозована динаміка обмінного курсу гривні. Активно застосовувались інструменти грошово-кредитної політики. Зокрема було знижено ключові процентні ставки, подовжено терміни надання кредитів з рефінансування та запроваджено гнучкі вимоги до формування банками обов'язкових резервів.

Водночас наші дії зосереджувалися не лише на поточному регулюванні грошово-кредитного ринку, а й на створенні довгострокових передумов для підтримання стабільного низькоінфляційного середовища.

Динаміка грошових агрегатів протягом року свідчила про відсутність інфляційного тиску з боку грошової пропозиції.

Приріст індексу споживчих цін у 2012 році становив “мінус” 0.2% (порівняно з 4.6% у 2011 році), а приріст базового індексу споживчих цін – 0.8% (6.9% у попередньому році).

Заходи, які вживав Національний банк України, створили умови для ефективного розвитку банків. Банківська система не тільки зберегла відвойовані після кризи позиції, але і домоглася зростання основних показників.

По-перше, поступово зростають обсяги кредитування економіки. Так, обсяг кредитів, наданих в економіку, зріс за 2012 рік майже на 30 мільярдів гривень. Крім того майже на 16 мільярдів гривень збільшились обсяги кредитування населення в національній валюті.

По-друге, поліпшується якість кредитних портфелів банків, зменшується прострочена заборгованість за наданими кредитами. За звітний рік прострочена заборгованість за наданими кредитами зменшилася на 8.5%.

По-третє, зростає довіра до банків із боку населення. Приріст вкладів фізичних осіб за минулий рік становив 19%, або 58 мільярдів гривень.

Нарешті, банківська система вийшла на прибутковий рівень діяльності – отримано позитивний фінансовий результат в обсязі 4.9 мільярда гривень.

Водночас збереження напруги на європейських фінансових ринках потребувало від Національного банку України вжиття невідкладних заходів, спрямованих на мінімізацію зовнішнього негативного впливу. Оперативним реагуванням на виклики часу стала оптимізація валютного регулювання та пруденційного нагляду.

Упродовж 2012 року ми були зосереджені на вдосконаленні правового поля. За ініціативи та активної участі Національного банку України прийнято закони, які мають значний позитивний вплив на функціонування банківської системи та розвиток економіки України. Верховна Рада України ухвалила подані Національним банком України за правом законодавчої ініціативи законопроекти щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків, а також стосовно розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок. Крім того, з урахуванням законодавчих пропозицій Національного банку України у 2012 році були прийняті:

- закони, що суттєво вдосконалили систему гарантування вкладів фізичних осіб та впровадили нові механізми роботи з неплатоспроможними банками;
- закон щодо виконання господарських зобов'язань;
- ряд законів з питань функціонування депозитарної діяльності та ринку цінних паперів;
- закони, що вирішують питання створення та діяльності Державного земельного банку.

Задля посилення ефективності грошово-кредитної політики Національний банк України проводив роботу з підвищення фінансової грамотності широких верств населення. Стабільність банківської системи та нарощування депозитів у національній валюті свідчили про ефективність комунікацій Національного банку України з суспільством та зростання довіри до банків з боку населення.

У цілому 2012 рік для банківської системи України став роком успішного подолання проблем, притаманних банківським системам у періоди глобальних криз.

Ми й надалі будемо продовжувати курс на підтримку стабільності грошової одиниці України та банківської системи.

Щиро

Ігор Соркін

Голова Національного банку України

СКЛАД РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ (за станом на 01.03.2013 р.)

**Прасолов
Ігор Миколайович**

Постанова Верховної Ради України
від 11.01.2007 № 560-V
**Голова Ради
Національного банку України**

**Акімова
Ірина Михайлівна**

Указ
Президента України
від 16.04.2010 № 545/2010

**Гайдуцький
Павло Іванович**

Указ
Президента України
від 16.04.2010 № 545/2010

**Гончаров
Михайло Олександрович**

Постанова Верховної Ради України
від 11.01.2007 № 560-V

**Горбаль
Василь Михайлович**

Постанова Верховної Ради України
від 11.01.2007 № 560-V

**Клюєв
Сергій Петрович**

Постанова Верховної Ради України
від 11.01.2007 № 560-V

**Колесніков
Борис Вікторович**

Постанова Верховної Ради України
від 11.01.2007 № 560-V

**Полунєв
Юрій Володимирович**

Постанова Верховної Ради України
від 05.09.2008 № 504-VI

**Порошенко
Петро Олексійович**

Постанова Верховної Ради України
від 11.01.2007 № 560-V

**Портнов
Андрій Володимирович**

Указ Президента України
від 16.04.2010 № 545/2010

**Соркін
Ігор Вячеславович**

Входить до складу Ради
Національного банку України за посадою

**Федосов
Віктор Михайлович**

Указ Президента України
від 16.04.2010 № 545/2010

**Хорошковський
Валерій Іванович**

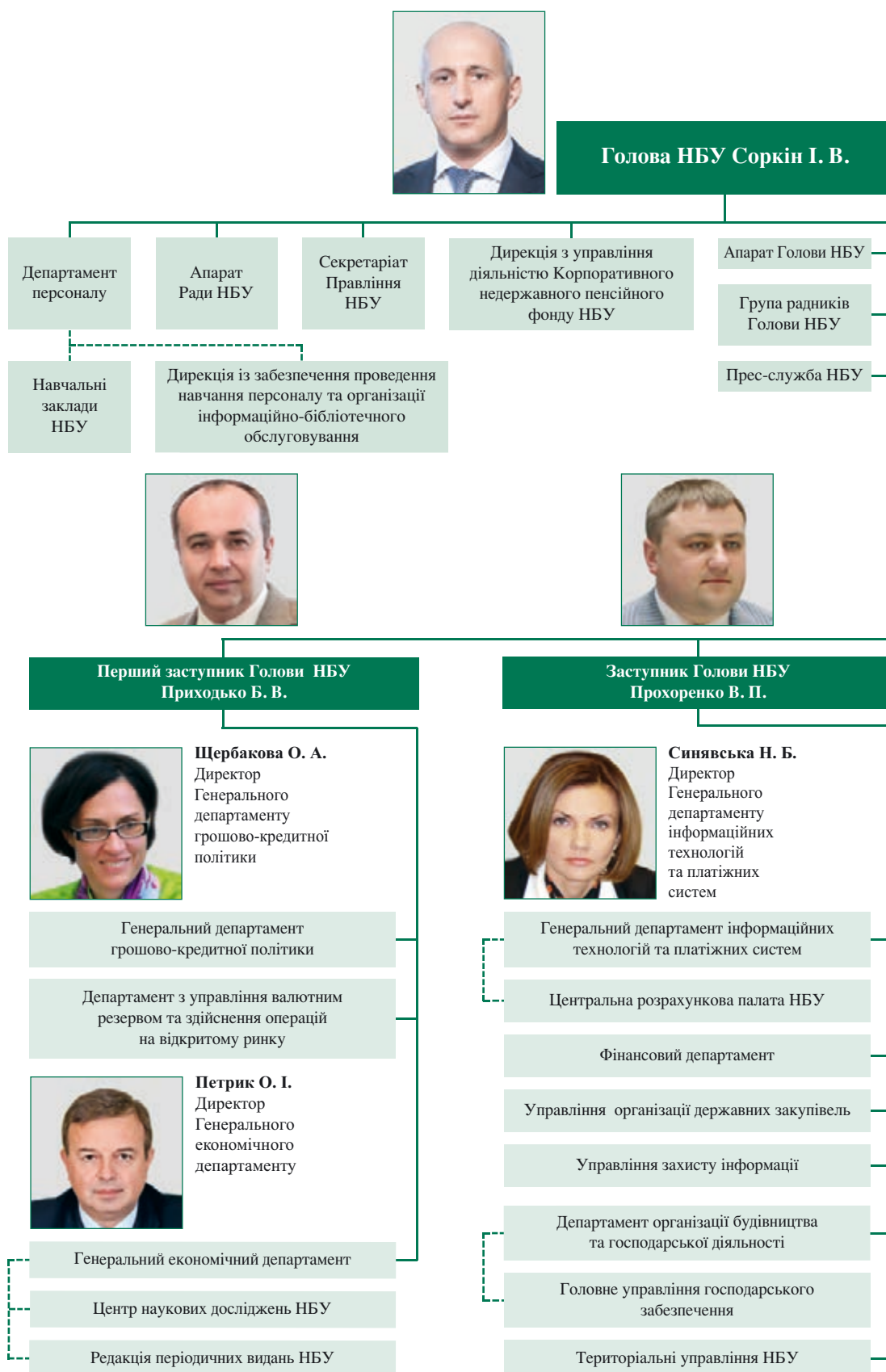
Указ Президента України
від 16.04.2010 № 545/2010

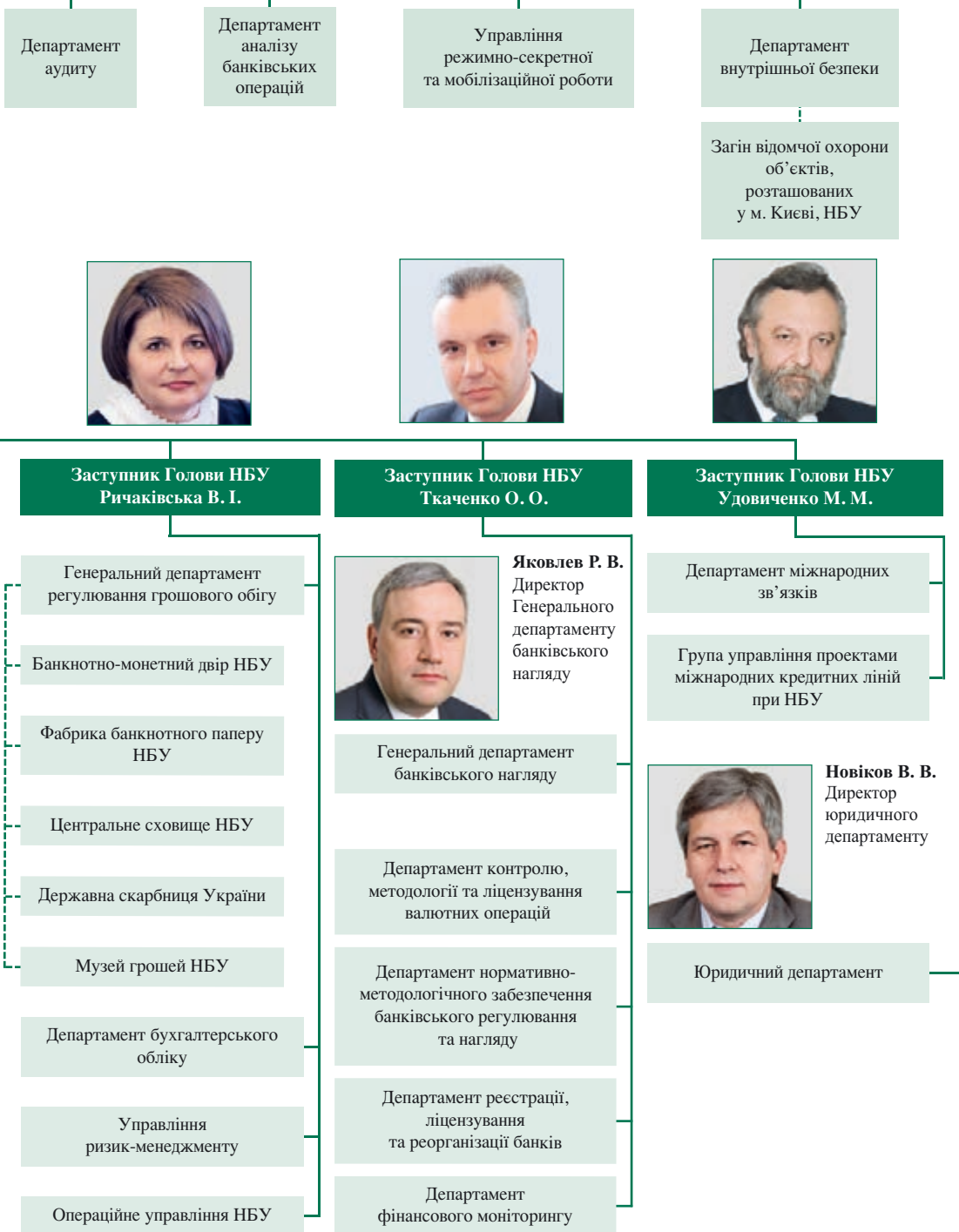

**Шпек
Роман Васильович**

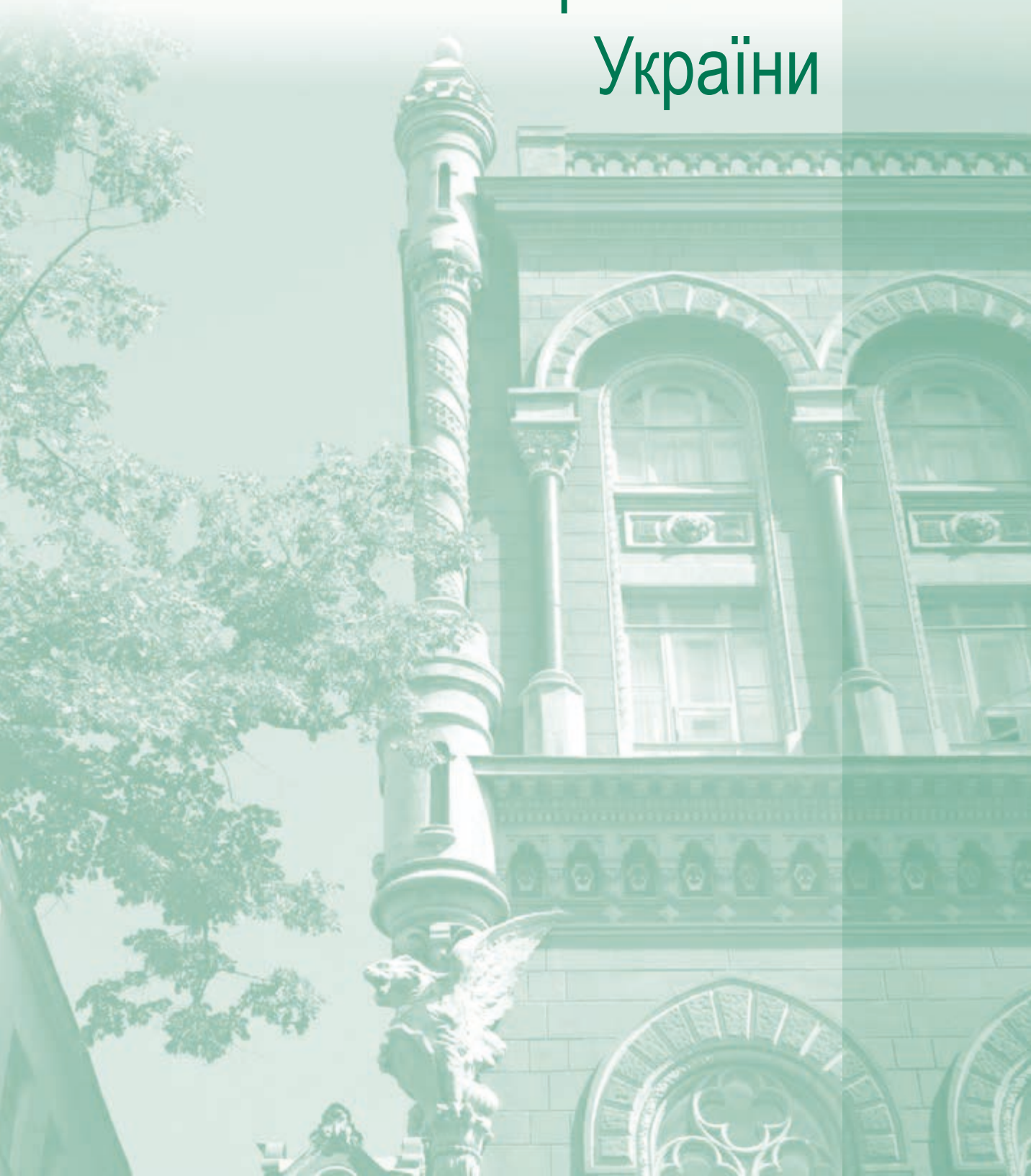
Указ Президента України
від 16.04.2010 № 545/2010

СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ (за станом на 01.03.2013 р.)

Макроекономічний розвиток України

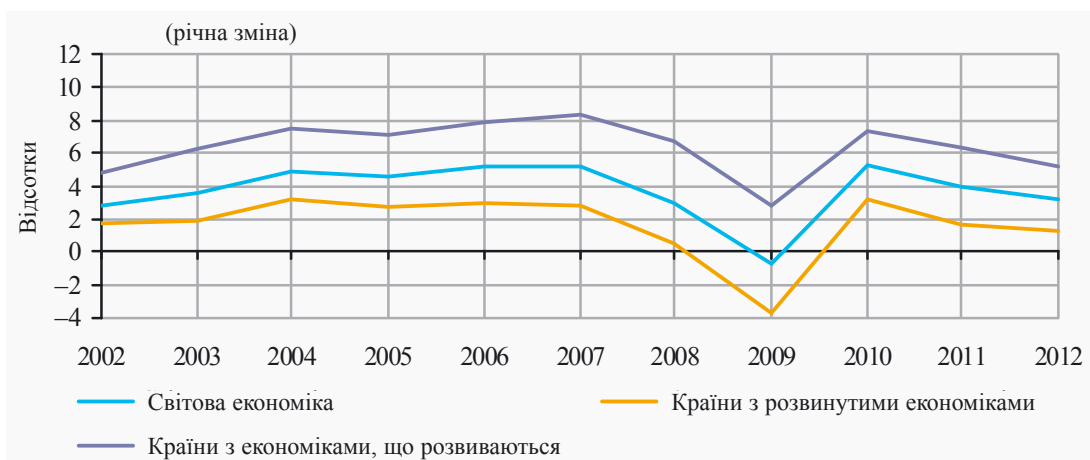
1. ОГЛЯД СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МІЖНАРОДНИХ РИНКІВ

У 2012 році зберігся низхідний тренд розвитку світової економіки. Темп приросту світового ВВП знизився до 3.2%¹ порівняно з 4.0% у 2011 році. Серед основних чинників, що зумовили таку динаміку, – стагнація економік розвинутих європейських країн та уповільнення темпів економічного зростання країн, що розвиваються. Економіка країн зони євро вдруге з початку кризи увійшла в рецесію: скорочення ВВП порівняно з попереднім роком становило 0.6%. Темп приросту економіки Росії уповільнився у 2012 році до 3.4%, Китаю – до 7.8% (найнижчий приріст за період із 1999 року).

Зниження світової економічної активності позначилося на уповільненні динаміки світової торгівлі. У 2012 році порівняно з попереднім роком обсяг світової торгівлі товарами та послугами збільшився на 2.5%, в той час як у 2011 році на 6.0%.

Наявність вільних промислових потужностей та слабкий сукупний попит зумовили уповільнення інфляційних процесів. Середньорічна інфляція в 2012 році була нижчою, ніж у 2011 році, як у країнах з розвинутою економікою, так і в країнах з ринками, що розвиваються (відповідно на 0.7 процентного пункту та 1.3 процентного пункту – до 2.0% та 5.9%).

Графік 1. Динаміка світового ВВП

Джерело: Міжнародний валютний фонд.

¹ Міжнародний валютний фонд "World economic outlook" (квітень 2013).

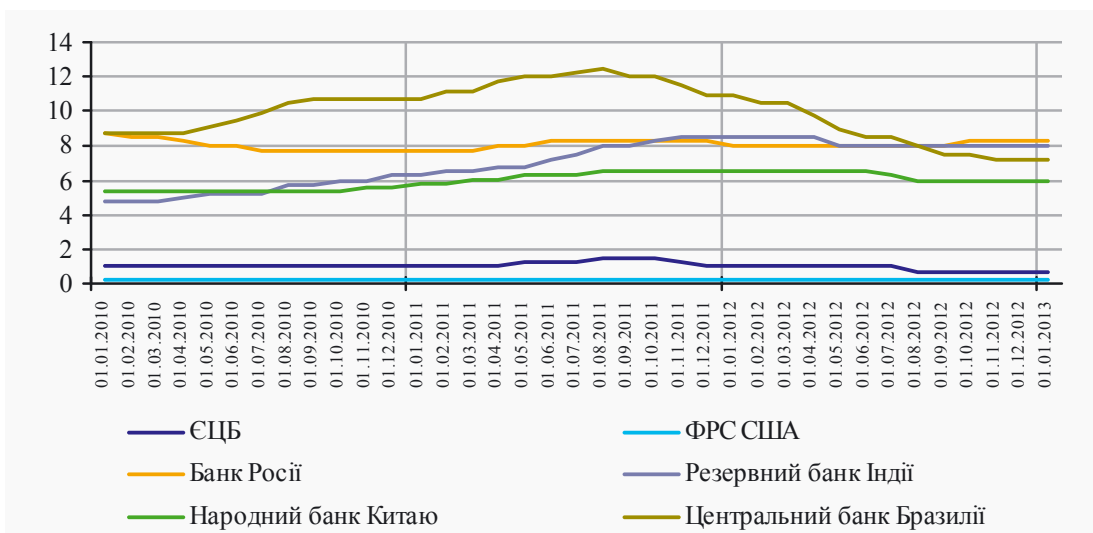
Динаміка світових цін на сировинні товари упродовж року була різноспрямованою. Незважаючи на мляве світове економічне зростання, біржові ціни² на нафту досягли рекордного максимуму (112 дол. США за барель нафти марки "Брент"). Водночас ціни на неенергетичні товари упродовж року переважно знижувалися, зокрема світова ціна на сталь знизилась у середньорічному обчисленні на 10%.

Ризик подальшого уповільнення темпів економічного розвитку та помірні темпи інфляції зумовили пом'якшення монетарної політики більшістю центральних банків розвинутих країн. Низькі базові процентні ставки та застосування традиційних і нетрадиційних інструментів регулювання ліквідності дозволили зупинити негативну тенденцію до скорочення балансів фінансових установ та стабілізувати фінансові ринки.

У 2012 році до числа центральних банківських установ, які запровадили програми з викупу активів, приєднався Європейський центральний банк.

ФРС США вперше в історичній практиці діяльності центральних банків у якості цільового орієнтира для зміни основних параметрів монетарної політики визначила рівень зайнятості.

Графік 2. Динаміка ключових процентних ставок центральних банків провідних країн світу, % річні

Джерело: Центральні банки країн.

² Ціни на нафту, сталь та обсяги торгівлі наведено в середньорічному обчисленні.

Джерело: МВФ, CRU Company.

2. ОГЛЯД ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Економіка України в 2012 році функціонувала в умовах несприятливої зовнішньоекономічної кон'юнктури. Значний вплив на її розвиток спричинило уповільнення темпів зростання країн – основних торговельних партнерів України.

Економічну активність протягом року підтримував внутрішній споживчий попит, що забезпечувався зростанням реальної заробітної плати високими темпами. Важливу роль у збереженні високої купівельної спроможності відіграло низьке інфляційне середовище. В Україні вперше з 2002 року спостерігалось зниження споживчих цін за підсумками року.

Таблиця 1. Основні макроекономічні показники України

Показники	темпи приросту (зниження), %				
	2008	2009	2010	2011	2012
Номінальний ВВП (у фактичних цінах), млрд. грн.	948.1	913.3	1 082.6	1 302.1	1 408.9
Реальний ВВП (у постійних цінах 2007 року)	2.3	-14.8	4.1	5.2	0.2
Індекс споживчих цін (до грудня попереднього року)	22.3	12.3	9.1	4.6	-0.2
Індекс цін виробників промислової продукції (до грудня попереднього року)	23.0	14.3	18.7	14.2	0.3
Рівень безробіття населення працездатного віку за методологією МОП, %	6.9	9.6	8.8	8.6	8.1
Реальна заробітна плата	6.3	-9.2	10.2	8.7	14.4
Реальний наявний дохід	7.6	-10.0	17.1	8.0	9.7
Сальдо поточного рахунку платіжного балансу (у % до ВВП)	-7.0	-1.5	-2.2	-6.3	-8.4

2.1. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

За підсумками 2012 року в Україні спостерігалось зниження споживчих цін на 0.2%. Низькими були і показники місячної інфляції, які протягом року перебували на близькому до нуля рівні (від 0.3% до "мінус" 0.3%).

Основним чинником низхідної динаміки індексу споживчих цін (ІСЦ) у 2012 році було здешевлення продуктів харчування. Високий урожай плодоовочевої продукції в 2011–2012 роках і поліпшення інфраструктури зберігання та реалізації продовольчих товарів визначили зниження цін на продукти харчування за підсумками року на 2.9%.

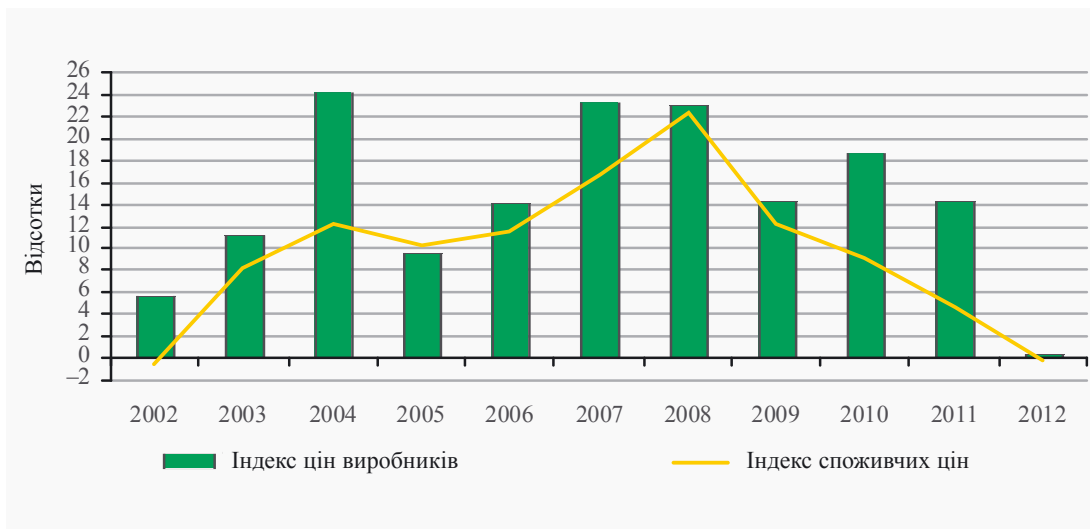
Стабілізуючий вплив на розвиток інфляційних процесів у країні мало уповільнення темпів приросту базової інфляції за підсумками року до 0.8% (6.9% у 2011 році). Зниження базового ІСЦ відбувалося під впливом вторинних ефектів від зменшення цін на продовольство. Крім того стабільний обмінний курс та низька інфляція в країнах – торговельних партнерах України сприяли здешевленню імпортованих товарів.

Стримували інфляційний тиск у країні помірні темпи зростання цін на товари, що регулюються адміністративно. Протягом 2012 року вони збільшилися на 3.2% переважно внаслідок підвищення цін на алкогольні напої та тютюнові вироби (на 7.0% за підсумками року).

Позитивний вплив на загальний інфляційний фон в Україні мала стабілізація цін на нафту на світових ринках. Річні темпи приросту вартості палива та мастила в 2012 році значно уповільнились і становили 6.9%.

В умовах падіння зовнішнього попиту на основну експортну продукцію та зменшення внутрішнього інвестиційного попиту індекс цін виробників у річному обчисленні знижувався протягом усього 2012 року – до 0.3%.

Графік 3. Зміна індексів споживчих цін та цін виробників

2.2. ВАЛОВИЙ ВНУТРІШНІЙ ПРОДУКТ

На економічну ситуацію в Україні в 2012 році впливало уповільнення темпів зростання світової економіки. Гальмування економічного зростання в країнах – основних торговельних партнерах України, зокрема у країнах євросони, зумовило помірні темпи зростання валового внутрішнього продукту України (ВВП). Приріст реального ВВП за 2012 рік становив 0.2%. Номінальний ВВП дорівнював 1 408.9 млрд. грн. і порівняно з 2011 роком збільшився на 8.2%.

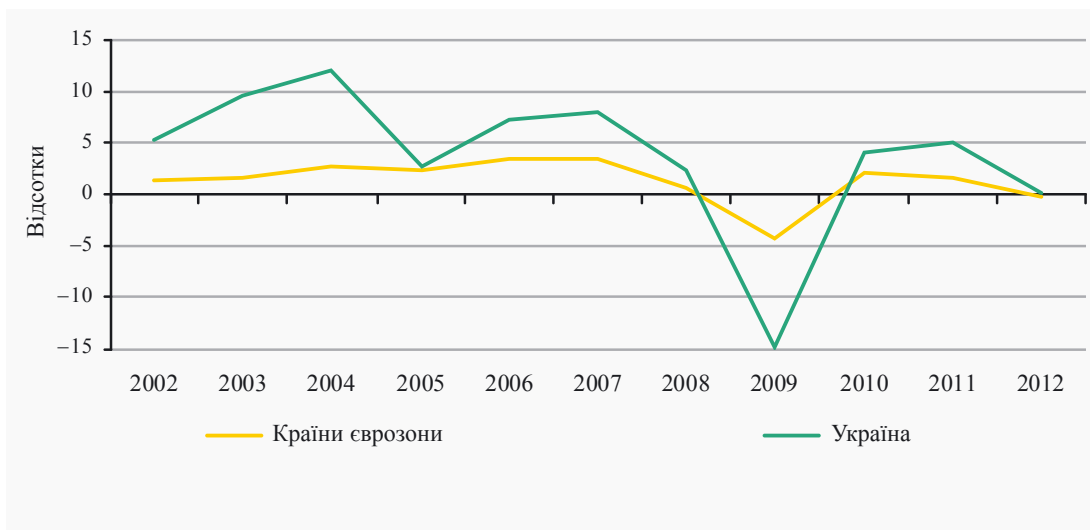
Економічну активність протягом року підтримували види економічної діяльності, орієнтовані на внутрішніх споживачів. Підвищення в 2012 році реальної заробітної плати стабільно високими темпами (14.4%) сприяло зростанню обороту роздрібною торгівлі на 15.9% у цілому за рік.

Високий внутрішній споживчий попит також поліпшив динаміку целюлозно-паперового виробництва, харчової промисловості, виробництва електроенергії, газу та води.

Сільськогосподарське виробництво в 2012 році залишалося на високому рівні – зібрано врожай, що перевищив середній показник за 1991–2011 роки. Проте на фоні рекордного врожаю сільськогосподарських культур у 2011 році обсяги сільськогосподарського виробництва в січні – грудні 2012 року знизилися на 4.5% порівняно з відповідним періодом минулого року.

Низький зовнішній попит стримував виробництво продукції основних експортоорієнтованих промислових галузей України. Так, падіння обсягів металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів становило 5.2% за 2012 рік, машинобудування – 6.0%. Саме ці галузі мали найбільший негативний внесок у зміну промислового виробництва, обсяги якого скоротилися на 1.8% за рік. Також відбулось деяке зниження інвестиційного попиту в другій половині року після закінчення Чемпіонату з футболу Євро-2012.

Графік 4. Реальний ВВП України та країн євросони

2.3. РИНОК ПРАЦІ ТА ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ

Ситуація на ринку праці в 2012 році знаходилася під впливом економічних процесів, які протягом року відбувались у вітчизняній економіці. Позитивною рисою звітного періоду стало поліпшення основних показників, що характеризують доходи населення та його купівельну спроможність.

За станом на 01.01.2013 було зареєстровано 506.8 тис. безробітних громадян, що на 5.0% більше, ніж на відповідну дату попереднього року. При цьому рівень зареєстрованого безробіття порівняно з попереднім роком не змінився і на 01.01.2013 становив 1.8% населення працездатного віку.

Доходи населення протягом 2012 року зростали високими темпами. Цьому зокрема сприяло підвищення соціальних стандартів, які переглядалися протягом звітного періоду п'ять разів. За підсумками 2012 року номінальні доходи населення зросли порівняно з попереднім роком на 11.1% і дорівнювали 1 407.2 млрд. грн. Реальний наявний дохід за 2012 рік збільшився на 9.7%.

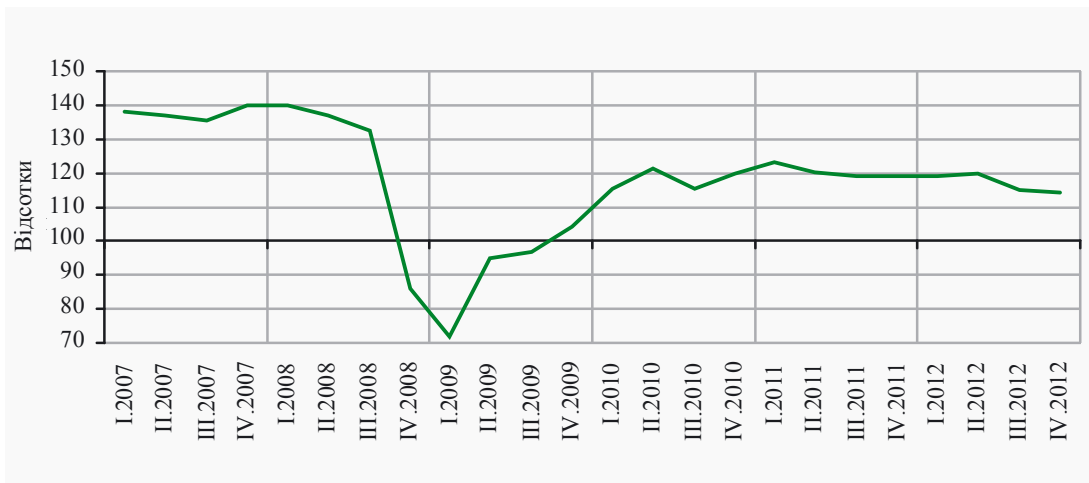
Середньомісячна номінальна заробітна плата штатного працівника за 2012 рік зросла порівняно з 2011 роком на 14.9% – до 3 026 грн. Темпи приросту реальної заробітної плати за рік становили 14.4%, що було найкращим показником із 2007 року.

Підвищення заробітної плати штатних працівників супроводжувалося скороченням заборгованості з її виплати на 8.6% за рік – до 893.7 млн. грн. за станом на 01.01.2013.

2.4. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ЩОДО ЇХНІХ ДІЛОВИХ ОЧІКУВАНЬ³

У 2012 році Національний банк України продовжував проведення опитувань керівників підприємств щодо їхніх ділових очікувань.

Графік 5. Індекс ділових очікувань підприємств України в наступні 12 місяців у 2007–2012 роках

Джерело: Розрахунки НБУ за результатами опитувань підприємств.

³ Щоквартальне опитування керівників підприємств щодо оцінки ними поточної та майбутньої ділової активності, інфляційних та курсових очікувань, змін економічної ситуації в країні проводиться Національним банком України з 2006 року.

Упродовж року респонденти прогнозували поліпшення перспектив розвитку своїх підприємств, хоча з меншою впевненістю, ніж у попередній період, очікували зростання витрат на проведення будівельних робіт та збільшення чисельності працівників на своїх підприємствах. Унаслідок цього індекс ділових очікувань⁴ на кінець року становив 114.3% (119.3% у 2011 році). Водночас зберігався якісний характер зростання, про що свідчили високі оцінки щодо збільшення інвестиційних витрат на придбання машин та обладнання.

Цінова стабільність, що панувала в економіці України в 2012 році, сприяла зниженню інфляційних очікувань до рівня, суттєво нижчого за середнє значення за весь період проведення опитувань.

Результати опитувань демонстрували позитивні оцінки щодо функціонування банківської системи та високий інтерес представників бізнесу до діяльності центрального банку. Зокрема, збільшилася частка респондентів, які планували брати кредити в гривнях (до 83.3% порівняно з 82.5% на кінець 2011 року). Серед факторів, що стримували нарощування виробництва, респонденти рідше вказували на обмежені можливості отримання кредиту (до 18.2% відповідей порівняно з 19.3% на кінець 2011 року). Переважна більшість респондентів цікавилася діяльністю Національного банку України (87.8%).

⁴ Індекс ділових очікувань – агрегований показник щодо очікуваного розвитку підприємств у наступні 12 місяців, розрахований за балансами відповідей респондентів стосовно змін фінансово-економічного стану підприємства та майбутньої економічної активності.

3. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС І ЗОВНІШНІЙ БОРГ

3.1. ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС

У 2012 році платіжний баланс України зведено з дефіцитом 4.2 млрд. дол. США, формування якого було зумовлено насамперед збільшенням від'ємного сальдо поточного рахунку. Основним чинником цього було збільшення від'ємного сальдо торгівлі товарами. В умовах несприятливої кон'юнктури на світових товарних ринках (окрім продукції АПК) і відповідного уповільнення експорту товарів високі інвестиційні потреби української економіки зумовлювали продовження зростання імпорту товарів вищими темпами.

Поточний рахунок

У 2012 році дефіцит поточного рахунку збільшився до 14.8 млрд. дол. США (8.4% від ВВП) порівняно з 10.2 млрд. дол. США (6.3% від ВВП) у 2011 році.

Експорт товарів. У 2012 році експорт товарів зріс порівняно з попереднім роком на 0.6% – до 69.8 млрд. дол. США. Майже повністю це зростання було забезпечено за рахунок фізичних обсягів, тоді як середні ціни залишилися на рівні попереднього року. Найбільше падіння спостерігалось для експорту таких сировинних товарів, як продукція металургії та хімії (на 14.6% та 3.1% відповідно). Зокрема, фізичні обсяги поставок металів скоротилися на 12.8%, середні ціни – на 2.1%, частка металургійної продукції в експорті знизилася до 27.1% порівняно з 31.9% у 2011 році. Крім того через зупинку Лисичанського нафтопереробного заводу на позаплановий ремонт зменшився експорт нафтопродуктів (на 58.5%).

Водночас завдяки достатньо високому врожаю 2012 року та значним перехідним залишкам врожаю попереднього року обсяги експортних поставок зернових були рекордними з початку 2000-х років – 27.1 млн. т на 7.0 млрд. дол. США (у 1.9 раза більше, ніж у 2011 році). Разом з тим збільшився експорт насіння олійних та продуктів його переробки (на 23.5%). У результаті обсяг експорту продукції АПК збільшився на 39.7%. Також достатньо активно продовжував зростати експорт

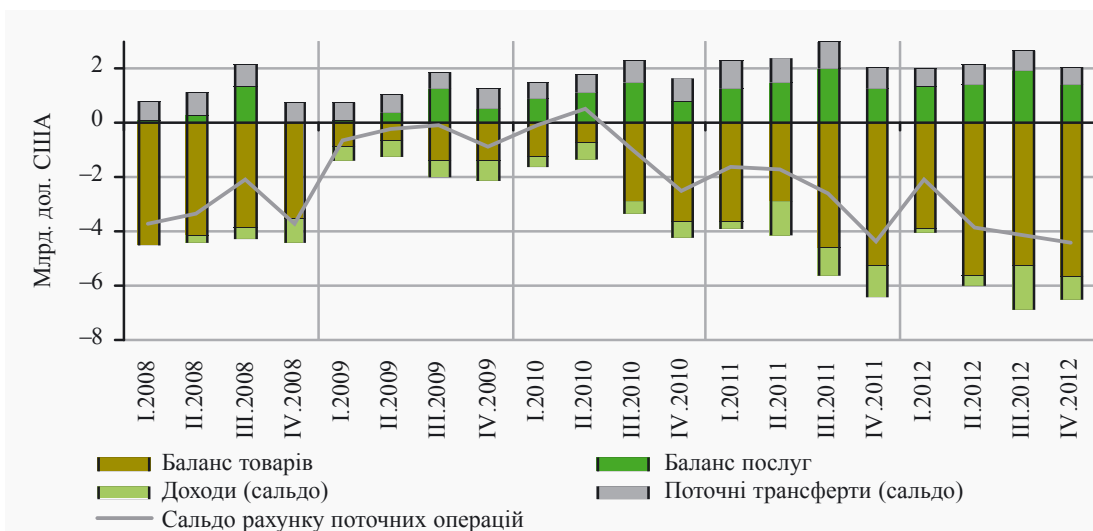
продукції машинобудування (на 11.7%), зокрема майже половину приросту було забезпечено збільшенням поставок літаків.

Імпорт товарів. Імпорт товарів у 2012 році збільшився порівняно з попереднім роком на 5.4% – до 90.3 млрд. дол. США. Більше половини приросту імпорту забезпечило зростання поставок продукції машинобудування (на 12.1%). Особливо високі темпи зростання спостерігалися в першому півріччі (32.0%), що було пов'язано з реалізацією інфраструктурних проектів Євро-2012 та проектів з диверсифікації джерел енергозабезпечення України, а в другій половині року обсяги імпорту суттєво знизилися. Також достатньо високими темпами в 2012 році зростав імпорт продукції споживчого призначення (продуктів АПК – на 18.5%, промислових виробів – на 27.3%). Водночас імпорт природного газу залишився на рівні попереднього року – 14.0 млрд. дол. США: зростання середніх цін компенсувалося скороченням фізичних обсягів його поставок. Загалом енергетичний імпорт знизився на 7.9%.

Баланс послуг. Профіцит торгівлі послугами в 2012 році становив 5.7 млрд. дол. США і знизився порівняно з 2011 роком на 375 млн. дол. США. Зростання імпорту послуг (на 6.8%) насамперед зумовлено збільшенням витрат українців на подорожі за кордоном. Водночас нижчі темпи зростання експорту послуг (2.7%) зумовлювалися скороченням обсягів наданих транспортних послуг (зокрема залізничного і трубопровідного транспорту).

Доходи (сальдо). Від'ємне сальдо доходів у 2012 році зменшилося до 3.0 млрд. дол. США порівняно з 3.8 млрд. дол. США в 2011 році. В основному це відбулося за рахунок зростання надходжень від оплати праці та підвищення дивідендів від прямих інвестицій за кордоном.

Графік 6. Рахунок поточних операцій

Фінансовий рахунок

Профіцит рахунку операцій з капіталом та фінансових операцій платіжного балансу в 2012 році збільшився до 10.6 млрд. дол. США (в 2011 році – 7.8 млрд. дол. США). Збільшення профіциту зумовлено більш активними залученнями Уряду, зростанням припливу інвестиційних і боргових ресурсів до реального сектору економіки, зменшенням відпливу готівкової валюти поза банківський сектор.

Прямі інвестиції. Приплив прямих іноземних інвестицій в 2012 році збільшився на 8.7% – до 7.8 млрд. дол. США (94% цих надходжень було спрямовано до реального сектору економіки). Водночас високими були обсяги інвестицій за кордон – 1.2 млрд. дол. США. У цілому чистий приплив прямих іноземних інвестицій становив 6.6 млрд. дол. США (в 2011 році – 7.0 млрд. дол. США).

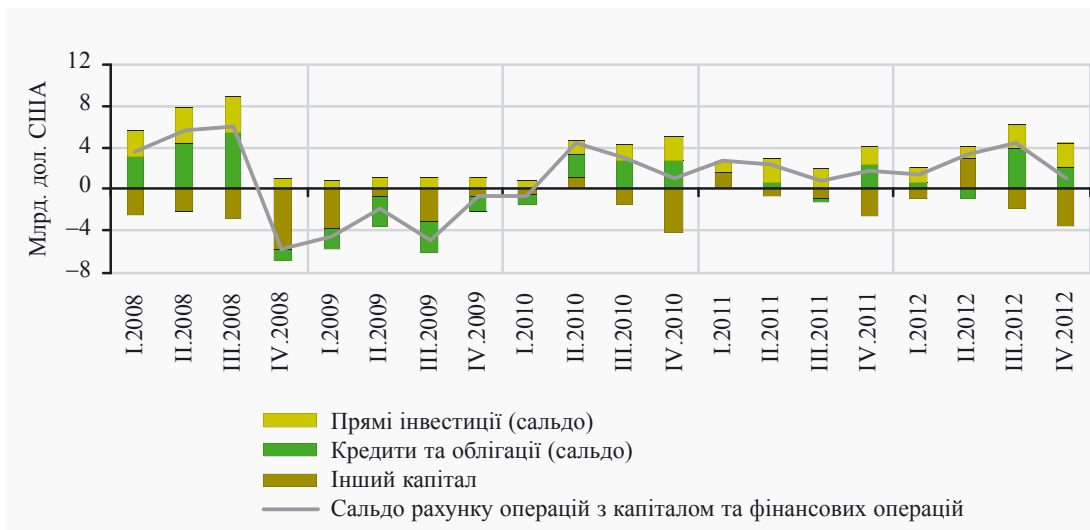
Кредити й облігації сектору державного управління та приватного сектору. Приватний сектор був основним реципієнтом боргових ресурсів. Чисті залучення за кредитами та облігаціями підприємств реального сектору зросли в 2012 році до 6.6 млрд. дол. США порівняно з 5.2 млрд. дол. США у 2011 році. Банківський сектор продовжував скорочувати свою зовнішню заборгованість, хоча й не так активно, як у попередні роки, – на 3.0 млрд. дол. США (рівень покриття виплат за раніше залученими кредитами та облігаціями новими залученнями зріс до 77% порівняно з 66% у 2011 році).

Чисті залучення Уряду в 2012 році зросли до 2.4 млрд. дол. США (у 2011 році – 1.1 млрд. дол. США). Основним інструментом залучень були ОЗДП (сальдо за операціями з ними в 2012 році – 3.4 млрд. дол. США порівняно з 1.7 млрд. дол. США за 2011 рік).

Готівкова валюта поза банками. Приріст готівкової валюти поза банками скоротився на 33.9% – до 7.5 млрд. дол. США. У першій половині року приріст становив лише 1.5 млрд. дол. США, але суттєво активізувався в осінні місяці (4.4 млрд. дол. США), що було пов'язано з парламентськими виборами та відповідним посиленням девальваційних очікувань. У грудні на фоні зниження девальваційних очікувань приріст готівкової валюти поза банками суттєво уповільнився – до 262 млн. дол. США.

Протягом року Уряд та Національний банк України вчасно та в повному обсязі здійснювали виплати за кредитом МВФ (3.4 млрд. дол. США за основною сумою). У результаті міжнародні резерви за станом на 01.01.2013 становили 24.5 млрд. дол. США, що забезпечує фінансування імпорту майбутнього періоду протягом 2.8 місяця.

Графік 7. Рахунок операцій з капіталом та фінансових операцій

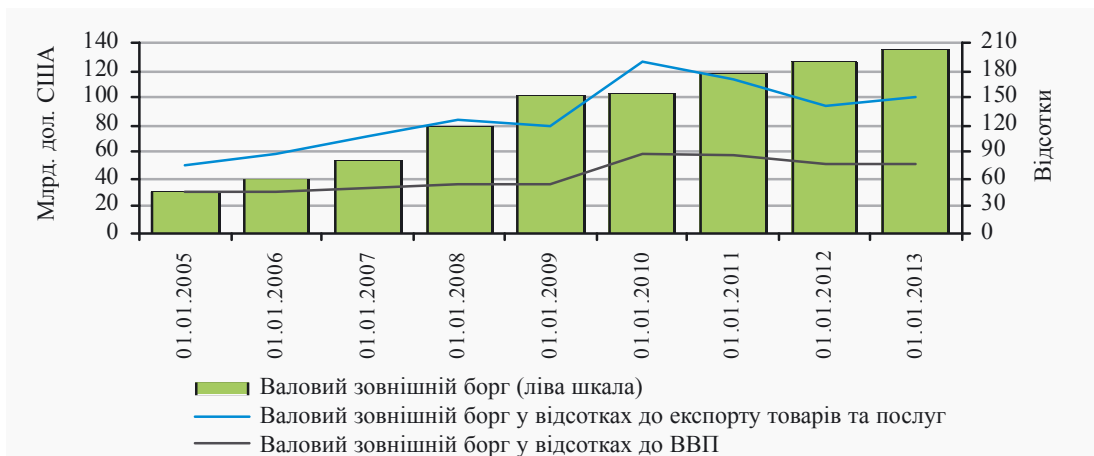

3.2. ЗОВНІШНІЙ БОРГ УКРАЇНИ

За станом на 01.01.2013 обсяг валового зовнішнього боргу становив 135.0 млрд. дол. США. За підсумками 2012 року рівень валового зовнішнього боргу України відносно ВВП скоротився до 76.6% порівняно з 77.3% на початок року.

Зовнішній борг сектору загального державного управління збільшився до 27.3 млрд. дол. США внаслідок розміщень Урядом ОЗДП у другій половині року. Водночас відбулося скорочення до 4.9 млрд. дол. США сектору органів грошово-кредитного регулювання через планові погашення кредиту МВФ.

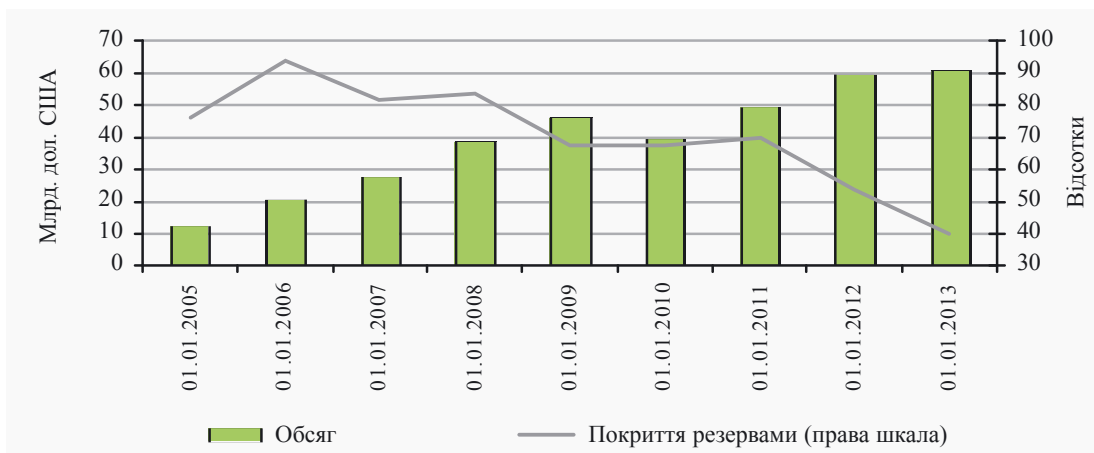
Графік 8. Динаміка валового зовнішнього боргу України

Зовнішній борг інших секторів (включно з міжфірмовим боргом) збільшився до 81.3 млрд. дол. США. Одночасно банківський сектор продовжував погашати свої зовнішні зобов'язання – до 21.6 млрд. дол. США.

Короткостроковий зовнішній борг за залишковим терміном погашення зріс на 1.6 млрд. дол. США – до 60.9 млрд. дол. США. Основною причиною цього було збільшення короткострокових зобов'язань інших секторів економіки за торговими кредитами на 4.7 млрд. дол. США (внаслідок розширення зовнішньоторговельного обороту України та врахування обсягів погашення кредиту МВФ протягом 2013 року).

Графік 9. Короткостроковий зовнішній борг за залишковим терміном погашення

4. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

4.1. БАНКІВСЬКИЙ СЕКТОР

2012 рік був для вітчизняної банківської системи складним, але в цілому успішним. Діяльність банківського сектору України характеризувалася стабільним припливом коштів до банків, зростанням ринку банківського кредитування, скороченням простроченої заборгованості за кредитами, нарощуванням капіталу банків, виходом на прибутковий рівень діяльності після трьох збиткових років.

За станом на 01.01.2013 в Державному реєстрі банків було зареєстровано 176 банків, у тому числі два – державні (АТ "Ощадбанк" і АТ "Укресімбанк"). Із зареєстрованих банків 175 банків мали банківську ліцензію та один (АТ "РОДОВІД БАНК") – ліцензію санаційного банку. Усі банки, які мали ліцензії, за організаційно-правовою формою були публічними акціонерними товариствами.

Таблиця 2. Основні показники діяльності банків України

Показники	2012			Довідково: 2011		
	млрд. грн.	Зміна до попереднього року		млрд. грн.	Зміна до попереднього року	
		млрд. грн.	%		млрд. грн.	%
Загальні активи	1 267.9	56.4	4.7	1 211.5	121.3	11.1
Активи	1 127.2	72.9	6.9	1 054.3	112.2	11.9
Зобов'язання	957.9	59.1	6.6	898.8	94.4	11.7
Капітал	169.3	13.8	8.9	155.5	17.8	12.9

Кількість банків за участю іноземного капіталу, які діяли в Україні, за 2012 рік не змінилась і становила 53 банки (30.3% від загальної кількості діючих банків України), з яких 22 банки – зі 100% іноземним капіталом (12.6% від загальної кількості діючих банків).

За станом на 01.01.2013 в Україні діяло 242 із 246 зареєстрованих філій, 19 454 відділення та 18 представництв українських банків, із яких 10 діяло на території України та 8 – за кордоном.

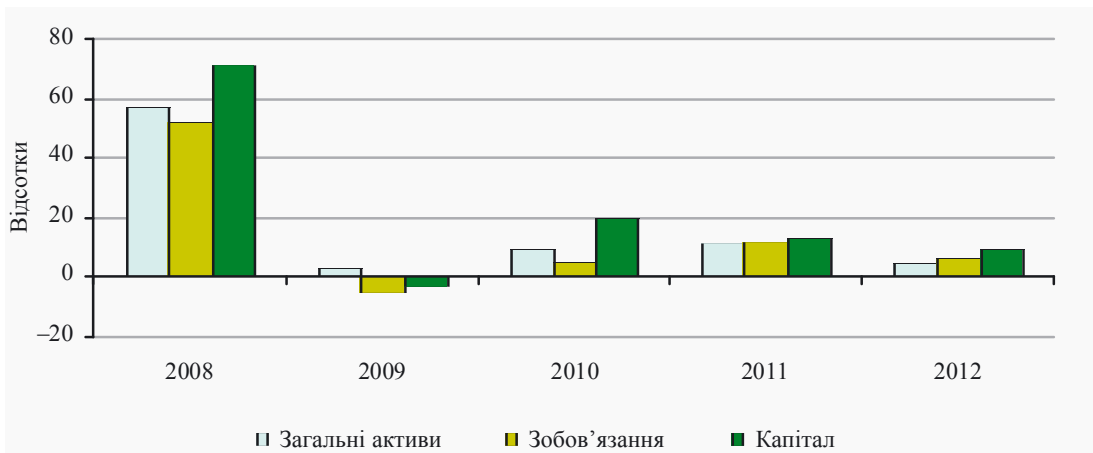
Найбільше банків, які мали ліцензію на здійснення банківських операцій, розташовані в розвинених промислових регіонах України. У м. Києві та Київській області було зосереджено 64.7% від загальної кількості банківських установ. У Дніпропетровській, Донецькій, Харківській та Одеській областях у цілому діяло близько 22.7% від загальної кількості банків. Така концентрація пояснювалася насамперед тим, що зазначені регіони є найбільш розвиненими промисловими регіонами України та мають досить високий інвестиційний рейтинг. Водночас одинадцять регіонів (Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Миколаївська, Рівненська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька області) забезпечували населення банківськими послугами через філії та відділення банків.

Співвідношення основних показників діяльності банків до ВВП протягом 2012 року майже не змінилося. Загальні активи банків до ВВП на 01.01.2013 становили 90.0% (на 01.01.2012 – 93.0%), активи банків до ВВП – 80.0% (на 01.01.2012 – 81.0%), зобов'язання до ВВП – 68.0% (на 01.01.2012 – 69.0%). Співвідношення капіталу до ВВП дещо збільшилося і становило 12.0% (на 01.01.2012 – 11.9%).

За даними щорічного групування банків за розміром активів у 2012 році до I групи було віднесено 17 банків, до II групи – 19 банків, до III групи – 22 банки та до IV групи – 117 банків.

У 2012 році тривав процес концентрації активів, капіталу та зобов'язань у банках I групи, де на 01.01.2013 було сконцентровано 64.2% активів банків України, 61.6% капіталу та 63.9% загального обсягу зобов'язань.

Графік 10. Темпи приросту загальних активів, зобов'язань, капіталу банківського сектору України

Таблиця 3. Концентрація загальних активів, капіталу та зобов'язань за групами банків

(у відсотках)

Група	Загальні активи		Капітал		Зобов'язання	
	01.01.2013	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2012
Група I	64.2	67.5	61.6	65.5	63.9	67.2
Група II	17.5	15.3	18.3	14.9	17.1	14.7
Група III	8.6	7.2	6.5	6.3	9.5	8.0
Група IV	9.7	10.0	13.6	13.3	9.5	10.1

Активи

За 2012 рік *загальні активи* банків України (не скориговані на резерви під активні операції) зросли на 4.7% (за 2011 рік – на 11.1%) і на 01.01.2013 становили 1 267.9 млрд. грн. Протягом 2012 року банки нарощували свої активи переважно в національній валюті. Їхній обсяг збільшився на 6.2% (на 44.4 млрд. грн.) – до 764.4 млрд. грн., а питома вага в загальних активах на 01.01.2013 становила 60.3% (на 01.01.2012 – 59.4%). Загальні активи в іноземній валюті зросли на 2.4% (на 12.0 млрд. грн.) – до 503.5 млрд. грн.

Активи банківського сектору зросли на 6.9% – до 1 127.2 млрд. грн. (за 2011 рік – на 11.9%) в основному за рахунок зростання кредитних операцій.

Залишки за *кредитами, наданими клієнтам*, зросли за рік на 2.1%, або на 15.8 млрд. грн. (у 2011 році – на 8.8%), і на 01.01.2013 становили 771.6 млрд. грн. Упродовж року кредитування здійснювалося в основному в національній валюті, що поліпшило структуру кредитного портфеля за видами валют та сприяло зниженню доларизації економіки.

Основною складовою зростання кредитів протягом року були *кредити, надані суб'єктам господарювання та небанківським фінансовим установам*. Їхні залишки збільшилися за рік на 4.9% (на 28.6 млрд. грн.) – до 609.8 млрд. грн. Кредитна підтримка економіки здійснювалася переважно за рахунок кредитів у національній валюті, які зросли на 6.1% (на 22.4 млрд. грн.) – до 391.2 млрд. грн. Кредити в іноземній валюті збільшилися на 2.9% (або на 6.2 млрд. грн.).

Протягом року тривала реструктуризація *кредитів, наданих фізичним особам*. За 2012 рік їхні залишки скоротилися на 7.4% (на 12.9 млрд. грн.) – до 161.8 млрд. грн. Зменшення відбулося за рахунок погашення населенням кредитів в іноземній валюті, що сприяло зниженню ступеня валютного ризику для банків. За рік їхні залишки скоротилися на 29.5%, або на 28.9 млрд. грн. Водночас кредитування населення в національній валюті збільшилося на 20.8% (або на 16.0 млрд. грн.) – до 92.7 млрд. грн. За підсумками року кардинально змінилася структура кредитного портфеля фізичних осіб у розрізі валют: частка кредитів у національній валюті (57.3%) перевищила частку кредитів в іноземній валюті.

Протягом 2012 року поліпшилася робота банків з проблемними кредитами. Зокрема, прострочена заборгованість за наданими кредитами за звітний рік зменшилася на 8.5% (на 6.8 млрд. грн.) – до 72.5 млрд. грн., що становило 8.9% від кредитних операцій (за станом на 01.01.2012 – 9.6%). Обсяг прострочених

нарахованих доходів знизився на 1.1 млрд. грн.

У 2012 році *обсяг міжбанківських наданих кредитів та розміщених депозитів* скоротився на 37.7% (на 23.0 млрд. грн.) – до 38.0 млрд. грн., а їхня питома вага в загальному обсязі наданих кредитів зменшилася з 7.4% до 4.7%.

Скорочення активних міжбанківських операцій пов'язано в основному зі згортанням і визнанням на балансі чистих розрахунків (як актив або як зобов'язання) за наданими/розміщеними вкладками (депозитами) з одним і тим же контрагентом, у різних валютах, на еквівалентну суму та однаковий термін погашення⁵.

У 2012 році *вкладення банків у цінні папери* зросли на 9.8% (на 8.6 млрд. грн.) – до 96.3 млрд. грн., а їхня частка в загальних активах – на 0.4 процентного пункту – до 7.6%. Зокрема, *залишки цінних паперів, крім акцій, емітованих резидентами*, збільшилися за рік на 17.0% – до 88.9 млрд. грн.

Висхідна динаміка обсягів цінних паперів у портфелі банків протягом року забезпечувалася переважно зростанням вкладень як у державні, так і в корпоративні боргові цінні папери. Серед боргових цінних паперів резидентів 80.4% було номіновано в національній валюті. Найбільша питома вага в портфелі збереглася за цінними паперами строком обігу понад 2 роки. Водночас залишки за вкладеннями банків у цінні папери зі строком погашення від 1 року до 2 років за рік зросли у понад 2.5 раза. Як і в попередні роки, в портфелі цінних паперів, крім акцій, емітованих резидентами, переважали папери на продаж: їхня частка становила 75.9%. Залишки боргових цінних паперів резидентів у торговому портфелі банків становили 12.6% загального портфеля, збільшившись за рік на 60.6%.

Вкладення банків у акції резидентів і нерезидентів у 2012 році зросли на 16.1% – до 6.9 млрд. грн. (за 2011 рік – на 10.0%). Зростання було забезпечено приростом інвестицій в асоційовані та дочірні компанії, а також збільшенням обсягів акцій у портфелі на продаж.

Кошти на кореспондентських рахунках, які відкриті в інших банках, за рік збільшилися на 26.9% (на 21.1 млрд. грн.) – до 99.5 млрд. грн.

Готівкові кошти та банківські метали впродовж року зросли на 12.4% – до 30.3 млрд. грн. Зокрема *залишки готівки в касах банків* за 2012 рік збільшилися на 16.0% – до 19.6 млрд. грн.

Надходження готівки до кас банків за рік зросли на 8.7% – до 1 440.1 млрд. грн. (за 2011 рік – на 18.1%). Найбільші обсяги приросту було забезпечено за рахунок зростання надходжень до кас банків торгової виручки та виручки від усіх видів послуг (сумарно на 8.7% – до 650.1 млрд. грн.), а також надходжень готівки для зарахування на вкладні рахунки фізичних осіб та карткові рахунки (сумарно на 31.3% – до 423.3 млрд. грн.).

Видачі готівки з кас банків протягом року збільшилися на 8.7% – до 1 450.6 млрд. грн. (за 2011 рік – на 16.3%). Найбільше зросли видачі готівки з використанням платіжних карток – на 20.9% – до 630.8 млрд. грн. Основними чинниками такого зростання були підвищення рівня соціальних стандартів та позитивні тенденції розвитку ринку платіжних карток в Україні. Натомість відбулося скорочення видач готівки на купівлю товарів, оплату послуг і за виконані роботи на 11.3% – до 44.7 млрд. грн., на закупівлю сільськогосподарської продукції – на 5.6% – до 57.8 млрд. грн.

Сальдо валютно-обмінних операцій (перевищення надходжень готівки до кас

⁵ У зв'язку з набранням чинності з 23.08.2012 постанови Правління Національного банку України від 20.06.2012 № 253.

банків над видачами готівки з кас банків за придбану іноземну валюту) за 2012 рік становило 82.5 млрд. грн., що на 26.0 млрд. грн. менше, ніж у 2011 році.

Зобов'язання

Загальний обсяг *зобов'язань банків* за звітний рік збільшився на 6.6% (або на 59.1 млрд. грн.) і на 01.01.2013 становив 957.9 млрд. грн. (за 2011 рік зростання становило 11.7%). Найбільш активно банки нарощували зобов'язання в національній валюті. Їхні залишки збільшилися на 9.1% (на 38.3 млрд. грн.) – до 458.9 млрд. грн. Зобов'язання в іноземній валюті зросли на 4.3% (на 20.7 млрд. грн.) – до 499.0 млрд. грн. Основною складовою зобов'язань банків залишалися *залучені депозити*: на 01.01.2013 кошти фізичних осіб становили 38.0% від загальної суми зобов'язань, кошти суб'єктів господарювання – 21.1%.

Нарощування депозитної бази банків протягом року переважно забезпечувалося збільшенням залишків депозитів фізичних осіб, що свідчило про сталу довіру населення до банківської системи. За 2012 рік *кошти фізичних осіб* зросли на 18.9% (або на 57.8 млрд. грн.) – до 364.0 млрд. грн. (за 2011 рік – на 13.1%). Зокрема, кошти фізичних осіб у національній валюті збільшилися на 15.9% (або на 24.5 млрд. грн.) – до 179.2 млрд. грн., а в іноземній валюті – на 21.9% (або на 33.2 млрд. грн.).

Кошти суб'єктів господарювання упродовж року зросли на 8.8%, або на 16.3 млрд. грн. (за 2011 рік – на 29.3%), – до 202.5 млрд. грн. Понад половину коштів суб'єктів господарювання (62.5%) становили кошти в національній валюті. Залишки цих коштів зросли на 4.6% (на 5.6 млрд. грн.) – до 126.5 млрд. грн., а залишки коштів в іноземній валюті – на 16.4% (на 10.7 млрд. грн.).

За станом на 01.01.2013 176 банків обслуговувало поточні та вкладні (депозитні) рахунки 131.8 млн. клієнтів (резидентів і нерезидентів) – на 0.5 млн. більше, ніж у 2011 році. Серед них фізичні особи становили 129.7 млн. осіб. Загальна *кількість відкритих клієнтами рахунків* збільшилася за 2012 рік на 13.9 млн. – до 182.9 млн. рахунків. Поточні рахунки становили 129.2 млн. грн., або 70.6% від загальної кількості рахунків, відкритих у банках, у тому числі рахунки, облік коштів за якими здійснювався в національній валюті, – 119.0 млн. Кількість клієнтів – суб'єктів господарювання, які використовували систему дистанційного обслуговування своїх рахунків, на 01.01.2013 становила 955 тис. (45.6% від загальної кількості клієнтів – суб'єктів господарювання порівняно з 41.4% на 01.01.2012).

Міжбанківські кошти серед складових зобов'язань банків залишалися значними: їхня частка на 01.01.2013 становила 12.6%.

Кредити, отримані від міжнародних та інших організацій, скоротилися за 2012 рік на 21.8%, або на 7.9 млрд. грн., – до 28.4 млрд. грн. (за 2011 рік – на 7.0%).

Капітал

Капітал банків України за 2012 рік збільшився на 8.9%, або на 13.8 млрд. грн. (за 2011 рік – на 12.9%), і на кінець року становив 169.3 млрд. грн. Питома вага капіталу в пасивах банків на 01.01.2013 становила 15.0% (на 01.01.2012 – 14.7%). *Статутний капітал* за 2012 рік зріс на 1.9% (на 3.3 млрд. грн.) – до 175.2 млрд. грн., що підвищило рівень капіталізації банківського сектору.

За 2012 рік *частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків України* зменшилася на 2.4 процентного пункту – до 39.5%.

Таблиця 4. Структура банків за розміром капіталу

№ з/п	Розмір капіталу банку	01.01.2013		Довідково: 01.01.2012	
		Кількість банків	Відсоток	Кількість банків	Відсоток
1.	До 50 млн. грн.	2*	1.1	2*	1.1
2.	Від 50 до 120 млн. грн.	1	0.6	5	2.9
3.	Від 120 до 180 млн. грн.	60	34.1	59	33.7
4.	Від 180 до 240 млн. грн.	23	13.1	25	14.3
5.	Більше 240 млн. грн.	90	51.1	84	48.0
	Усього діючих банків	176	100.0	175	100.0

* У банках було призначено тимчасові адміністрації.

На 01.01.2013 іноземний капітал в Україні був представлений 26 країнами. Найбільші частки в загальній сумі іноземного капіталу мали Кіпр – 29.1%, Російська Федерація – 23.1%, Австрія – 13.3% та Швеція – 8.3%.

Регулятивний капітал банків зріс за 2012 рік на 0.3% (на 0.5 млрд. грн.) – до 178.9 млрд. грн. в основному за рахунок збільшення загальних резервів і фондів (на 75.1%, або на 8.2 млрд. грн.) та статутного капіталу (на 2.1%, або на 3.5 млрд. грн.).

Протягом 2012 року відбулися зміни у структурі регулятивного капіталу. Зокрема, частка статутного капіталу (складова основного капіталу) у структурі регулятивного капіталу зменшилася з 69.1% до 68.4% на 01.01.2012, а частка субординованого боргу (складова додаткового капіталу) – з 13.4% до 11.0% на 01.01.2012. Натомість частка загальних резервів та фондів банку (складова основного капіталу) в регулятивному капіталі зросла до 7.5% (на 01.01.2012 – 4.4%).

Рівень адекватності регулятивного капіталу банківського сектору за 2012 рік становив 18.06% (за станом на 01.01.2012 – 18.90%).

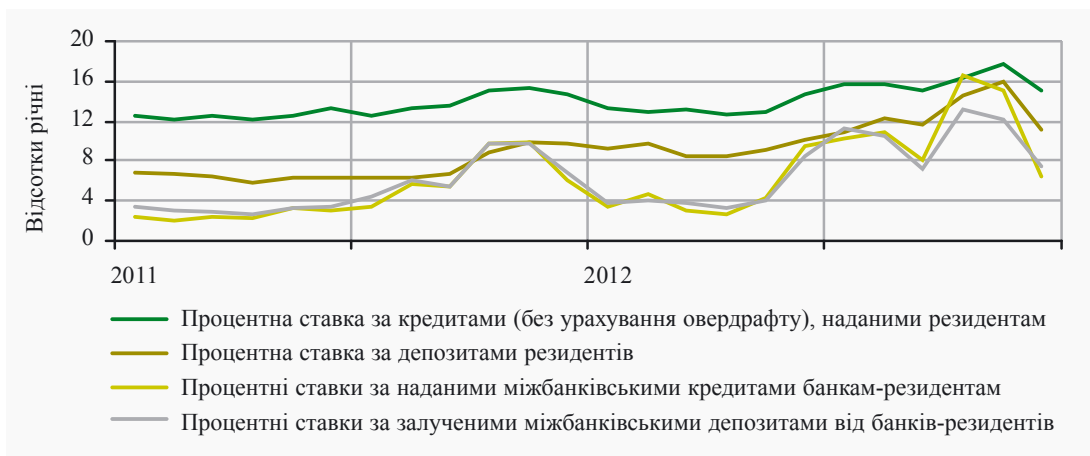
Процентні ставки

Стабільне зростання депозитної бази банків на початку року зумовлювало низхідну динаміку вартості депозитів протягом січня – квітня 2012 року. Починаючи з червня, з метою подальшого нарощування ресурсної бази для кредитування банки почали підвищувати процентні ставки за депозитами. В основному збільшувалися процентні ставки за депозитами у гривнях, а в II півріччі 2012 року – і за депозитами в іноземній валюті. Проте вже в грудні середня вартість депозитів стрімко знизилася. В середньому за рік вартість депозитів зросла на 4.0 процентного пункту – до 11.3% річних, у національній валюті – на 5.3 процентного пункту – до 13.4% річних.

Процентні ставки за кредитами коливалися протягом року в залежності від динаміки попиту на кредити з боку позичальників та кредитні ресурси з боку банків і процентної ставки за депозитами клієнтів та на міжбанківському кредитному ринку. Так, у травні – липні та жовтні – листопаді процентні ставки зростали, а в інші місяці – знижувалися. У середньому за 2012 рік вартість кредитів (без урахування овердрафту) зросла на 1.3 процентного пункту – до 14.7% річних. Зокрема, в національній валюті процентна ставка за кредитами збільшилася на 2.8 процентного пункту, а в іноземній – скоротилася на 0.7 процентного пункту.

Процентні ставки за міжбанківськими кредитами та депозитами змінювалися відповідно до попиту та пропозиції на грошово-кредитному ринку. У I півріччі процентні ставки на міжбанківському ринку перебували на помірно низькому рівні. З червня 2012 року вони мали висхідний тренд, особливо за операціями в національній валюті, а у грудні – знизилися. За результатами року середньозважена процентна ставка за міжбанківськими кредитами, наданими банкам-резидентам, збільшилася порівняно з попереднім роком на 3.4 процентного пункту – до 8.5% річних, за міжбанківськими депозитами, залученими у банків-резидентів, – на 1.8 процентного пункту – до 6.8% річних.

Графік 11. Середньозважені процентні ставки за наданими кредитами та залученими депозитами

Доходи

За 2012 рік доходи банків збільшилися порівняно з 2011 роком на 5.4% (на 7.7 млрд. грн.) і на 01.01.2013 становили 150.4 млрд. грн.

Основною статтею доходів, як і раніше, були *процентні доходи*, хоча їхня частка в загальному обсязі доходів зменшилася за рік на 1.3 процентного пункту – до 78.1%. Обсяги процентних доходів порівняно з попереднім роком зросли на 3.7% (на 4.2 млрд. грн.) – до 117.5 млрд. грн. Переважну частку серед процентних доходів становили доходи від кредитування суб'єктів господарської діяльності (75.7 млрд. грн., або 64.4%).

Комісійні доходи банків зросли порівняно з попереднім роком на 14.6% (на 2.7 млрд. грн.), а їхня частка – на 1.2 процентного пункту – до 14.1%. *Результат від торговельних операцій* порівняно з 2011 роком скоротився на 19.1% (на 0.8 млрд. грн.) і становив 3.2 млрд. грн. (2.1% валових доходів).

Витрати

У 2012 році банки підтримували політику мінімізації та оптимізації витрат. *Витрати банків* порівняно з попереднім роком зменшилися на 3.3% (на 4.9 млрд. грн.) – до 145.5 млрд. грн.

Процентні витрати (найбільша стаття витрат) збільшилися порівняно з 2011 роком на 14.6% (на 8.7 млрд. грн.) – до 68.2 млрд. грн., а їхня частка зросла на 7.3 процентного пункту – до 46.8%.

Обсяги відрахувань у резерви зменшилися порівняно з 2011 роком на 35.8% (або на 13.1 млрд. грн.) – до 23.4 млрд. грн., а їхня частка у витратах знизилася до 16.1% (порівняно з 24.3% на 01.01.2012). Відповідно послабився вплив відрахувань у резерви на фінансовий результат діяльності банків.

Загальні адміністративні витрати зросли на 8.6% (на 2.9 млрд. грн.) – до 37.3 млрд. грн., що становило 25.6% витрат.

Таблиця 5. Концентрація доходів та витрат за групами банків, %

Група	Доходи		Витрати	
	01.01.2013	01.01.2012	01.01.2013	01.01.2012
Група I	63.9	69.2	62.3	67.8
Група II	15.5	13.5	16.1	15.3
Група III	9.4	7.2	10.3	6.9
Група IV	11.2	10.1	11.3	10.0

Фінансовий результат діяльності банків

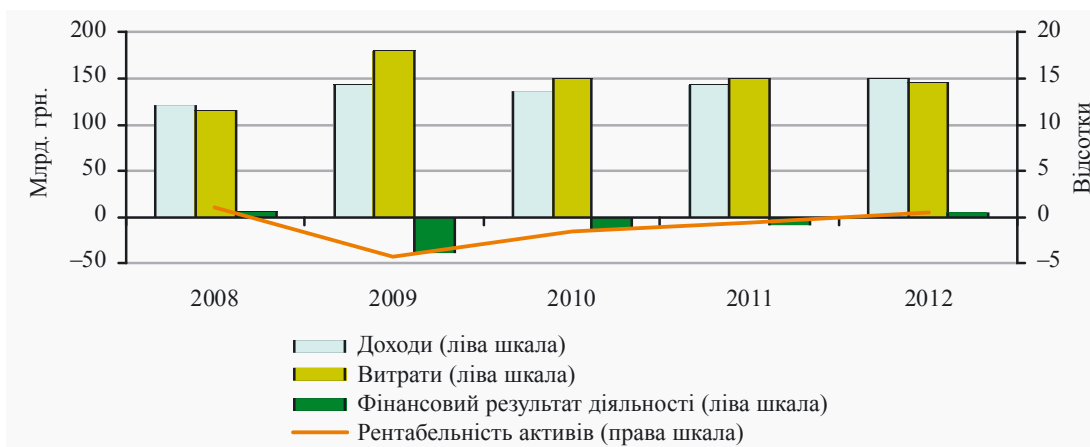
Після трьох років збиткової діяльності банківський сектор вийшов на прибутковий рівень діяльності. За 2012 рік прибуток банківського сектору становив 4.9 млрд. грн. (за 2011 рік сума збитків становила 7.7 млрд. грн.).

Додатний фінансовий результат діяльності банків майже повністю було сформовано банками I групи.

Водночас за станом на 01.01.2013 збитковими залишалися 19 банків, загальна сума збитків яких становила 3.5 млрд. грн. (на 01.01.2012 збитки мав 31 банк на загальну суму 13.8 млрд. грн.).

Співвідношення витрат банків до їхніх доходів за підсумками 2012 року становило 96.7% (порівняно зі 105.4% у 2011 році).

Графік 12. Динаміка доходів, витрат і результату діяльності банківського сектору України

4.2. ВАЛЮТНИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Динаміка попиту на іноземну валюту та її пропозиції на міжбанківському валютному ринку України (далі – валютний ринок) у 2012 році формувалася в умовах сталого перевищення обсягів надходжень іноземної валюти від нерезидентів над переказами на їхню користь.

Домінування валютного попиту над пропозицією, що спостерігалось протягом січня 2012 року на безготівковому сегменті валютного ринку, в лютому – березні відчутно зменшилося, змінившись у квітні – травні на чисту валютну пропозицію. Це надало Національному банку України можливість поповнювати міжнародні резерви.

У літні місяці 2012 року дія сезонних факторів майже нівелювалася платежами з погашення та обслуговування зовнішнього боргу, погіршенням зовнішньої кон'юнктури, а також несприятливими ринковими очікуваннями, що сформувалися під впливом загострення боргових проблем ЄС. Частковим виключенням став лише серпень, коли завдяки збільшенню обсягу нетто-надходжень іноземної валюти від нерезидентів сформувалася її чиста пропозиція. Внаслідок цього сальдо інтервенцій Національного банку України в серпні було додатним.

Восени чистий приплив іноземної валюти від нерезидентів суттєво зменшився, що спричинило поновлення домінування попиту на безготівкову іноземну валюту над її пропозицією.

У грудні спостерігалися наочна стабілізація валютного ринку та поліпшення курсових очікувань. Цьому сприяла стійкість і послідовність валютно-курсової та монетарної політики Національного банку України, відповідне врівноваження ринкових настроїв, а також упровадження таких інструментів тимчасової дії, як зменшення строків розрахунків за операціями з експорту/імпорту товарів та обов'язковий продаж частини надходжень в іноземній валюті від експорту товарів. Наведені чинники зумовили суттєве зменшення чистого попиту на безготівкову іноземну валюту та збільшення обсягів її надходжень від нерезидентів.

Загальний обсяг чистого попиту на безготівкову іноземну валюту в 2012 році становив 7.9 млрд. дол. США (у 2011 році – 2.9 млрд. дол. США). Разом з тим середньоденний обсяг операцій з іноземною валютою підвищився на 59.1% завдяки збільшенню як валютного попиту (на 60.1%), так і пропозиції (на 58.1%).

Графік 13. Окремі показники безготівкового сегмента валютного ринку

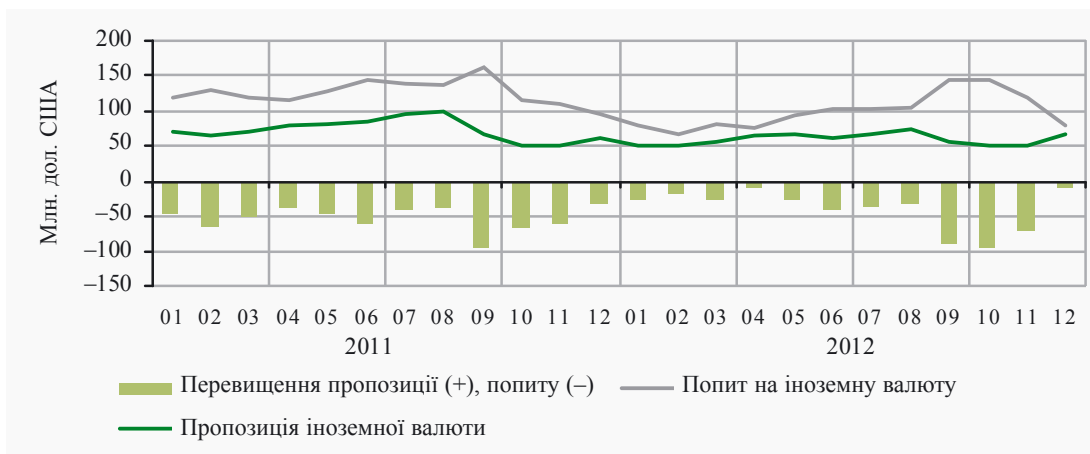

Для недопущення різких курсових коливань гривні Національний банк України зберігав свою присутність на валютному ринку. Протягом 2012 року він здійснював інтервенції як із купівлі іноземної валюти, так і з її продажу. Однак їхнє загальне сальдо було від'ємним і становило 7.5 млрд. дол. США (в еквіваленті).

На готівковому сегменті валютного ринку в 2012 році середньоденний обсяг операцій із іноземною валютою зменшився на 20.0%. При цьому валютний попит із боку населення знизився на 21.0%, а пропозиція – на 18.1%.

Обсяги купівлі населенням готівкової іноземної валюти впродовж січня – серпня 2012 року були меншими, ніж у відповідному періоді попереднього року. У вересні – листопаді чистий попит на іноземну готівку помітно збільшився. Це було спричинено як особливостями виборчого періоду, так і публічними дискусіями щодо неминучості суттєвих корекцій курсової динаміки гривні. Проте регулятивна витриманість Національного банку України дозволила стабілізувати обидва сегменти валютного ринку, завдяки чому дефіцит готівкової іноземної валюти в грудні зменшився до мінімуму.

Графік 14. **Операції з готівковою іноземною валютою**
(у середньоденному вимірі)

У цілому в 2012 році чистий попит на готівкову іноземну валюту становив 10.2 млрд. дол. США (в еквіваленті), що на 24.3% менше, ніж у 2011 році (13.5 млрд. дол. США).

Як і в попередні роки, у 2012 році переважна більшість операцій із купівлі та продажу іноземної валюти здійснювалася в безготівковій формі. У той же час частка операцій із готівковою іноземною валютою в загальному обсязі операцій на валютному ринку зменшилася порівняно з 2011 роком в 1.9 раза – до 7.1%.

Таблиця 6. **Структура операцій з купівлі й продажу іноземної валюти, %**

Рік	Безготівкова іноземна валюта	Готівкова іноземна валюта
2008	75.9	24.1
2009	80.4	19.6
2010	80.7	19.3
2011	86.3	13.7
2012	92.9	7.1

На безготівковому сегменті валютного ринку порівняно з 2011 роком відбулося збільшення частки операцій із доларами США на 3.8 процентного пункту – до 76.5%, з євро – на 0.4 процентного пункту – до 15.0%, з російськими рублями – на 1.1 процентного пункту – до 5.5%. Натомість зменшилася питома вага операцій з іншими валютами – з 8.3% до 2.9%.

За операціями з готівковою іноземною валютою збільшилася частка операцій з доларами США на 2.3 процентного пункту – до 79.1%, з російськими рублями – на 1.7 процентного пункту – до 8.2%. Відповідно питома вага операцій з євро зменшилася на 3.7 процентного пункту – до 11.6%, з іншими валютами – на 0.3 процентного пункту – до 1.1%.

Таблиця 7. Валютна структура операцій з купівлі й продажу іноземної валюти

Рік	Загальний обсяг операцій, млрд. дол. США (у доларовому еквіваленті)	Структура за видами валют, %			
		долари США	євро	російські рублі	інші валюти
Безготівкова іноземна валюта					
2008	208.8	77.7	14.2	6.0	2.1
2009	144.9	71.1	21.9	5.2	1.8
2010	178.9	68.2	15.8	5.9	10.1
2011	341.1	72.7	14.6	4.4	8.3
2012	523.7	76.5	15.0	5.5	2.9
Готівкова іноземна валюта					
2008	66.2	71.0	22.0	5.4	1.6
2009	35.4	71.9	22.0	5.2	0.8
2010	42.9	73.3	19.0	6.1	1.6
2011	50.0	76.8	15.3	6.5	1.4
2012	40.3	79.1	11.6	8.2	1.1

Ринкові курси

Обмінний курс гривні до долара США в 2012 році коливався в більш широкому діапазоні, ніж у 2011 році.

Упродовж січня – першої половини травня 2012 року, на тлі стійких чистих валютних надходжень від нерезидентів, ринкові котирування гривні відносно долара США змінювалися від 7.9941 до 8.0789 грн./дол. США. Проте вже наприкінці травня їхня амплітуда вийшла за межі 8.1 грн./дол. США. За перші п'ять місяців 2012 року середньозважений курс гривні знизився за операціями з безготівковими доларами США на 0.57% – до 8.0743 грн./дол. США, а за операціями з продажу банками готівкових доларів США – на 0.5% – до 8.1065 грн./дол. США.

У літні місяці ринкові коливання обмінного курсу гривні знаходилися в діапазоні від 8.0437 до 8.1391 грн./дол. США. Лише в серпні, на тлі формування чистої валютної пропозиції, на безготівковому сегменті валютного ринку спостерігався нетривалий тренд на укріплення гривні відносно долара США.

Восени в умовах сезонного підвищення валютного попиту, посиленого невизначеностями та негативними ринковими очікуваннями, на валютному

ринку продовжилася тенденція до помірного послаблення курсу гривні відносно долара США. Проте ситуація покращилася вже в грудні, в окремі дні якого на валютному ринку спостерігалася чиста валютна пропозиція. За цей місяць курс гривні за безготівковими операціями укріпився відносно долара США на 0.46%, а за операціями з продажу населенню готівкових доларів США – на 1.15%.

Графік 15. Динаміка курсу гривні до долара США в 2012 році

У цілому за 2012 рік середньозважений курс гривні на валютному ринку знизився:

- за операціями з безготівковими доларами США – на 0.29% (з 8.0284 грн./дол. США до 8.0520 грн./дол. США);
- за операціями з продажу банками готівкових доларів США – на 0.28% (з 8.0660 грн./дол. США до 8.0888 грн./дол. США).

Динаміка офіційного обмінного курсу гривні

Відповідно до умов Меморандуму про економічну та фінансову політику в рамках спільної з МВФ програми "Стенд-бай" Національний банк України в 2012 році продовжував встановлювати офіційний курс гривні до долара США на рівні середньозваженого курсу продавців і покупців, що склався на валютному ринку, з можливим відхиленням $\pm 2\%$. При цьому щоденні відхилення офіційного курсу гривні від ринкового впродовж року не виходили за встановлені межі та коливалися від "мінус" 0.09% до "мінус" 1.95%.

Офіційний курс гривні протягом 2012 року майже не змінився, знизившись відносно долара США на 0.04% (у 2011 році – на 0.4%).

Динаміка курсу гривні до інших світових валют віддзеркалювала кон'юнктуру міжнародних ринків, на яких, зокрема, спостерігалися значні коливання пари євро – доллар США. За підсумками 2012 року мало місце послаблення долара США відносно євро. У зв'язку з цим гривня за офіційним курсом за рік знизилася відносно євро на 2.3%, а відносно російського рубля – на 5.5%.

Таблиця 8. Офіційний курс гривні до іноземних валют

(за 100 одиниць валюти, номінальні та реальні зміни: “-” – зниження, “+” – зростання)

Курс гривні до іноземних валют (на кінець року)	2012	Довідково: 2011
– до долара США	799.3	798.9
номінальна зміна (%)	-0.04	-0.4
реальна зміна (з урахуванням різниці у рівнях інфляції, %)	-2.0	1.1
– до євро	1 053.7	1 029.8
номінальна зміна (%)	-2.3	2.6
реальна зміна (з урахуванням різниці у рівнях інфляції, %)	-1.85	1.3
– до російського рубля	26.316	24.953
номінальна зміна (%)	-5.5	4.5
реальна зміна (з урахуванням різниці у рівнях інфляції, %)	-8.5	-0.1
Довідково:		
індекс споживчих цін, до грудня попереднього року (%)	99.8	104.6

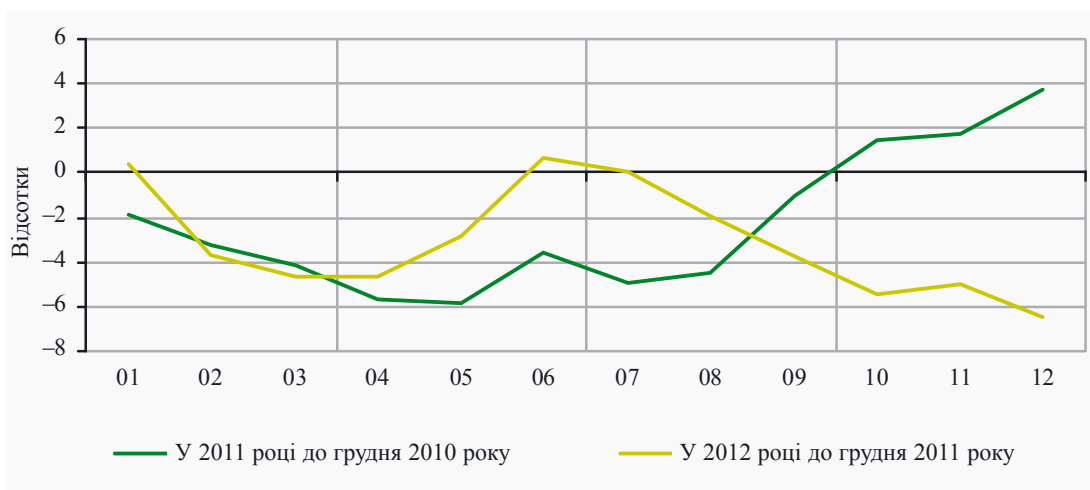
Реальний ефективний обмінний курс гривні

Реальний ефективний курс (РЕОК) гривні в 2012 році знизився на 6.5%. Переважно це було зумовлено внеском інфляційного диференціалу ("мінус" 5.6 процентного пункту), оскільки інфляція в Україні була нижчою, ніж її середньозважений рівень у країнах – основних торговельних партнерах.

Номінальний ефективний обмінний курс гривні знизився на 0.9 процентного пункту через незначну девальвацію гривні до долара США, російського рубля, чеської крони, польського злотого тощо.

Завдяки зниженню РЕОК гривні українські виробники отримали відносні цінові переваги як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках збуту їхньої продукції.

Графік 16. Динаміка РЕОК гривні, 2011–2012 роки

4.3. РИНОК ПЛАТІЖНИХ КАРТОК

Протягом 2012 року спостерігалось стійке збільшення обсягів безготівкових платежів із використанням платіжних карток, зростання кількості платіжних карток та термінального обладнання.

За станом на 01.01.2013 кількість банків – членів карткових платіжних систем налічувала 142 банки (80.7% від їхньої загальної кількості), що обслуговували понад 44 млн. клієнтів.

Загальна кількість платіжних карток, термін дії яких не закінчився, на 01.01.2013 становила понад 69.8 млн. шт. Кількість платіжних карток, за якими була здійснена хоча б одна операція впродовж трьох місяців, у звітному році зменшилася на 5.2% – до 33.1 млн. шт.

За 2012 рік кількість банкоматів, що обслуговували держателів платіжних карток, збільшилася на 8.7% і становила 36.2 тис. од., з них із функцією внесення готівки – 7.1 тис. од., видачі готівки – 26.8 тис. од., переказу коштів – 2.3 тис. од. Кількість платіжних терміналів за рік зросла на 24.1% – до 162.7 тис. од. Серед них кількість торговельних терміналів збільшилася до 134.0 тис. од., а банківських – зменшилася до 28.8 тис. од.

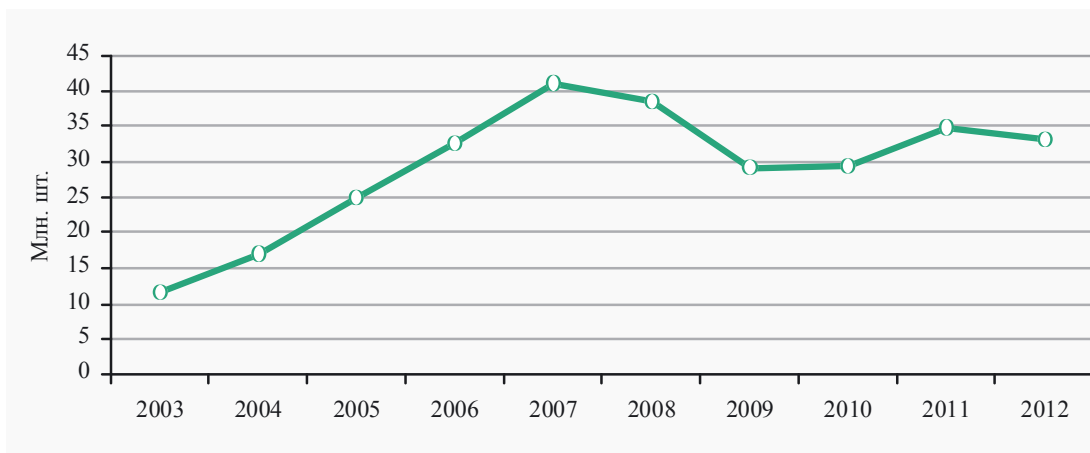
Порівняно з попереднім роком у 2012 році кількість підприємств торгівлі та сфери послуг, в яких установлено торговельні платіжні термінали та імпринтери, зросла на 48.5% – до 117.8 тис. од.

У 2012 році кількість операцій із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, збільшилася на 22.6% та перевищила 1 млрд. шт., а обороти за цими операціями становили 741.4 млрд. грн. (на 28.7% більше, ніж у 2011 році).

Переважну більшість операцій (79.0% від загальної кількості) держателі платіжних карток, емітованих українськими банками, протягом 2012 року здійснювали у власній мережі банку-емітента, 18.9% операцій – у мережі інших банків-резидентів. За кордоном здійснювалось 2.1% операцій.

Обсяги операцій, які виконувалися на території України за платіжними картками, емітованими українськими банками, становили 703.7 млрд. грн., або 97.0% від їхньої загальної суми.

Графік 17. Динаміка кількості емітованих карток

Протягом 2012 року кількість операцій з отримання готівки збільшилася порівняно з 2011 роком на 63.9 млн. шт. – до 725.2 млн. операцій, проте їхня частка у загальній кількості операцій з картками зменшилася (до 67.6% порівняно з 75.6% у 2011 році). Натомість зросла частка безготівкових платежів – до 32.4% порівняно з 24.4% у 2011 році, а їхня кількість збільшилася на 133.4 млн. шт. (або на 38.6%) – до 347.5 млн. операцій.

Обсяг операцій з отримання готівки у 2012 році порівняно з попереднім роком зріс на 120.3 млрд. грн., або на 18.5%, – до 649.9 млрд. грн., а безготівкових платежів – на 45.3 млрд. грн., або на 99.5%, – до 91.6 млрд. грн. (12.4% від загальної суми операцій за платіжними картками порівняно з 8.1% у 2011 році).

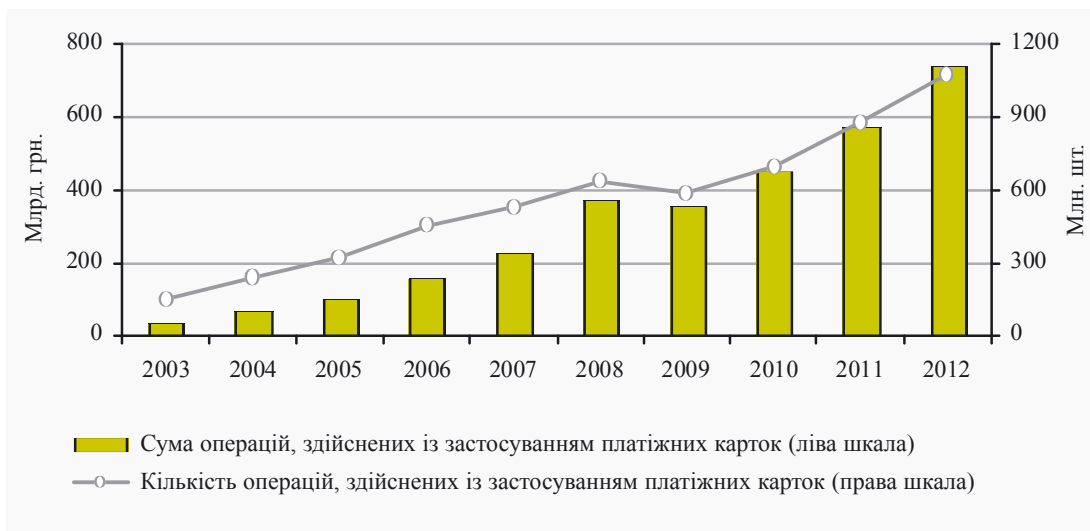
У 2012 році банками та Платіжною організацією Національної системи масових електронних платежів продовжувалась робота щодо розвитку НСМЕП та впровадження інноваційних проектів і технологій.

Протягом 2012 року до НСМЕП приєдналось 2 банки: ПАТ "Ақтабанк" та АТ "ФІНРОСТБАНК".

На 01.01.2013 НСМЕП налічувала 57 членів (включаючи Національний банк України) та 9 учасників (у тому числі УДППЗ "Укрпошта").

Загальна кількість карток НСМЕП на 01.01.2013 становила понад 8 млн. штук. Упродовж року із застосуванням платіжних карток НСМЕП було виконано майже 6 млн. операцій на суму понад 5 млрд. грн.

Графік 18. Кількість та сума операцій за платіжними картками, емітованими банками України

4.4. ОСНОВНІ ПІДСУМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ І МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ПЕРЕКАЗУ КОШТІВ У 2012 РОЦІ

Внутрішньодержавні і міжнародні системи переказу коштів, платіжними організаціями яких є резиденти

За станом на 01.01.2013 в Україні функціонувало:

– чотири платіжні системи, платіжними організаціями яких є банки України: "PrivatMoney" (ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК"), "АВЕРС" (ПАТ "Банк "Фінанси та Кредит"), "Аваль-Експрес" (ПАТ "Райффайзен Банк Аваль"), "СОФТ" (ПАТ "УКРСОЦБАНК");

– чотири системи, платіжними організаціями яких є небанківські установи України: "Поштовий переказ" (Українське державне підприємство поштового зв'язку "Укрпошта" – далі УДППЗ "Укрпошта"), "ІнтерПейСервіс" (ПАТ "Запоріжзв'язоксервіс"), "Фінансовий світ" (ТОВ "Українська платіжна система"), "ГлобалМані" (ТОВ "ГЛОБАЛМАНІ").

Системи переказу коштів, створені банками України:

– внутрішньодержавні системи переказу коштів:

– "Аваль-Експрес", створена ПАТ "Райффайзен Банк Аваль" (10 учасників-резидентів) та "СОФТ", створена ПАТ "УКРСОЦБАНК" (10 учасників-резидентів);

– міжнародні системи переказу коштів:

– "АВЕРС", створена ПАТ "Банк "Фінанси та Кредит" (46 учасників) і "PrivatMoney", створена ПАТ КБ "ПРИВАТБАНК" (75 учасників).

У 2012 році з використанням внутрішньодержавних та міжнародних систем переказу коштів, створених банками, було переказано в межах України 6 125 млн. грн., 11 млн. дол. США та 0.3 млн. євро.

Транскордонні перекази здійснювалися:

– за допомогою учасників-нерезидентів міжнародних систем переказу коштів "PrivatMoney" та "АВЕРС";

– завдяки співпраці систем, створених резидентами, і систем, створених нерезидентами (договори про таку співпрацю укладені платіжними організаціями внутрішньодержавних платіжних систем "АВЕРС" і "СОФТ");

– за допомогою банків-кореспондентів (нерезидентів) платіжних організацій внутрішньодержавних банківських платіжних систем "Аваль-Експрес" і "СОФТ".

Загальна сума транскордонних переказів, які було виплачено в Україні, становила 473 млн. дол. США (в еквіваленті), за межі України відправлено 108 млн. дол. США (в еквіваленті).

Платіжні системи, створені небанківськими установами України

Внутрішньодержавна платіжна система "Поштовий переказ" створена УДППЗ "Укрпошта".

Загальна сума переказів у межах України, оброблених платіжною системою "Поштовий переказ" протягом 2012 року, дорівнювала 7 394 млн. грн.

На підставі Угоди про поштові платіжні послуги Всесвітнього поштового союзу та угод із поштовими службами інших країн УДППЗ "Укрпошта" здійснювало транскордонні перекази. Протягом 2012 року з використанням системи "Поштовий переказ" в Україну переказано 225 млн. дол. США (в еквіваленті), за межі України відправлено 122 млн. дол. США.

За допомогою внутрішньодержавної небанківської платіжної системи "ІнтерПейСервіс" (15 учасників, з яких 8 – банківські установи) в межах України здійснено перекази на суму 3 483 млн. грн.

Із використанням внутрішньодержавної небанківської платіжної системи "Фінансовий світ" (3 учасники, які є фінансовими компаніями) здійснено перекази на суму 2 632 млн. грн.

Внутрішньодержавною небанківською платіжною системою "ГлобалМані" (правила системи включають правила системи електронних грошей, емітент яких – АТ "Ощадбанк") протягом 2012 року в пунктах приймання коштів та з використанням програмно-технічних комплексів самообслуговування було прийнято перекази на загальну суму 1 716 млн. грн. для поповнення електронних гаманців.

Усього за допомогою чотирьох систем переказу коштів, створених банками ("PrivatMoney", "АВЕРС", "Аваль-Експрес" і "СОФТ"), та чотирьох систем переказу коштів, створених небанківськими установами ("Поштовий переказ", "ІнтерПейСервіс", "Фінансовий світ" і "ГлобалМані"), упродовж 2012 року було переказано:

- у межах України: 21 350 млн. грн., 11 млн. дол. США (в еквіваленті);
- в Україну: 698 млн. дол. США (в еквіваленті);
- за межі України: 230 млн. дол. США (в еквіваленті).

Міжнародні системи переказу коштів, платіжними організаціями яких є нерезиденти

За станом на 01.01.2013 учасниками 23 міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, були майже 150 банків України, ПрАТ "Українська фінансова група" та національний оператор поштового зв'язку УДППЗ "Укрпошта".

У 2012 році сума транскордонних переказів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, дорівнювала 3 599 млн. дол. США (в еквіваленті), а сума переказів, відправлених за межі України, – 507 млн. дол. США (в еквіваленті).

Найбільші обсяги коштів переказано в Україну з використанням таких міжнародних систем переказу коштів: Western Union (США) – 31.0%, "Золотая Корона – Денежные переводы" (Росія) – 18.0%, "Юнистрим" (Росія) – 12.0%, CONTACT (Росія) – 9.0%, MoneyGram (США) – 9.0%.

Найбільші суми коштів із використанням міжнародних систем переказу коштів (у доларовому еквіваленті), створених нерезидентами, надійшли в Україну з Російської Федерації – 57.0%, США – 8.0%, Італії – 6%, Іспанії – 3.0%, Великобританії та Ізраїлю – по 2.0% від загальної суми отриманих коштів. З інших 199 країн світу в Україну надійшло 22.0% від загальної суми коштів.

Із України найбільші суми коштів відправлено до Російської Федерації – 45.0%, Грузії, Китаю, Вірменії, США – по 4.0%, Узбекистану, Ізраїлю, Азербайджану – по 3.0%, Туреччини, Польщі, Італії – по 2.0% від загальної суми відправлених коштів. До інших 174 країн світу з України відправлено 24.0% від загальної суми відправлених коштів.

Крім здійснення транскордонних переказів, фізичні особи використовували міжнародні системи переказу коштів, запроваджені нерезидентами, для переказів як іноземної, так і національної валюти в межах України. Загальна сума переказів у межах України в іноземній валюті в доларовому еквіваленті дорівнювала 437 тис. дол. США, в національній валюті – 218 млн. грн.

За підсумками діяльності внутрішньодержавних і міжнародних систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами, у 2012 році було переказано:

- у межах України: 21 568 млн. грн.; 12 млн. дол. США (в еквіваленті);
- в Україну: 4 297 млн. дол. США (в еквіваленті);
- за межі України: 737 млн. дол. США (в еквіваленті).

Діяльність Національного банку України

1. ГРОШОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

1.1. ЦІЛІ ТА ЗАВДАННЯ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ЇХНЄ ВИКОНАННЯ

У 2012 році грошово-кредитна політика Національного банку України спрямовувалася на виконання його основної конституційної функції – забезпечення стабільності грошової одиниці України.

Виконуючи свою основну функцію, Національний банк України виходив із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі, а також у межах своїх повноважень сприяв стабільності банківської системи, додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримував економічну політику Кабінету Міністрів України.

Національний банк України належним чином забезпечив виконання покладених на нього функцій і завдань. Зокрема, виважена грошово-кредитна політика Національного банку України сприяла підтриманню низької інфляційного середовища (починаючи з квітня 2012 року річний приріст індексу споживчих цін залишався на близькому до нуля рівні, а за підсумками 2012 року він становив "мінус" 0.2%).

Досягнення та підтримка цінової стабільності в державі сприяли збереженню вартості заощаджень населення, отриманню цінових переваг українських виробників на зовнішньому та внутрішньому ринках та створенню належного підґрунтя для позитивних зрушень у економіці.

Низькому рівню споживчої інфляції сприяли зважені дії Національного банку України щодо регулювання грошово-кредитного ринку, зокрема забезпечення адекватного обсягу грошової пропозиції.

За наявних макроекономічних умов досягнутий у 2012 році приріст грошової пропозиції (монетарна база збільшилася на 6.4%), з одного боку, був цілком достатнім для обслуговування процесів економічного розвитку в умовах наявних темпів зростання ВВП, а з іншого – не провокував накопичення монетарних ризиків стабільності грошової одиниці України.

Рада Національного банку України як орган, на який покладено повноваження щодо здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики, рішенням від 21.02.2013 № 3 визнала, що проведення грошово-кредитної політики в 2012 році

дало змогу виконати основну конституційну функцію Національного банку України. Монетарні заходи, які були застосовані у ході проведення грошово-кредитної політики, повністю відповідали тим процесам, що відбувалися на макроекономічному рівні, та цілям і завданням грошово-кредитної політики на 2012 рік.

1.2. ВИКОРИСТАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ

Обов'язкові резерви

Протягом 2012 року обов'язкові резерви використовувалися Національним банком України в комплексі з іншими монетарними інструментами для регулювання грошово-кредитного ринку.

У 2012 році Національний банк України тричі змінював вимоги до формування банками обов'язкових резервів. Із метою стимулювання дедоларизації економіки упродовж 2012 року двічі (з 31.03.2012 та з 30.06.2012) було збільшено нормативи обов'язкового резервування за залученими коштами в іноземній валюті. Нормативи за залученими коштами в національній валюті залишилися на нульовому рівні. Також, зважаючи на впровадження російських рублів у розрахунки за імпортований з Росії природний газ, з 31.03.2012 за залученими коштами від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів у російських рублях встановлено нульову ставку резервування.

З метою сприяння банкам щодо більш гнучкого управління власною ліквідністю поступово зменшено частку обов'язкових резервів, яку банки мають формувати на окремому рахунку в Національному банку України. Так, з 31.03.2012 цей показник зменшився з 70% до 60% від суми обов'язкових резервів, які сформовані за попередній звітний період резервування, а з 31.05.2012 – до 50%. Разом з цим з 30.06.2012 банкам було дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формуються на окремому рахунку в Національному банку України, крім 50% від номінальної вартості цільових ОВДП України, випущених з метою залучення коштів для фінансування заходів, пов'язаних із підготовкою і проведенням в Україні Чемпіонату Європи 2012 року з футболу, також придбані і ОВДП, номіновані в іноземній валюті, у розмірі 10% їхньої номінальної вартості в гривневому еквіваленті. Обсяги зазначених цінних паперів у власності банків становили: цільових цінних паперів за станом на 01.01.2012 – 5.7 млрд. грн., на 01.01.2013 – 4.7 млрд. грн., цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, за станом на 01.07.2012 – 2.0 млрд. дол. США та 0.3 млрд. євро, а на 01.01.2013 – 1.8 млрд. дол. США та 0.3 млрд. євро.

Водночас із метою попередження виникнення волатильності на міжбанківському кредитному ринку Національний банк України тричі збільшував частку обов'язкових резервів, яка має зберігатися банками щоденно на початок операційного дня на кореспондентському рахунку в Національному банку України. Зокрема, з 31.03.2012 зазначений показник було збільшено з 25% до 30% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування, з 31.05.2012 – до 40%, а з 30.06.2012 – до 50%.

Згідно з останніми змінами до порядку формування банками обов'язкових резервів у 2012 році було встановлено такі нормативи обов'язкового резервування за:

– коштами вкладів (депозитів) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті на вимогу і коштами на поточних рахунках в іноземній валюті – 10;

– короткостроковими коштами і вкладками (депозитами) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 9;

– довгостроковими коштами і вкладками (депозитами) юридичних і фізичних осіб в іноземній валюті – 3;

– коштами, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів в іноземній валюті (крім російських рублів) – 3;

– коштами, які залучені банками від банків-нерезидентів та фінансових організацій-нерезидентів у російських рублях – 0.

Нормативи формування обов'язкових резервів за коштами, залученими банками в національній валюті, у 2012 році залишилися на нульовому рівні.

Середній розрахунковий норматив обов'язкового резервування за 2012 рік становив 2.6%, збільшившись з 2.3% у січні до 2.8% у грудні 2012 року.

Упродовж 2012 року на залишки коштів обов'язкових резервів, перерахованих банками на окремий рахунок у Національному банку України, нараховувалися і сплачувалися проценти в розмірі 30% від облікової ставки Національного банку України за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів.

Норматив обов'язкових резервів у абсолютному вимірі в 2012 році збільшився з 14.9 млрд. грн. у січні до 19.8 млрд. грн. у грудні. Сума коштів обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку України протягом 2012 року коливалася в межах від 4.4 млрд. грн. до 8.0 млрд. грн., а середньомісячні залишки коштів на кореспондентських рахунках банків – від 16.7 млрд. грн. до 23.4 млрд. грн.

Процентна політика

Стійка тенденція щодо зниження інфляції давала змогу Національному банку України активно застосовувати важелі процентної політики для стимулювання процесів економічного зростання.

Зокрема, з метою підтримки ринкових тенденцій щодо здешевлення вартості кредитів Національний банк України з 23.03.2012 знизив на 0.25 процентного пункту – до 7.5% річних облікову ставку, яка є базовою щодо інших процентних ставок Національного банку України.

Також Національний банк України тричі знижував ставки за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт (на 0.25 процентного пункту кожного разу) – до 8.5% річних та до 10.5% річних за забезпеченими та незабезпеченими (бланковими) кредитами відповідно.

Також знижувалися середньозважені процентні ставки за тендерними кредитами Національного банку України та операціями прямого репо до 7.5% річних та до 7.6% річних у грудні 2012 року порівняно з 11.4% річних та 12.0% річних у грудні 2011 року відповідно. У цілому середньозважена процентна ставка за всіма інструментами рефінансування в 2012 році знизилась у щомісячному розрізі з 9.25% річних у січні до 7.77% річних у грудні.

Зазначені заходи поряд з іншими стимулюючими діями Національного банку України сприяли формуванню тенденції до поступового зменшення вартості ресурсів як за міжбанківськими операціями, так і за операціями банків із клієнтами протягом

перших п'яти місяців 2012 року. Так, упродовж зазначеного періоду процентні ставки за активними та пасивними операціями банків, у тому числі на міжбанківському кредитному ринку, були нижчими порівняно з груднем 2011 року.

Починаючи з червня 2012 року, в умовах дії зовнішньоекономічного шоку та погіршення очікувань відбувалося підвищення вартості позичкових ресурсів, яке тривало до грудня. В останньому місяці 2012 року процентні ставки за позичковими коштами знизилися, що пояснювалося насиченням банківської системи гривневою ліквідністю в умовах збалансування грошово-кредитного ринку на фоні поліпшення ринкових очікувань.

Незважаючи на це, вартість коштів за депозитно-кредитними операціями банків із клієнтами в грудні 2012 року була вищою, ніж у відповідному місяці 2011 року.

Водночас середньозважена процентна ставка за угодами на міжбанківському кредитному ринку зменшилася.

Середньозважена процентна ставка в іноземній валюті за депозитами в грудні 2012 року зменшилася, тоді як цей показник за кредитами збільшився.

Депозитні операції

Із метою забезпечення рівноваги на грошово-кредитному ринку Національний банк України протягом 2012 року проводив депозитні операції з банками шляхом розміщення своїх депозитних сертифікатів.

Упродовж 2012 року було оголошено 666 тендерів, за результатами яких було розміщено депозитних сертифікатів на загальну суму 16.7 млрд. грн. (у 2011 р. – 165.2 млрд. грн.). Номінальна вартість одного депозитного сертифіката дорівнювала 1 000 тис. грн. Середньозважена процентна ставка за випущеними в обіг депозитними сертифікатами у 2012 році становила 2.62% річних (у 2011 році – 1.82% річних).

Сума достроково погашених депозитних сертифікатів у 2012 році дорівнювала 0.3 млрд. грн.

Операції з цінними паперами та рефінансування банків

Упродовж 2012 року Національний банк України активно підтримував ліквідність банків шляхом проведення операцій на відкритому ринку та застосування інструментів рефінансування.

Здійснюючи операції на відкритому ринку, Національний банк України в 2012 році придбав цінні папери на загальну суму 38.6 млрд. грн. (сума за номінальною вартістю), із них куплено через механізм двостороннього котирування – 2.5 млрд. грн. Водночас обсяг продажу державних облігацій України з портфеля Національного банку України за 2012 рік за номінальною вартістю становив 3.5 млрд. грн., з них 1.6 млрд. грн. викуплено Міністерством фінансів України з метою їхнього дострокового погашення.

Загальний обсяг операцій із рефінансування банків у 2012 році становив 97.6 млрд. грн., із них обсяг операцій прямого репо – 58.0%, або 56.6 млрд. грн.

Національний банк України вживав заходи щодо вдосконалення монетарних механізмів та інструментів, зокрема у 2012 році було збільшено:

– можливі терміни проведення операцій прямого репо: з 24.02.2012 – з 30 днів до 60 днів, а з 03.07.2012 – до 90 днів. Крім того, було скасовано окремі обмеження щодо проведення таких операцій;

– максимальні терміни надання банкам коштів рефінансування шляхом проведення тендерів, а саме: з 03.07.2012 – з 90 днів до 360 днів. Також із 25.09.2012 було встановлено додаткові вимоги до банків, які беруть участь у тендерах із підтримання ліквідності строком понад 90 днів.

Водночас для мінімізації волатильності на міжбанківському ринку та стимулювання банків до ефективного управління своєю ліквідністю з 30.06.2012 оптимізовано порядок та умови звернення банків за підтримкою ліквідності шляхом надання кредитів овернайт.

Із 22.06.2012 набрала чинності нова редакція Технічного порядку проведення Національним банком України операцій з банками, яка вдосконалила окремі аспекти проведення операцій з регулювання ліквідності банків.

За 2012 рік обсяг повернення банками заборгованості за наданими Національним банком України кредитами становив 93.6 млрд. грн., із неї достроково – 28.2 млрд. грн.

Таблиця 9. Операції з рефінансування банків

Показники	2012		Довідково: 2011	
	млн. грн.	% до загальної суми	млн. грн.	% до загальної суми
Загальний обсяг операцій, з них:	97 554.3	100.0	28 829.2	100.0
– через операції прямого репо	56 622.0	58.0	23 601.5	81.9
– кредити, надані шляхом проведення тендера	11 948.9	12.3	3 224.6	11.2
– через механізм постійно діючої кредитної лінії рефінансування овернайт	28 583.4	29.3	2 003.2	6.9
– шляхом надання стабілізаційних кредитів	400.0	0.4	x	x
– шляхом надання інших довгострокових та короткострокових кредитів	x	x	x	x
Повернено кредитів	93 588.6	x	29 518.5	x

Зміни в архітектурі депозитарної системи України

У липні 2012 року Верховною Радою України прийнято Закон України "Про депозитарну систему України" (далі – Закон), який став системо-утворюючим для ринку цінних паперів України. Цей Закон визначив правові засади функціонування інфраструктури фондового ринку.

З урахуванням останніх тенденцій на світових фінансових ринках та відповідно до міжнародних стандартів і рекомендацій депозитарного обліку цінних паперів цим законом передбачено розподілення облікової та розрахункової функцій за правочинами з цінними паперами і відповідно диверсифікація ризиків. Результатом реалізації норм Закону має стати створення надійної інфраструктури фондового ринку України шляхом:

– централізації депозитарного обліку через створення єдиного Центрального депозитарію (у формі публічного акціонерного товариства);

– створення Розрахункового центру з обслуговування угод на фінансових ринках (далі – Розрахунковий центр), який буде виконувати функцію розрахунків у Системі електронних платежів не тільки для фондового, а й для всього фінансового ринку України. Правлінням Національного банку України прийнято постанову від 20.12.2012 № 557 "Про створення ПАТ "Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках".

Для забезпечення розрахунків Розрахунковий центр отримує ліцензію на здійснення окремих банківських операцій і генеральну ліцензію на здійснення валютних операцій.

На першому етапі функціонування цих структур у їхньому капіталі передбачена значна участь держави, що наразі є не тільки виправданим, але й необхідним кроком для створення високого ступеня довіри серед учасників фондового ринку.

Запровадження норм Закону в дію також сприятиме розвитку ринку фінансових і товарних деривативів. Позитивний вплив відчують і учасники біржового ринку України.

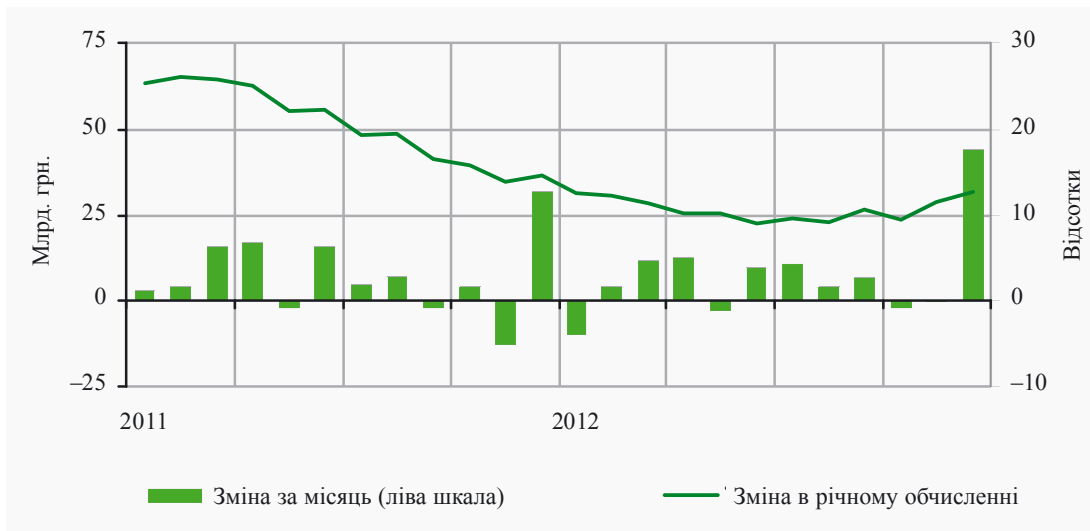
Зазначений Закон був позитивно оцінений міжнародним товариством, зокрема Асоціацією європейських центральних депозитаріїв (ECSDA), членами якої є провідні депозитарні установи Австрії, Німеччини, Іспанії, Франції, Польщі та інших європейських країн.

Грошовий обіг

На кінець грудня 2012 року залишки за грошовим агрегатом М3 становили 773.2 млрд. грн. і збільшилися за рік на 87.7 млрд. грн., або на 12.8% порівняно зі зростанням на 14.7% у 2011 році.

Основним чинником збільшення грошової маси було нарощування депозитної бази банків (залишки коштів за депозитами зросли на 78.7 млрд. грн., або на 4.6%). Інша вагома складова грошової маси – готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями (М0)⁶ за 2012 рік збільшилися на 5.5%. Незважаючи на прискорення

Графік 19. Динаміка зміни грошового агрегату М3

⁶ Грошовий агрегат М0 включає готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями.

Грошовий агрегат М1 – грошовий агрегат М0 та переказні депозити в національній валюті (М1–М0).

Грошовий агрегат М2 – грошовий агрегат М1 та переказні депозити в іноземній валюті та інші депозити (М2–М1).

Грошовий агрегат М3 – грошовий агрегат М2 та цінні папери, крім акцій (М3–М2).

темтів зростання готівки порівняно з попереднім роком (за 2011 рік випуск готівки в позабанківський обіг зріс на 5.3%), її частка в загальному обсязі грошового агрегату М3 скоротилася до 26.3%.

Грошовий агрегат М1 збільшився за звітний рік на 3.9% порівняно зі зростанням на 7.3% у попередньому році. Така динаміка грошового агрегату М1 була зумовлена уповільненням темпів приросту переказних депозитів у національній валюті до 1.4% порівняно з 10.7% у 2011 році.

Приріст грошового агрегату М2 за 2012 рік на 13.1%, або на 89.3 млрд. грн., було зумовлено як зростанням грошового агрегату М1, так і збільшенням переказних депозитів в іноземній валюті на 9.8%, або на 5.1 млрд. грн., та інших депозитів на 22.6%, або на 72.1 млрд. грн., із них у національній валюті – на 37.1 млрд. грн.

Залишки коштів, вкладених у цінні папери, крім акцій, за 2012 рік скоротилися на 44.2% – до 2.1 млрд. грн.

На кінець грудня 2012 року обсяг грошової бази становив 255.3 млрд. грн. і збільшився за підсумками року на 6.4%, або на 15.4 млрд. грн. Динаміка грошової бази у звітному році формувалася за рахунок зростання готівкових коштів, випущених в обіг, на 13.2 млрд. грн., або на 6.3%, та збільшення обсягу зобов'язань Національного банку України перед іншими депозитними корпораціями, що не включаються в грошовий агрегат М3, на 2.0 млрд. грн., або на 6.8%.

1.3. ЗАХОДИ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Заходи Національного банку України у сфері валютного регулювання в 2012 році спрямовувалися на досягнення пріоритетів грошово-кредитної політики, визначених законодавством України.

Із метою подальшого удосконалення порядку проведення операцій із банківськими металами з 17.02.2012⁷ до складу банківських металів введено інвестиційні монети вітчизняного виробництва.

Задля розширення використання гривні як засобу платежу в розрахунках між резидентами і нерезидентами за експорт/імпорт товарів з 27.06.2012⁸ скасовано вимогу щодо необхідності отримання індивідуальної ліцензії на розрахунки між резидентами і нерезидентами в межах торговельного обороту у валюті України.

Для спрощення процедури купівлі, обміну іноземної валюти за поточними торговельними операціями з 23.08.2012⁹ купівля, обмін іноземної валюти клієнтами банків здійснюється зокрема на підставі інформації з електронних реєстрів митних декларацій.

Із 10.09.2012¹⁰ уповноважені банки отримали право:

– здійснювати з іноземними банками власні арбітражні операції;

⁷ Постанова Правління Національного банку України від 30.12.2011 № 497 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 30.01.2012 за №147/20460.

⁸ Постанова Правління Національного банку України від 28.05.2012 № 209 "Про врегулювання питань щодо використання гривні в розрахунках між резидентами і нерезидентами в межах торговельного обороту", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 12.06.2012 за №939/21251.

⁹ Постанова Правління Національного банку України від 19.07.2012 № 308 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 09.08.2012 за №1352/21664.

¹⁰ Постанова Правління Національного банку України від 03.08.2012 № 327 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 27.08.2012 за №1434/21746.

– арбітражні операції за дорученням клієнтів – фізичних осіб-резидентів, які не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Із 09.11.2012¹¹:

– із метою мінімізації валютних ризиків у діяльності уповноважених банків надано можливість проведення банками розрахунків із платіжними організаціями міжнародних платіжних систем через кореспондентські рахунки банків-нерезидентів у гривнях;

– для унеможливлення проведення операцій із відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом за кордоном у готівковій формі, запроваджено обмеження на використання готівкової іноземної валюти за операціями, пов'язаними зі здійсненням іноземних інвестицій в Україну.

Із метою вдосконалення нормативно-правової бази регулювання операцій із імпорту позичкового капіталу з 10.11.2012¹² спрощено процедуру реєстрації Національним банком України для приватних позичальників, що не є банками, договорів іноземного кредитування на підставі електронних повідомлень, що подаються позичальниками через обслуговуючі банки.

У листопаді 2012 року внаслідок внесення змін до законодавства розширено інструментарій впливу Національного банку України на грошово-кредитний ринок. Так, з 06.11.2012 на законодавчому рівні за Національним банком України закріплено право тимчасово (на строк до 6 місяців) запроваджувати обов'язковий продаж частини надходжень в іноземній валюті та змінювати строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів (Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок").

Зазначені інструменти Національний банк України застосував у другій половині листопада 2012 року, а саме:

– із 19.11.2012 запроваджено вимоги щодо обов'язкового продажу валютної виручки резидентів від продажу товарів за зовнішньоекономічними договорами у розмірі 50% та зміни строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів¹³;

– із 27.11.2012 встановлено вимогу щодо продажу на міжбанківському валютному ринку України надходжень із-за меж України в іноземній валюті на користь фізичних осіб (резидентів та нерезидентів) у сумі, що дорівнювала або перевищувала в еквіваленті 150 000 гривень протягом одного місяця для однієї особи¹⁴.

¹¹ Постанова Правління Національного банку України від 29.10.2012 № 450 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 02.11.2012 за №1844/22156.

¹² Постанова Правління Національного банку України від 15.06.2012 № 246 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 09.07.2012 за №1138/21450.

¹³ Постанова Правління Національного банку України від 16.11.2012 № 475 "Про зміну строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів і запровадження обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 16.11.2012 за №1921/22233, постанова Правління Національного банку України від 16.11.2012 № 479 "Про встановлення розміру обов'язкового продажу надходжень в іноземній валюті".

¹⁴ Постанова Правління Національного банку України від 16.11.2012 № 476 "Про порядок виплати переказів із-за кордону фізичним особам", зареєстрована в Міністерстві юстиції України 16.11.2012 за №1922/22234.

2. МІЖНАРОДНІ РЕЗЕРВИ

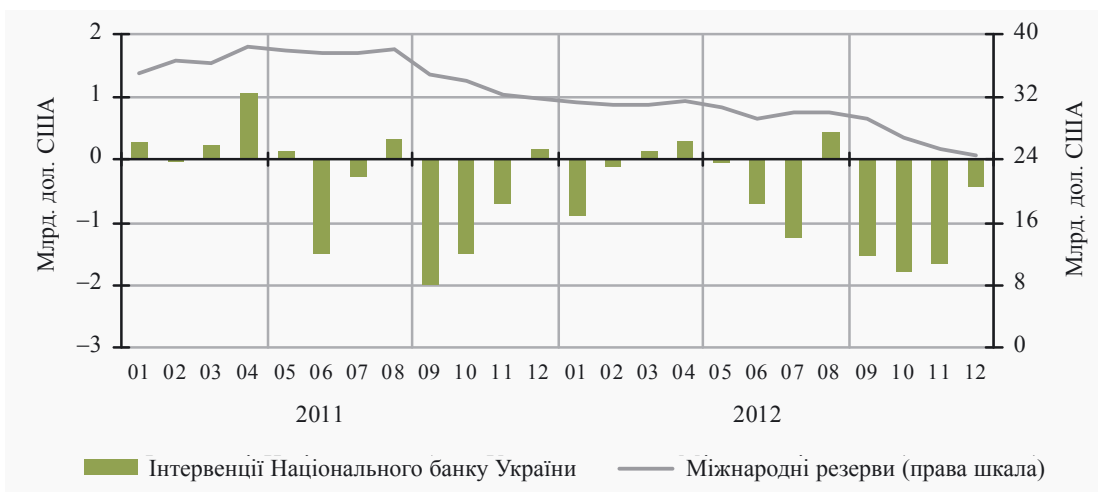
Міжнародні (золотовалютні) резерви України (далі – міжнародні резерви) за станом на 01.01.2013 становили 24.5 млрд. дол. США і зменшилися за рік на 7.3 млрд. дол. США, або на 22.9%.

Основним фактором їхнього зменшення був продаж Національним банком України іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України на суму еквівалентну 11.9 млрд. дол. США та платежів із погашення зобов'язань перед МВФ на суму еквівалентну 3.7 млрд. дол. США.

Основними джерелами поповнення міжнародних резервів у 2012 році були купівля іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку України в обсязі 4.4 млрд. дол. США та надходження на користь Державної казначейської служби України коштів від розміщення державних зобов'язань в іноземній валюті на суму еквівалентну 6.8 млрд. дол. США.

Основною метою управління міжнародними резервами було забезпечення оптимального співвідношення рівнів захищеності, ліквідності та доходності, яке забезпечувало виконання функцій Національного банку України, визначених чинним законодавством України.

Графік 20. Міжнародні резерви та інтервенції Національного банку України (за поточним курсом)

Управління міжнародними резервами здійснювалося відповідно до Інвестиційної декларації міжнародних (золотовалютних) резервів України на 2012 рік.

У 2012 році міжнародні резерви зберігалися на рахунках банків-кореспондентів, а також у фінансових інструментах із довгостроковим кредитним рейтингом не нижчим, ніж рівень "А". Контроль за кредитним ризиком забезпечувався шляхом встановлення кредитних лімітів банкам-контрагентам. Оптимальний рівень валютного та процентного ризиків забезпечувався шляхом диверсифікації міжнародних резервів.

У процесі управління міжнародними резервами Національним банком України використовувалися такі основні фінансові інструменти, як цінні папери нерезидентів із фіксованою доходністю та короткострокові депозити в іноземних банках.

Усі зобов'язання банків-контрагентів перед Національним банком України за депозитами та борговими фінансовими інструментами було виконано вчасно та в повному обсязі.

Із метою забезпечення безперебійного функціонування фінансової системи України та своєчасного виконання державних зобов'язань ліквідність міжнародних резервів підтримувалася на високому рівні завдяки вибору високонадійних контрагентів та державних облігацій, а також завдяки обмеженню запланованого періоду інвестування та постійному моніторингу параметрів ліквідності резервних валют і фінансових інструментів.

Протягом 2012 року збільшено обсяг монетарного золота на 0.24 млн. трійських унцій. Переважна частка монетарного золота Національного банку України зберігалась у сховищі Державної скарбниці, решту було розміщено у строкові депозити.

За 2012 рік Національним банком України отримано 357.7 млн. дол. США доходів від управління міжнародними резервами.

Загальна середня доходність операцій із управління міжнародними резервами за 2012 рік становила 1.39%.

3. ОБСЛУГОВУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО БОРГУ УКРАЇНИ

Упродовж 2012 року згідно з пунктом 12 статті 42 Закону України "Про Національний банк України" Національний банк виконував операції з обслуговування державного боргу, які пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їхнім погашенням і виплатою доходу за ними. На виконання зазначеної функції Національний банк України за дорученням Міністерства фінансів України проводив розміщення облігацій внутрішніх державних позик (далі – ОВДП).

Законом України "Про Державний бюджет України на 2012 рік" було передбачено випуск ОВДП у загальній сумі 69.6 млрд. грн. (що у 1.5 раза більше, ніж у 2011 році).

Розміщення ОВДП у 2012 році, як і у 2008–2011 роках, здійснювалось упродовж усього року. За рік було проведено 294 аукціони з розміщення ОВДП, з яких відбулося 122.

Упродовж року Міністерство фінансів України розміщувало короткострокові, середньострокові та довгострокові державні облігації, середній термін обігу за якими становив для:

короткострокових:

– номінованих у національній валюті – 204 дні (порівняно з 2011 роком зменшився на 6 днів);

– номінованих у доларах США – 364 дні (порівняно з 2011 роком збільшився на 55 днів)¹⁵;

середньострокових:

– номінованих у національній валюті – 1 263 дні (порівняно з 2011 роком збільшився на 141 день);

– номінованих у доларах США – 881 день¹⁶;

– номінованих у євро – 557 днів;

¹⁵ Розміщення короткострокових державних облігацій, номінованих у євро, у 2012 році не здійснювалося.

¹⁶ У 2011 році розміщення середньострокових державних облігацій, номінованих у доларах США, не здійснювалося.

довгострокових:

– номінованих у національній валюті – 2 523 дні (порівняно з 2011 роком зменшився на 63 дні)¹⁷.

За 2012 рік Міністерством фінансів України розміщено ОВДП в національній валюті на суму 42.9 млрд. грн. із середньозваженою дохідністю 12.94% річних. Середньозважена дохідність ОВДП, номінованих у доларах США, становила 8.92%, у євро – 4.80% річних. Зокрема, протягом року було випущено ОВДП для збільшення статутного капіталу:

– НАК "Нафтогаз України" на загальну суму 6.0 млрд. грн. (або 9.0% від загального обсягу розміщених у 2012 році ОВДП) із середньозваженою дохідністю 9.7% річних;

– ПАТ "Укргідроенерго" на суму 1.0 млрд. грн. із дохідністю 9.95% річних.

За результатами проведення аукціонів із первинного розміщення ОВДП до Державного бюджету України протягом 2012 року надійшло: в національній валюті – 35.9 млрд. грн., в іноземній валюті – 2.5 млрд. дол. США та 316.6 млн. євро.

Обсяг ОВДП у власності Національного банку України збільшився за рік на 21.2 млрд. грн., або на 25.2%, – до 105.6 млрд. грн. за номінальною вартістю, у власності банків – на 7.9 млрд. грн., або на 13.5%, – до 66.0 млрд. грн. Обсяг ОВДП у власності нерезидентів протягом року зріс на 1.0 млрд. грн. і на 01.01.2013 становив 5.4 млрд. грн., або 2.9% від загальної суми ОВДП, які перебували в обігу. Натомість обсяг ОВДП у власності інших суб'єктів економіки знизився на 1.9 млрд. грн., або на 18.0%.

Погашення ОВДП і сплата доходу за ними здійснювалися своєчасно та в повному обсязі. Обсяг виплат за ОВДП за 2012 рік становив 47.5 млрд. грн., 737.3 млн. дол. США та 49.4 млн. євро, в тому числі основний борг – 31.8 млрд. грн., 594.6 млн. дол. США та 40.0 млн. євро, сплата доходу – 15.7 млрд. грн., 142.7 млн. дол. США та 9.4 млн. євро.

Внаслідок перевищення обсягів розміщення ОВДП над обсягами їхнього погашення заборгованість Уряду України за державними облігаціями у 2012 році збільшилася порівняно з 2011 роком на 28.2 млрд. грн. і на кінець року становила майже 185.8 млрд. грн.

¹⁷ Розміщення довгострокових державних облігацій, номінованих у доларах США упродовж 2011–2012 років та номінованих у євро, в 2012 році не здійснювалося.

4. ГОТІВКОВИЙ ОБІГ

У 2012 році динаміка пропозиції готівки була адекватною макроекономічній ситуації та достатньою для обслуговування економічних процесів.

За станом на 01.01.2013 обсяг готівки поза банками становив 203.2 млрд. грн. і збільшився за 2012 рік на 10.6 млрд. грн., або на 5.5% (за 2011 рік – на 9.7 млрд. грн., або на 5.3%).

Відсоток осідання готівки в позабанківському обігу становив 0.7% і залишався на рівні 2011 року.

У структурі грошової маси питома вага готівкових коштів поза банками скоротилася за рік на 1.8 процентного пункту – до 26.3% через уповільнення темпів приросту готівкової складової грошової маси порівняно з безготівковою.

Незважаючи на поступове зменшення частки готівки у структурі грошової маси, в Україні, як і в більшості країн світу, в тому числі розвинутих, простежується тенденція до збільшення готівкових коштів в обігу в номінальному вираженні.

На початок 2013 року в готівковому обігу країни знаходилося банкнот і монет на загальну суму 222.8 млрд. грн., або на 13.2 млрд. грн. більше, ніж на початок 2012 року. З них банкноти в обігу становили 2 604 млн. шт. на суму 221.2 млрд. грн. Це є свідченням того, що готівка все ще залишається основним інструментом роздрібних розрахунків.

За станом на 01.01.2013 у структурі банкнот в обігу найбільшу питому вагу (за кількістю) становили банкноти номіналами 100 грн. (17.3%), 200 грн. (16.7%), 50 грн. (12.7%) та 1 грн. (15.2%).

Серед монет в обігу найбільші частки традиційно припадали на монети номіналом 10 коп. (28.1%), 5 коп. (12.8%), 2 коп. (12.6%) та 1 коп. (22.0%).

У розрахунку на одну особу за станом на 01.01.2013 р. припадало по 57 шт. банкнот (торік – 55 шт.) і по 222 шт. розмінних монет, що відповідно на 18 шт. більше, ніж на відповідну дату попереднього року.

Упродовж звітного року Національний банк України забезпечував безперерйне та своєчасне задоволення потреб готівкового обігу в банкнотах і монетах усіх номіналів. Здійснювався щоденний моніторинг стану готівкового обігу, залишків банкнот і монет у запасах готівки територіальних управлінь Національного банку України, проводилося своєчасне та повне підкріплення готівкою. З резервних

фондів Національного банку України упродовж 2012 року було видано банкнот і монет в сумі 61.1 млрд. грн. (торік – 59.7 млрд. грн.).

Оброблення готівки та вилучення не придатних до обігу банкнот

Оброблення готівки в системі Національного банку України здійснювалося в основному автоматизованим способом. За станом на 01.01.2013 в територіальних управліннях та Центральному сховищі в експлуатації знаходилося 45 автоматизованих систем оброблення банкнот, у тому числі 21 система з модулями знищення зношених банкнот.

У 2012 році до територіальних управлінь надійшло до перерахування майже 2.7 млрд. шт. банкнот, у тому числі від банків України – 2.4 млрд. шт., що на 3.8% більше, ніж у 2011 році.

Упродовж 2012 року на автоматизованих системах оброблено 2.5 млрд. шт. банкнот, що становило 91.1% від усіх банкнот, перерахованих Національним банком України. Загальні обсяги автоматизованої обробки банкнот відносно нормативних становили 115.4%.

Двадцять три територіальні управління скористались правом приймати на договірних умовах від банків регіону невідсортовані банкноти гривень для перерахування і сортування на автоматизованих системах оброблення банкнот. Упродовж 2012 року надійшло 1 186.4 тис. пачок невідсортованих банкнот (у 2011 році – 819.2 тис. пачок), що становило 43.6% від усіх надходжень готівки, яка надійшла на перерахування до територіальних управлінь.

Із метою підтримання в належному стані випущених в обіг банкнот зношена готівка вилучалася з обігу. За звітний рік з обігу було вилучено зношених банкнот у кількості 1.1 млрд. шт. на суму 34.2 млрд. грн. (у 2011 році – 1.1 млрд. шт. на суму 34.1 млрд. грн.). Було утилізовано 1.2 млрд. шт. банкнот, з них Центральним сховищем – 0.67 млрд. шт., решта – територіальними управліннями на автоматизованих системах.

Дослідження грошових знаків

За результатами досліджень, проведених експертами системи Національного банку України протягом 2012 року, визнано підробленими та вилучено з обігу 7 602 шт. банкнот національної валюти на суму 713.7 тис. грн., що відповідно на 1.5% та 24.3% менше, ніж торік.

Рівень вилучення підроблених банкнот національної валюти контролювався з урахуванням кількості справжніх банкнот в обігу та загальної кількості підроблених банкнот, вилучених упродовж року за даними Національного банку України та Міністерства внутрішніх справ України.

За підсумками 2012 року, на 1 млн. шт. справжніх банкнот гривні припадало майже 4.1 шт. підроблених банкнот (у 2011 році – 3.4 шт.).

Здебільшого серед вилучених із обігу підроблених банкнот були банкноти номіналом 200 грн., 100 грн., 50 грн. та 20 грн.

Майже всі вилучені підроблені банкноти гривні виготовлені за допомогою комп'ютерної та копіювальної техніки.

Крім того, у звітному році визнано підробленими та вилучено з обігу банкноти іноземної валюти:

долари США – 496 шт. (у 2011 році – 388 шт.);

євро – 171 шт. (у 2011 році – 78 шт.);
російські рублі – 105 шт. (у 2011 році – 70 шт.).

Переважну кількість вилучених із обігу підроблених банкнот іноземної валюти становили банкноти номіналами 100 доларів США (93.7% від загальної кількості вилучених підроблених доларів США), 200 євро (71.9% від загальної кількості вилучених підроблених євро) та 1 000 російських рублів (73.3% від загальної кількості вилучених підроблених російських рублів).

Більшість вилучених підроблених банкнот доларів США (92.3%) та євро (95.9%) були виготовлені друкарським способом. Вилучені підроблені російські рублі (97.1%) були виготовлені за допомогою комп'ютерної та копіювальної техніки.

Випуск та реалізація пам'ятних монет

Відповідно до Плану випуску пам'ятних монет України та сувенірної продукції протягом 2012 року введено в обіг 37 найменувань (26 видів) пам'ятних монет загальним тиражем 634 тис. шт., у тому числі 17 срібних і 1 золоту – загальним тиражем 114 тис. шт. та 19 монет із недорогоцінного металу, а також пам'ятну обігову монету номіналом 1 гривня "Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012 р." тиражем 5 млн. шт.

За звітний рік реалізовано 1 188.1 тис. шт. пам'ятних монет на загальну суму 150.3 млн. грн., у тому числі монет із золота – 8.5 тис. шт., срібла – 139.0 тис. шт., нейзильберу – 1 040.6 тис. шт., що у 1.9 раза більше, ніж за 2011 рік.

У серії пам'ятних монет "Фінальний турнір чемпіонату Європи з футболу 2012 р." Національним банком України спільно з Народним банком Польщі випущено унікальний набір "УЄФА. Євро 2012. Україна – Польща" із двох срібних монет, що склалися в коло діаметром 50 мм.

Із метою задоволення широких верств населення у 2012 році випущено в обіг повний номінальний ряд інвестиційних монет "Архістратиг Михаїл" (4 золоті монети номіналами 2, 5, 10 і 20 гривень та 1 срібна монета номіналом 1 гривня).

За 2012 рік реалізовано 17.7 тис. шт. інвестиційних монет на загальну суму 52.6 млн. грн., у тому числі із золота – 6.7 тис. шт. на суму 48.9 млн. грн.; зі срібла – 11.0 тис. шт. на суму 3.7 млн. грн. Це свідчило про зацікавленість населення у цій групі монетної продукції, яка є надійним засобом заощаджень коштів та інвестування.

Упродовж 2012 року укладено договори з 34 уповноваженими банками для реалізації інвестиційних монет юридичним та фізичним особам за самостійно встановленими цінами.

У 2012 році відбувся конкурс "Краща монета року України" серед пам'ятних монет, що вийшли в обіг протягом 2011 року. Визначені переможці в трьох номінаціях:

"Краща монета року" – "1000-річчя заснування Софійського собору", срібло, номінал 50 грн.;

"Унікальне ідейне рішення" – "20 років незалежності України", золото, номінал 100 грн., срібло, номінал 50 грн., нейзильбер, номінал 5 грн.;

"Найкраще художнє рішення" – "За твором Лесі Українки "Лісова пісня", срібло, номінал 20 грн.

Упродовж 2012 року Національний банк України брав активну участь у міжнародних нумізматичних виставках та конференціях.

5. НАГЛЯДОВА ТА РЕГУЛЯТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ

5.1. РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ УКРАЇНИ

У 2012 році Національним банком України проводилась робота з практичного впровадження норм законів України, прийнятих у 2011–2012 роках.

З метою реалізації норм Закону України "Про внесення змін до деяких Законів України щодо нагляду на консолідованій основі" було розроблено та затверджено нові нормативно-правові акти:

– Положення про порядок ідентифікації та визнання банківських груп (постанова Правління Національного банку України від 09.04.2012 № 134), яким врегульовано питання щодо ідентифікації банківських груп, надання інформації про створення банківської групи, критеріїв визначення підгруп банківської групи, визначення відповідальної особи банківської групи та її погодження Національним банком України, припинення визнання банківських груп тощо;

– Положення про порядок регулювання діяльності банківських груп (постанова Правління Національного банку України від 20.06.2012 № 254), яким встановлено:

вимоги щодо регулювання діяльності в цілому банківської групи, а в межах банківської групи – кредитно-інвестиційної та страхової підгруп;

нормативні значення та порядок розрахунку обов'язкових економічних нормативів банківської групи, підгруп банківської групи;

необхідний розмір та порядок розрахунку консолідованого регулятивного капіталу банківської групи, підгруп банківської групи та вимоги щодо його достатності;

вимоги щодо подання учасниками банківської групи відповідальній особі банківської групи звітів та інформації, необхідних для складання звітності, яка має подаватися до Національного банку України.

Для надання рекомендацій банківським групам у побудові ефективних систем корпоративного управління та оцінки ризиків було внесено зміни до Методичних рекомендацій щодо вдосконалення корпоративного управління в банках України та до Методичних рекомендацій щодо організації та функціонування систем ризик-

менеджменту в банках України (постанова Правління Національного банку України від 21.06.2012 № 255).

На виконання вимог Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" було затверджено Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства (постанова Правління Національного банку України від 17.08.2012 № 346). Цим Положенням визначено підстави і порядок застосування заходів впливу, фінансові санкції за порушення банками, філіями іноземних банків та іншими особами, які охоплюються наглядовою діяльністю Національного банку України, банківського законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України.

Крім того, було внесено зміни до:

– Положення про планування та порядок проведення інспекційних перевірок (постанова Правління Національного банку України від 11.06.2012 № 231), які передбачають можливість залучення Національним банком працівників Фонду гарантування вкладів фізичних осіб до участі в інспекційних перевірках проблемних банків, а також проведення Національним банком, за зверненням Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, інспекційної перевірки неплатоспроможного банку з метою підтвердження приведення інвестором діяльності такого банку у відповідність до вимог банківського законодавства;

– до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні (постанова Правління Національного банку України від 20.06.2012 № 250 "Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні") в частині:

залучення до капіталу банків, яким передаються активи та зобов'язання неплатоспроможних банків, субординованого боргу від Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;

включення додаткових внесків акціонерів у статутний капітал;

розширення можливостей залучення субординованого боргу в банківських металах;

удосконалення підходів щодо врахування під час розрахунку економічних нормативів ліквідності державних цінних паперів.

Із метою удосконалення методології розрахунку економічних нормативів постановою Правління Національного банку України від 22.11.2012 № 486 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" було внесено зміни до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні в частині:

– удосконалення методології розрахунку економічних нормативів щодо врахування необтяжених державних цінних паперів, придбаних за операціями репо;

– визначення умов та порядку дострокового погашення банком субординованого боргу;

– удосконалення порядку визначення спеціалізації банків у частині їхньої ошадності.

У 2012 році продовжилася робота з удосконалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні. Упродовж року до цього документа внесено зміни в частині:

– виключення з алгоритму розрахунку мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1) обмеження щодо врахування субординованого боргу у регулятивному

капіталі (не більше 50 відсотків суми основного капіталу) (постанова Правління Національного банку України від 08.02.2012 № 47);

– включення до алгоритму розрахунку економічного нормативу мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1) додаткових внесків акціонерів у статутний капітал в основний капітал банків та їхнє врахування під час розрахунку економічних нормативів кредитного ризику (Н9, Н10) та нормативів інвестування (Н11, Н12) (постанова Правління Національного банку України від 29.08.2012 № 358).

У межах практичного впровадження вимог Закону України "Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності банків" у минулому році було затверджено Положення про порядок ведення реєстру комерційних агентів (комерційних представників) банків (постанова Правління Національного банку України від 20.09.2012 № 386) та внесено зміни до Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників (постанова Правління Національного банку України від 02.07.2012 № 276) в частині спрощення порядку реорганізації банків за рішенням їхніх власників шляхом злиття, приєднання, поділу та виділення.

У 2012 році Національним банком України запроваджено нові методологічні підходи до оцінки кредитних ризиків і розрахунку резервів за активними операціями, які ґрунтуються на вимогах Міжнародних стандартів фінансової звітності та враховують рекомендації Базельського комітету з банківського нагляду. Постановою Правління Національного банку України від 25.01.2012 р. № 23 затверджено Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями (далі – Положення), у якому передбачено застосування єдиних підходів до оцінки активних банківських операцій, а саме: кредитів, коштів, розміщених в інших банках, дебіторської заборгованості, цінних паперів та фінансових зобов'язань. У Положенні збережено діючі підходи до розрахунку резервів на підставі аналізу фінансового стану боржника, своєчасності та повноти погашення ним боргу, наявності та ліквідності забезпечення і одночасно вдосконалено методологію оцінки фінансового стану позичальників – юридичних осіб шляхом застосування математичної моделі для розрахунку показника їхньої платоспроможності, що ґрунтується на фінансовій звітності та враховує вид економічної діяльності позичальників.

Перелік прийнятного забезпечення, що враховується під час розрахунку резервів, було розширено постановою Правління Національного банку України від 30.11.2012 № 499. Цим же документом запроваджено порядок оцінки фінансового стану позичальника – бюджетної установи.

Належна увага впродовж року приділялася питанням підтримки ліквідності банків. Зокрема постановою Правління Національного банку України від 27.07.2012 № 321 було внесено зміни до Положення про надання Національним банком України стабілізаційних кредитів банкам України, якими:

збільшено до двох років строк, на який Національний банк України може надати стабілізаційний кредит;

передбачено можливість продовження до одного року строку користування стабілізаційним кредитом;

розширено перелік забезпечення, під яке Національний банк України може надати стабілізаційний кредит та здійснити зміну умов кредитного договору.

5.2. РЕЄСТРАЦІЯ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ БАНКІВ УКРАЇНИ

Упродовж 2012 року Національним банком України погоджено статuti 5 юридичних осіб, які мали намір здійснювати банківську діяльність, а саме:

- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "БАНК СОФІЙСЬКИЙ";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "МЕЛІОР БАНК";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "АЛЬПАРИ БАНК";
- ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "БАНК "ЮНІСОН".

З них першим чотирьом юридичним особам було надано банківську ліцензію на право надання банківських послуг і внесено відомості про 4 новостворені банки до Державного реєстру банків.

У 2012 році Публічному акціонерному товариству "РОДОВІД БАНК" надано ліцензію санаційного банку.

Також було акредитовано 2 представництва іноземних банків та внесено відповідні записи до Державного реєстру банків:

- Представництво ЄВРОБАНК ІЕФДЖІ САЙПРУС ЛТД В УКРАЇНІ;
- Представництво АТ "Версобанк" у м. Дніпропетровську, Україна.

У зв'язку з відкликанням банківської ліцензії та відповідно до частини 4 статті 20 Закону України "Про банки і банківську діяльність" у березні 2012 року було виключено з Державного реєстру банків 21 банк:

- ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "СОЦКОМ БАНК";
- Публічне акціонерне товариство "Комерційний банк "Володимирський";
- Акціонерний комерційний банк "Європейський";
- Відкрите акціонерне товариство Комерційний банк "Національний стандарт";
- Відкрите акціонерне товариство "Селянський комерційний банк "Дністер";
- Відкрите акціонерне товариство Банк "БІГ Енергія";
- Товариство з обмеженою відповідальністю "Український промисловий банк";
- ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ЗЕМЕЛЬНИЙ БАНК";
- Відкрите акціонерне товариство Комерційний Банк "Іпобанк";
- Комерційний банк "Українська фінансова група" – товариство з обмеженою відповідальністю;
- Товариство з обмеженою відповідальністю "Діалогбанк";
- ВІДКРИТЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ОДЕСА-БАНК";
- Акціонерний комерційний банк "Трансбанк";
- КОМЕРЦІЙНИЙ АКЦІОНЕРНИЙ БАНК "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ";
- Акціонерний банк "Банк регіонального розвитку";
- Відкрите акціонерне товариство "Європейський банк розвитку та заощаджень";
- Відкрите акціонерне товариство "Комерційний банк "Причорномор'я";
- Товариство з обмеженою відповідальністю Комерційний банк "АРМА";
- Акціонерний комерційний банк "Східно-Європейський банк";

- Публічне акціонерне товариство Акціонерний Банк "Синтез";
- Акціонерне товариство "Градобанк".

Також у зв'язку із відкликанням банківської ліцензії протягом року було виключено з Державного реєстру банків 3 банки:

- Публічне акціонерне товариство "Банк Столиця";
- ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ІННОВАЦІЙНО-ПРОМИСЛОВИЙ БАНК";
- ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "АКЦІОНЕРНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "БАЗИС".

Упродовж року було надано дозвіл на проведення реорганізації 1 банку (ПАТ "Корпоративний та Інвестиційний Банк Креді Агріколь") та 2 банки виключено з Державного реєстру банків у зв'язку з реорганізацією та поверненням банківської ліцензії:

- ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "ДОНГОРБАНК";
- Публічне акціонерне товариство "Корпоративний та Інвестиційний Банк Креді Агріколь".

У звітному році скасовано акредитацію 2 представництв іноземних банків та внесено відповідні записи до Державного реєстру банків:

- представництва акціонерного товариства "Parex banka" в Україні;
- представництва Закритого акціонерного товариства "Банк торговий капітал" в Україні, м. Київ.

Крім того, протягом 2012 року Національним банком України була проведена така робота:

- погоджено та внесено до Державного реєстру банків 106 змін до статутів банків, у тому числі у зв'язку зі збільшенням статутного капіталу – 49;
- погоджено 4 нові редакції/зміни до положення про представництво іноземного банку в Україні та внесено відповідний запис до Державного реєстру банків;
- замінено банківську ліцензію у зв'язку із зміною назви 5 банкам;
- розглянуто повідомлення 24 банків про початок нового виду діяльності;
- розглянуто повідомлення 5 банків щодо початку нового виду діяльності та надіслано листи з повідомленнями про недотримання ними умов, за яких вони мають право розпочати новий вид діяльності;
- погоджено 82 особи на керівні посади в банках (голова правління, головний бухгалтер, члени виконавчого органу державних банків);
- підтверджено відповідність вимогам законодавства 213 кандидатур на посади заступників голови та членів правління, заступників головних бухгалтерів банків;
- підтверджено відповідність вимогам законодавства 135 кандидатур на посади голови, заступників голови та членів спостережної ради банків;
- погоджено набуття істотної участі в юридичній особі, яка має намір здійснювати банківську діяльність, 9 особам;
- погоджено набуття/збільшення істотної участі в банках 29 особам;
- заборонено використовувати право голосу придбаних акцій банку 3 особам;
- розглянуто 1 пакет документів особи, яка мала намір стати контролером банківської групи.

5.3. НАГЛЯД ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКІВ УКРАЇНИ. ІНСПЕКТУВАННЯ БАНКІВ

У 2012 році одним із основних напрямів діяльності Національного банку України залишався ефективний нагляд за виконанням банками вимог законодавства, що регулює банківську діяльність, та нормативно-правових актів Національного банку.

Система банківського нагляду ґрунтувалася на оцінюванні діяльності банків за рейтинговою системою CAMELS, яка полягала в оцінці загального стану на підставі єдиних критеріїв, що охоплюють діяльність банку за всіма напрямками його діяльності та визначенні основних ризиків, на які наражається банк.

Задля ефективної реалізації функції з нагляду за діяльністю банків Національний банк України у своїй роботі поєднував пруденційну та інспекційну форми нагляду.

Пруденційний (дистанційний) нагляд за діяльністю банків здійснювався на підставі статистичної звітності банків, звітів про інспектування, висновків територіальних управлінь, аудиторських висновків, інформації банків про виконання планів заходів щодо поліпшення фінансового стану та усунення недоліків і порушень у діяльності банків.

Національний банк України забезпечував контроль за дотриманням банками економічних нормативів. Із банками, які потребували постійного контролю з боку органів нагляду, проводилася робота щодо поліпшення якості кредитного портфеля, зменшення наявних збитків, необхідності збільшення капіталу для покриття можливих ризиків у їхній діяльності.

Одним із важливих напрямів пруденційного нагляду залишався контроль за діяльністю банків, які отримали стабілізаційні кредити в період кризи. В умовах підвищення рівня ліквідності банківської системи Національний банк України проводив роботу щодо своєчасного повернення такими банками стабілізаційних кредитів, а також за можливості прискорення процесу їх повернення. Упродовж 2012 року банки повернули стабілізаційні кредити на загальну суму 7.3 млрд. грн., з яких 25.3% (1.8 млрд. грн.) становили кредити, які було повернуто достроково. У повному обсязі заборгованість за стабілізаційними кредитами була погашена 9 банками.

За станом на 01.01.2013 заборгованість за стабілізаційними кредитами мали:

- 21 банк у загальному режимі діяльності (на суму 54.6 млрд. грн.);
- 12 банків у стадії ліквідації (на суму 1.1 млрд. грн.).

У листопаді – грудні 2012 року Національний банк з метою створення однакових умов для забезпечення стабілізаційних кредитів, за узгодженням з МВФ, прийняв рішення щодо реструктуризації кредитів, наданих 6 банкам на загальну суму 13.7 млрд. грн. (погашення кредитів відбуватиметься щомісяця рівними за обсягами частинами, кінцевий строк – 01.01.2017).

Упродовж року особлива увага приділялася нагляду за державними банками АТ "Ощадбанк" та АТ "Укресімбанк", які обслуговували державні програми, зокрема з кредитування пріоритетних напрямів економіки, та брали активну участь у реалізації ініціатив Президента України.

Діяльність банків, у рекапіталізації яких брала участь держава (АТ "РОДОВІД

БАНК", ПАТ "АКБ "КИЇВ" та АБ "Укргазбанк"), також постійно контролювалася. Ретельно відслідковувалося виконання цими банками заходів фінансового оздоровлення, визначених стратегіями їхньої діяльності.

Для забезпечення ефективної процедури виведення неплатоспроможних банків із ринку продовжувалася спільна робота Національного банку та КМУ зі створення в Україні санаційного банку по роботі з проблемними активами на базі АТ "РОДОВІД БАНК". Зокрема у звітному році узгоджувалася процедура передавання санаційному банку проблемних активів банків, рекапіталізованих державою.

Реорганізаційні процеси, які тривали в банківському секторі у 2012 році, потребували уваги з боку Національного банку України. Зокрема під пильним наглядом здійснювалося приєднання ПАТ "ДОНГОРБАНК" до ПАТ "ПУМБ" та злиття ПАТ "КІБ Креді Агріколь" і ПАТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК".

Здійснювався контроль за виконанням банками вимог Національного банку щодо опублікування та подання до Національного банку достовірної інформації про структуру власників банків і визнання банківських груп та їхніх контролерів.

У 2012 році з метою оздоровлення фінансового стану та відновлення платоспроможності банків Національний банк використовував такий інструмент антикризового управління банками, як тимчасові адміністрації. Упродовж року здійснювався контроль за діяльністю тимчасових адміністрацій 3 банків: ПАТ "Банк Столиця", ПАТ "ІНПРОМБАНК" та ПУБЛІЧНЕ АТ "АКБ "БАЗИС".

Удосконалення законодавства у сфері посилення захисту інтересів вкладників банків, зокрема введення в дію Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб", сприяло налагодженню тісної співпраці Національного банку з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Упродовж року між Національним банком та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб укладено Договір про співпрацю та координацію діяльності, яким передбачено взаємний обмін інформацією. Оскільки згідно з вимогами зазначеного закону функції виведення неплатоспроможних банків з ринку та ліквідації банків покладено на Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, саме ця установа здійснювала наглядові функції щодо АТ "ЕРДЕ БАНК" та АТ "БАНК "ТАВРИКА". Ці банки було визнано неплатоспроможними вже в період дії Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб".

Однією з важливих форм здійснення Національним банком України банківського нагляду залишалися інспекційні перевірки банків, які проводилися з метою визначення рівня безпеки і стабільності операцій банків, достовірності звітності і дотримання ними банківського законодавства та нормативно-правових актів Національного банку України. Упродовж 2012 року було проведено 536 інспекційних перевірок 141 банку – юридичної особи та відокремлених підрозділів, у тому числі:

- планових – 110;
- позапланових – 426.

Основними тематичними напрямками перевірок були:

- оцінка діяльності банків за компонентами рейтингової системи CAMELS

(якість активів, ліквідність, надходження та прибутковість, достатність капіталу, чутливість до ринкових ризиків);

- виконання банками програм фінансового оздоровлення та зобов'язань за кредитними договорами з Національним банком України;

- дотримання банками законодавства з питань зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці в практичній діяльності;

- стан об'єктів застави (нерухомого майна) за кредитами, наданими Національним банком України;

- окремі питання якості активів та ліквідності.

За результатами інспекційних перевірок за виявлені порушення нормативно-правових актів Національного банку притягувалися до адміністративної відповідальності посадові особи банків та/або накладалися штрафи на банки. Основними підставами для цього були встановлені факти подання до Національного банку недостовірної інформації, порушення банками вимог нормативно-правових актів Національного банку щодо порядку формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, недотримання зобов'язань за кредитними договорами, укладеними з Національним банком України.

У зв'язку з виявленими порушеннями в діяльності банків вимог банківського законодавства та здійсненням ними ризикових операцій Національним банком України упродовж 2012 року ініційовано та застосовано такі заходи впливу¹⁸:

- направлено 69 письмових застережень до 54 банків та забезпечено контроль за виконанням банками заходів щодо усунення порушень;

- укладено 20 письмових угод із банками, спрямованих на поліпшення їхнього фінансового стану, підвищення рівня капіталізації та усунення порушень банківського законодавства. За станом на 01.01.2013 в рамках укладених угод діяло 23 банки;

- зобов'язано 1 банк скликати загальні збори учасників для прийняття програми фінансового оздоровлення;

- прийнято 8 рішень по 6 банках щодо зупинення/обмеження здійснення окремих видів банківських операцій;

- застосовано заходи впливу у вигляді штрафів до 25 банків (31 рішення);

- накладено адміністративні стягнення у вигляді штрафів на посадових осіб 52 банків (80 постанов);

- прийнято рішення щодо обмеження діяльності 3 банків шляхом призначення куратора;

- прийнято постанову про призначення тимчасової адміністрації у ПУБЛІЧНОМУ АТ "АКБ "БАЗИС" (до набрання чинності Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб");

- прийнято рішення про віднесення 1 банку до категорії проблемних;

¹⁸ Без урахування заходів впливу, застосованих за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу та валютного законодавства.

– прийнято рішення про віднесення 2 банків (АТ "ЕРДЕ БАНК", АТ "БАНК "ТАВРИКА") до категорії неплатоспроможних;

– прийнято постанови про відкликання банківської ліцензії та ініціювання процедури ліквідації у 3 банках: ПАТ "Банк Столиця", ПАТ "ІНПРОМБАНК", ПУБЛІЧНЕ АТ "АКБ "БАЗИС" (до набрання чинності Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб").

Із метою вдосконалення процедур інспектування банків Національним банком було розроблено "Практичні рекомендації щодо інспектування операцій банку з довірчого управління фондами фінансування будівництва та операцій з нерухомістю" та доопрацьовано "Пам'ятку про притягнення до адміністративної відповідальності посадових осіб банку за результатами інспекційних перевірок".

У звітному році тривала робота з підготовки сертифікованих тимчасових адміністраторів та ліквідаторів банківських установ. Було проведено 7 засідань Кваліфікаційної комісії Національного банку з питань сертифікації тимчасових адміністраторів та ліквідаторів, за результатами яких проведено сертифікацію 57 осіб (надано 2 сертифікати на право здійснення функцій тимчасового адміністратора банків та 55 сертифікатів на право здійснення функцій ліквідатора банків).

Значна увага приділялася контролю якості виконання аудиторськими фірмами вимог Положення про ведення реєстру аудиторів банків Національного банку України. За результатами перевірок було направлено листи до 4 аудиторських фірм щодо виявлення фактів неякісного проведення перевірки ними річної фінансової звітності банків.

Відповідно до Положення про порядок ведення Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, у вересні 2012 року було сформовано Реєстр аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків. У звітному році до зазначеного реєстру Комітетом з питань аудиту банків Національного банку внесено 32 аудиторські фірми.

Національний банк України продовжував роботу з поліпшення взаємодії з правоохоронними органами в межах чинного законодавства. У 2012 році Національним банком України готувалися та передавалися повідомлення до спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ та Служби безпеки України. Працівники Національного банку України в якості спеціалістів залучалися до процесуальних дій правоохоронними органами. Крім того на виконання постанов суду Національний банк України готував матеріали за окремими банківськими установами для проведення виїмки.

5.4. ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

За станом на 01.01.2013 у стадії ліквідації перебувало 22 банки, з них 21 банк ліквідувався за рішенням Національного банку, 1 – за рішенням господарського суду.

Таблиця 10. Динаміка основних показників банків, що перебували у стадії ліквідації

(млн. грн.)			
Показники	За станом на 01.01.2012	За станом на 01.01.2013	Відхилення
Кількість банків, одиниць	21	22	1
Активи	20 622	16 970	-3 652
Кошти боржників	16 806	13 873	-2 933
Визнана кредиторська заборгованість	21 287	15 027	-6 260
Задоволення вимог кредиторів ліквідаторами	4 107	223	-3 884
Вимоги гарантовані Фондом гарантування вкладів фізичних осіб	3 692	4 471	779
Задоволення вимог кредиторів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб	3 801	4 330	529

У звітному році ініційовано процедуру ліквідації у 3 банках. За станом на 01.01.2013 Національним банком було прийнято рішення про затвердження ліквідаційних балансів та ухвалення остаточних звітів ліквідаторів 5 банків: ВАТ "Європейський банк розвитку і заощаджень", АКБ "Європейський", ВАТ КБ "Національний стандарт", КАБ "Слов'янський", АКБ "Причорномор'я".

Таблиця 11. Динаміка задоволення вимог кредиторів банків, що ліквідуються

(млн. грн.)			
Показники	За станом на 01.01.2012	За станом на 01.01.2013	Відхилення
Залишок визнаної кредиторської заборгованості, у тому числі:	21 287	15 027	-6 260
фізичних осіб разом з вимогами фізичних осіб, що передані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	4 120	4 889	769
Задоволені вимоги кредиторів ліквідаторами, у тому числі:	4 107	223	-3 884
фізичних осіб	89	12	-77
Задоволені вимоги кредиторів Фондом гарантування вкладів фізичних осіб	3 801	4 330	529

Протягом 2012 року з метою детального вивчення проблемних питань та ознайомлення з первинними документами Національним банком здійснено 18 перевірок діяльності ліквідаторів банків з виїздом на місце.

Ліквідаторами банків вживалися заходи щодо повернення активів банків, за результатами яких здійснено задоволення вимог кредиторів на загальну суму 223 млн. грн., у тому числі задоволено:

- вимоги Фонду гарантування вкладів фізичних осіб – 17 млн. грн.;
- вимоги вкладників – фізичних осіб – 12 млн. грн.;
- інші вимоги – 94 млн. грн.;
- вимоги Національного банку – 100 млн. грн.

Питання погашення кредитів рефінансування вирішувалося ліквідаторами банків шляхом продажу майна (активів) банків, що перебувало в заставі Національного банку.

Упродовж року вживалися заходи щодо поліпшення стану задоволення кредиторських вимог до банків, що ліквідувалися, і, в першу чергу, задоволення вимог вкладників – фізичних осіб. Фондом гарантування вкладів фізичних осіб у 2012 році здійснено погашення гарантованої суми 433 383 вкладникам – фізичним особам на загальну суму 514 млн. грн.

Розмір гарантованих відшкодувань за вкладами, включаючи відсотки на день настання їхньої недоступності, кожному вкладнику учасника (тимчасового учасника) Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за станом на 01.01.2013 становив 200 тис. грн.

На підвищення ефективності роботи ліквідаторів банків була спрямована робота з удосконалення нормативно-правових актів Національного банку, що регламентують здійснення ліквідаційної процедури банків та поліпшення якості контролю за здійсненням ліквідаційної процедури.

6. СИСТЕМА ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ЛІЦЕНЗУВАННЯ

Упродовж 2012 року Національним банком України було надано 605 індивідуальних ліцензій, генеральних ліцензій, погоджень, спеціальних дозволів на здійснення операцій з валютними цінностями.

Відповідно до чинного законодавства Національний банк України здійснював контроль за виконанням уповноваженими банками та небанківськими фінансовими установами правил регулювання валютних операцій на території України шляхом проведення виїзних та невиїзних (камеральних) перевірок. Упродовж року було здійснено 6 529 перевірок банків і небанківських фінансових установ, а також 461 перевірку пунктів обміну іноземних валют. Із загальної кількості перевірок планові перевірки становили 36.2% (2 365 перевірок), позапланові – 63.8% (4 164 перевірки).

Таблиця 12. Індивідуальні ліцензії, генеральні ліцензії, спеціальні дозволи та погодження Національного банку України, надані банківським установам, небанківським фінансовим установам, юридичним та фізичним особам

	2012	Довідково 2011
Банківським установам, одиниць	73	24
у тому числі:		
генеральні ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями	51	5
індивідуальні ліцензії на здійснення операцій з валютними цінностями,	22	19
з них:		
на право переказування за межі України іноземної валюти для оплати банківських металів	8	9
на переказування за межі України валютних цінностей	7	2
на використання іноземної валюти на території України як засобу платежу	...	3
на здійснення інвестицій за кордон	4	...
на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України	3	...
Небанківським фінансовим установам, юридичним та фізичним особам, одиниць	532	503
з них:		
індивідуальні ліцензії на використання іноземної валюти як засобу платежу на території України	11	11
індивідуальні ліцензії на вивезення, пересилання, переказування іноземної валюти за межі України	7	9
індивідуальні ліцензії на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України	240	252
індивідуальні ліцензії на здійснення інвестицій за кордон	242	185
генеральні ліцензії на здійснення небанківськими фінансовими установами валютних операцій	17	14
погодження на переказування резидентами коштів за межі України за договорами, які передбачають виконання робіт та надання послуг нерезидентами	10	29
спеціальні дозволи на ввезення в Україну банківських металів, платіжних документів, іноземної валюти	5	3

Протягом 2012 року за фактами порушень валютного законодавства, виявленими в результаті перевірок, було винесено 508 постанов на загальну суму 1 593.2 тис. грн. про притягнення 102 порушників до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства. Найбільше постанов про притягнення до відповідальності було винесено банкам за несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції.

Таблиця 13. **Внесені постанови про притягнення уповноважених банків до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства**

Види порушень	2012		Довідково: 2011	
	кількість постанов, одиниць	сума, тис. грн.	кількість постанов, одиниць	сума, тис. грн.
Несвоєчасне подання, приховування або перекручення звітності про валютні операції	389	676.6	662	1 139.0
Невиконання функцій агента валютного контролю	70	277.0	132	26 053.3
Порушення порядку та умов торгівлі іноземною валютою на міжбанківському валютному ринку України	7	435.9	16	2 069.7
Невиконання умов та порядку декларування валютних цінностей, що належать резиденту України та знаходяться за її межами	2	0.3	3	0.5
Використання іноземної валюти як засобу платежу на території України без наявності індивідуальної ліцензії	40	203.3	7	14 231.3
Усього	508	1 593.2	820	29 276.8

Продовжувало носити системний характер внесення змін до нормативно-правової бази Національного банку України. У 2012 році було зареєстровано в Міністерстві юстиції України постанови Правління Національного банку України, а саме:

– від 22.12.2011 № 464 "Про внесення змін до Положення про порядок надання банкам і філіям іноземних банків генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій". Основною метою розробки постанови було встановлення єдиних вимог до розміру регулятивного капіталу банків, необхідного для здійснення банківських операцій в рамках банківської ліцензії та валютних операцій (на валютному ринку України та на міжнародних ринках) в рамках генеральної ліцензії;

– від 07.06.2012 № 224 "Про внесення змін до Положення про валютний контроль". Основною метою розробки постанови було вдосконалення порядку застосування Національним банком санкцій за порушення уповноваженими банками, небанківськими фінансовими установами валютного законодавства, посилення контролю за здійсненням ними валютних операцій;

– від 10.07.2012 № 289 "Про затвердження Змін до Положення про порядок надання небанківським фінансовим установам, національному оператору поштового зв'язку генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій". Основною метою розробки постанови було забезпечення умов для контролю за проведенням небанківськими фінансовими установами валютних операцій, удосконалення порядку ліцензування валютних операцій небанківськими фінансовими установами;

– від 16.07.2012 № 304 "Про затвердження Змін до Положення про порядок проведення виїзних, невиїзних (камеральних) перевірок щодо дотримання банками, іншими фінансовими установами, національним оператором поштового зв'язку вимог валютного законодавства України та перевірок пунктів обміну іноземної валюти на території України". Основною метою розробки постанови було удосконалення порядку організації і проведення Національним банком виїзних і невиїзних (камеральних) перевірок щодо дотримання банками та небанківськими фінансовими установами вимог валютного законодавства України;

– від 31.08.2012 № 364 "Про затвердження Змін до Інструкції про порядок здійснення контролю за експортними, імпортними операціями". Основною метою розробки постанови було надання банкам можливості знімати з контролю експортні, імпортні операції резидентів у разі оформлення митних декларацій як на паперовому носіїві, так і у формі електронного документа, а також врегулювання деяких інших питань, пов'язаних зі здійсненням банками валютного контролю за експортними, імпортними операціями резидентів;

– від 20.09.2012 № 387 "Про внесення зміни до Положення про порядок проведення виїзних, невиїзних (камеральних) перевірок щодо дотримання банками, іншими фінансовими установами, національним оператором поштового зв'язку вимог валютного законодавства України та перевірок пунктів обміну іноземної валюти на території України". Основною метою розробки постанови було вдосконалення порядку організації і проведення Національним банком виїзних і невиїзних (камеральних) перевірок щодо дотримання банками (фінансовими установами) вимог валютного законодавства України;

– від 03.12.2012 № 500 "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку щодо порядку видачі генеральних та індивідуальних ліцензій". Основною метою розробки постанови було удосконалення порядку видачі індивідуальних та генеральних ліцензій.

7. ІНШІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

7.1. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАТЕЖІВ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Система електронних платежів Національного банку України (далі – СЕП) являє собою державну систему міжбанківських розрахунків – системно важливу платіжну систему країни. Протягом 2012 року через СЕП було здійснено 97.5% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України, тоді як через кореспондентські рахунки, що відкриті банками в інших банках, виконано тільки 2.5% таких переказів.

За станом на 01.01.2013 кількість учасників СЕП становила 486 установ, із них 176 банків України, 244 філії банків України, 28 органів Державної казначейської служби України, 37 установ Національного банку України та ПрАТ "Всеукраїнський депозитарій цінних паперів".

Упродовж 2012 року учасниками СЕП здійснено 335.5 млн. початкових платежів та надіслано електронних розрахункових повідомлень на загальну суму 11 723.1 млрд. грн., що на 0.8% більше за кількістю та на 13.6% за сумою, ніж у попередньому році.

У звітному році кількість трансакцій за початковими платежами, виконаними банками, становила 92.4%, Державною казначейською службою України – 7.5%, іншими учасниками – 0.1% від загальної кількості таких трансакцій, виконаних через СЕП.

Середньоденний залишок коштів за рахунками учасників СЕП за 2012 рік становив 22.9 млрд. грн., а середньоденна сума початкових платежів – 46.9 млрд. грн. В середньому за день оброблялося 1.3 млн. платежів. Коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників СЕП за рік становив 2.03 (порівняно з 1.7 у 2011 році).

Таблиця 14. Показники роботи СЕП

Період	Обсяг початкових платежів		Середньодобові показники			Коефіцієнт обігу коштів у СЕП
	Кількість платежів (млн. шт.)	Сума початкових платежів (млрд. грн.)	Кількість платежів (млн. шт.)	Сума початкових платежів (млрд. грн.)	Залишок коштів за рахунками учасників СЕП (млрд. грн.)	
2008	349.0	7 992.4	1.4	31.8	30.8	1.03
2009	313.3	6 168.1	1.2	24.6	21.5	1.14
2010	337.0	7 909.0	1.3	31.5	25.9	1.21
2011	332.9	10 319.7	1.3	41.3	24.2	1.70
2012	335.5	11 723.1	1.3	46.9	22.9	2.03

7.2. РЕГУЛЮВАННЯ ТА НАГЛЯД (ОВЕРСАЙТ) ЗА ПЛАТІЖНИМИ СИСТЕМАМИ ТА СИСТЕМАМИ РОЗРАХУНКІВ

Регулювання платіжних систем

Серед основних завдань, які стояли перед Національним банком України на початку 2012 року, були, зокрема, сприяння розвитку безготівкових платежів, розвиток національної платіжної системи та створення національного платіжного простору.

Робота за цими напрямками вимагала від Національного банку України здійснення заходів як організаційного, так і нормотворчого характеру. Питання, актуальність яких назрівала протягом останніх років, були врегульовані змінами до законодавства.

Упродовж року Національний банк України брав активну участь у розробці ряду законів України¹⁹, якими було прийнято законодавчі зміни в частині ринку платіжних систем та розрахунків. Серед них – зміни до Закону України "Про Національний банк України", до прийнятого понад 10 років тому Закону України "Про платіжні системи та переказ коштів в Україні", а також до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

У звітному році Національний банк вийшов із законодавчою ініціативою та розробив проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків", який набрав чинності восени 2012 року.

Ключовими завданнями зазначеного Закону є:

- упорядкування діяльності платіжних систем;
- забезпечення безперервного, надійного та їхнього ефективного функціонування;
- врегулювання питань здійснення безготівкових розрахунків, пов'язаних із фінансовою безпекою країни та захистом прав громадян;

¹⁹ Закон України "Про депозитарну систему України" (№ 5178-VI від 06.07.2012);

Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків)" (№ 5284-VI від 18.09.2012);

Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо подальшого удосконалення адміністрування податків і зборів" (№ 5518-VI від 06.12.2012).

- подальший розвиток національної платіжної інфраструктури;
- поширення безготівкових розрахунків, у тому числі встановлення вимог до суб'єктів господарювання щодо обов'язкового приймання електронних платіжних засобів;
- запровадження заходів, спрямованих на захист прав споживачів.

На виконання вимог цього Закону Національним банком України у звітному році розпочато роботу над рядом нормативно-правових актів Національного банку, спрямованих на його реалізацію.

Нагляд (оверсайт) за платіжними системами та системами розрахунків

Із метою гарантування безперервного та стабільного функціонування платіжних систем та відповідно до прийнятих у 2012 році змін до законодавства України на Національний банк України було покладено виконання нової функції – нагляду (оверсайта) за платіжними системами.

Національний банк України отримав право встановлювати порядок здійснення нагляду (оверсайта), визначати категорії важливості платіжних систем, здійснювати їхнє оцінювання на відповідність законодавству України та міжнародним стандартам, проводити перевірки платіжних організацій платіжних систем, учасників цих систем та інших осіб, які надають послуги в платіжних системах.

Також встановлено відповідальність об'єктів нагляду (оверсайта) за порушення законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні.

Запровадження Національним банком України нагляду (оверсайта) за платіжними системами відповідає рекомендаціям міжнародних організацій, серед яких Світовий банк, Банк міжнародних розрахунків, Європейський центральний банк. За даними Світового банку, близько 100 центральних банків світу вже здійснюють оверсайт платіжних систем на постійній основі.

Діяльність Національного банку України щодо нагляду (оверсайта) за платіжними системами сприятиме прозорості платіжного ринку України, підвищенню надійності та ефективності платіжних систем, а також підтриманню довіри населення, підприємств та організацій до національної валюти, фінансових інструментів і систем, що використовуються для переказу коштів і здійснення розрахунків.

7.3. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Одним із принципів формування та функціонування банківської системи України є принцип адекватного правового забезпечення. Значна роль у реалізації даного принципу належить нормотворчій діяльності Національного банку України. У 2012 році Верховною Радою України було прийнято ряд законодавчих актів, у розробці яких Національний банк України брав безпосередню участь. Так, за законодавчою ініціативою Національного банку Верховною Радою України було прийнято 3 закони, зокрема:

– "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків", дія якого спрямована на забезпечення надійного та безперебійного функціонування платіжних систем і систем розрахунків, поширення безготівкових платежів із використанням платіжних карток і скорочення частки готівкових розрахунків, зменшення витрат Національного банку України, підприємців та держави на підтримку готівкового обігу (Закон України від 18.09.2012 № 5284-VI);

– "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок", норми якого спрямовані на запобігання розвитку негативних тенденцій на валютному ринку України. Зокрема, Національному банку України надано право на строк до шести місяців запроваджувати обов'язковий продаж суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності частини надходжень в іноземній валюті та встановлювати інші строки розрахунків за операціями з експорту та імпорту товарів, ніж визначені в Законі України "Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті" (Закон України від 06.11.2012 № 5480-VI);

– "Про внесення змін до статті 2 Закону України "Про здійснення державних закупівель", нормами якого уточнено перелік випадків, коли Національний банк України звільнено від проходження процедур державних закупівель (Закон України від 20.11.2012 № 5497-VI).

Законотворча діяльність Національного банку в 2012 році здійснювалась також шляхом подання на розгляд Верховної Ради України законодавчих пропозицій щодо законопроектів, підготовлених іншими суб'єктами права, які наділені правом законодавчої ініціативи, а саме Кабінетом Міністрів України та народними депутатами України.

Зокрема, пропозиції Національного банку України покладено в основу ряду прийнятих у 2012 році законів України, дія яких спрямована на удосконалення діяльності Національного банку України, а саме:

– "Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань діяльності Національного банку України" (Закон України від 09.02.2012 № 4395-VI);

– "Про внесення змін до Закону України "Про Національний банк України" щодо організації готівкового грошового обігу" (Закон України від 18.09.2012 № 5285-VI);

– "Про внесення змін до Закону України "Про Національний банк України" щодо охорони цінностей та об'єктів Національного банку України" (Закон України від 05.07.2012 № 5103-VI).

Подальша розбудова фінансової системи України потребувала удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та впровадження нових механізмів роботи з проблемними банками, задля чого у 2012 році було прийнято закони України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" (Закон України від 23.02.2012 № 4452-VI) та "Про внесення змін до Закону України "Про систему гарантування вкладів фізичних осіб" щодо удосконалення діяльності Фонду та встановлення мінімальної суми граничного розміру відшкодування вкладів" (Закон України від 02.10.2012 № 5411-VI).

Значна увага упродовж року приділялася створенню ефективної системи захисту прав кредиторів. Прийняття Верховною Радою України Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання господарських зобов'язань" (Закон України від 02.10.2012 № 5405-VI) дозволило врегулювати, зокрема, правові наслідки визнання недійсним кредитного договору та процедури схвалення плану санації боржника і визнання боржника банкрутом.

В умовах значної волатильності європейського фінансового ринку залишалось актуальним питання підвищення статусу національної грошової одиниці. Національний банк України брав безпосередню участь у розробці законопроектів, спрямованих на обмеження використання на території України іноземної валюти як міри вартості, серед яких:

- "Про ціни і ціноутворення" (Закон України від 21.06.2012 № 5007-VI);
- "Про внесення зміни до статті 8 Закону України "Про рекламу" щодо встановлення заборони зазначення ціни товарів, робіт та послуг не в грошовій одиниці України" (Закон України від 06.11.2012 № 5481-VI).

На активізацію кредитування реального сектору економіки у цілому та сільського господарства зокрема було спрямовано прийняття Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про банки і банківську діяльність" щодо державного земельного банку" (Закон України від 18.09.2012 № 5248-VI). Зазначений закон регулює питання, пов'язані з функціонуванням державного земельного банку та формуванням його статутного фонду.

На комплексне вирішення проблем адміністрування податків, зокрема з операцій з цінними паперами та деривативами, було спрямовано прийняття Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо подальшого удосконалення адміністрування податків і зборів" (Закон України від 06.12.2012 № 5519-VI).

У цілому в 2012 році Національний банк України брав участь в опрацюванні 106 законопроектів, розроблених народними депутатами України, Кабінетом Міністрів України та іншими державними органами.

Ефективне здійснення Національним банком України своїх функцій та оперативне реагування на зміни в умовах відкритої ринкової економіки неможливі без регуляторних актів Національного банку України. Регуляторна діяльність Національного банку України здійснювалась відповідно до Плану підготовки проектів регуляторних актів Національного банку України на 2012 рік. Упродовж року було розроблено та прийнято такі регуляторні акти:

- постанова Правління Національного банку України "Про затвердження Змін до Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті" від 31.08.2012 № 362;

- постанова Правління Національного банку України "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України" від 28.12.2012 № 590, якою внесено зміни до Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 21.01.2004 № 22, та до Положення про порядок виконання банками документів на переказ, примусове списання і арешт коштів в іноземних валютах та

банківських металів, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 28.01.2012 № 216.

Національним банком України приділялася увага й позовній роботі. У 2012 році направлено до суду 50 позовів на загальну суму 129.5 млн. грн., з них суд відмовив у задоволенні 7 позовів на суму 37.0 млн. грн. та залишив без розгляду 3 позови на суму 1.7 млн. грн., що свідчить про правомірність більшої частини позовних вимог.

До Національного банку України, його територіальних управлінь та структурних одиниць у 2012 році пред'явлено 66 позовів на загальну суму 0.541 млн. грн., з них задоволено 3 позови на суму 0.019 млн. грн., інші вирішено на користь Національного банку України або знаходяться на розгляді.

Національний банк України залучався як третя особа судами у 81 справі, більшість із яких становили позови клієнтів до банків про визнання недійсними кредитних договорів і договорів забезпечення та позови щодо повернення вкладів.

7.4. ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ ВИКОРИСТАННЮ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ (ВІДМИВАННЯ) ДОХОДІВ, ОДЕРЖАНИХ ЗЛОЧИННИМ ШЛЯХОМ, АБО ФІНАНСУВАННЮ ТЕРОРИЗМУ

Упродовж 2012 року представник Національного банку України у складі делегації України взяв участь у 3-х Пленарних засіданнях Комітету експертів Ради Європи з питань оцінки заходів боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму (MONEYVAL). У рамках цих заходів, зокрема проведеного у грудні, українська делегація представила підготовлений за активної участі Національного банку України звіт щодо прогресу України за результатами 3-го раунду оцінки України.

Експертами Комітету MONEYVAL та представниками інших міжнародних організацій, що здійснюють діяльність у цій сфері, Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (FATF), Міжнародного валютного фонду та Світового банку було високо оцінено досягнення України у сфері боротьби з відмиванням доходів та фінансуванням тероризму. За результатами обговорення був затверджений відповідний звіт України.

Державними органами України, в тому числі Національним банком України, розпочата робота щодо опрацювання та аналізу нових Стандартів FATF у сфері протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму і розповсюдженню зброї масового знищення (далі – Стандарти FATF), схвалених 16.02.2012. Імплементация у законодавство України Стандартів FATF сприятиме підтриманню досягнутого позитивного іміджу України та остаточного визнання на міжнародному рівні відповідності вітчизняної практики таким стандартам.

Упродовж звітнього року Національним банком України виконано всі заходи, передбачені спільним з Урядом Планом заходів на 2012 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму.

Для забезпечення належного нагляду за дотриманням банками вимог законодавства, яке регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, на щорічній основі, з урахуванням оцінки ризиків у вказаній сфері, протягом 2012 року фахівцями Національного банку України проведено 226 виїзних перевірок банківських установ (218 планових та 8 позапланових) щодо дотримання ними вимог відповідного законодавства та складено 23 акти безвійзного нагляду²⁰. За результатами виявлених порушень були застосовані адекватні заходи впливу/санкції.

Результати перевірок надали можливість банкам своєчасно звертати увагу на слабкі ланки в системі управління ризиками легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму з метою недопущення та попередження в майбутньому виявлених недоліків.

У 2012 році банки України на виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів та фінансуванню тероризму забезпечили надання до Спеціально уповноваженого органу більше 900 тис. повідомлень про фінансові операції, які стали об'єктом фінансового моніторингу.

З метою запровадження міжнародного досвіду з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму Національним банком України здійснювався обмін досвідом із представниками органів банківського нагляду інших країн. Зокрема було взято участь у навчальних візитах із питань фінансового моніторингу до Дойче Бундесбанку та Банку Італії.

Національним банком України на постійній основі (щоквартально) проводилися круглі столи з представниками банків на тему "Актуальні питання організації фінансового моніторингу в банках", а також навчальні семінари для підвищення кваліфікації працівників Національного банку України та інших фахівців галузі (11), навчальні семінари, що проводилися спільно з представниками державних органів (2).

На сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України проводилося регулярне оновлення інформації в тематичному розділі "Фінансовий моніторинг" у главах "Закони України та нормативно-правові акти Національного банку України", "Матеріали міжнародних організацій", "Організація забезпечення фінансового моніторингу", "Рекомендації та роз'яснення", "Відповіді на запитання".

²⁰ У порядку, встановленому Положенням про порядок організації та проведення перевірок із питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 20.06.2011 № 197.

7.5. УДОСКОНАЛЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Упродовж 2012 року Національний банк України проводив роботу з подальшого удосконалення методологічних засад бухгалтерського обліку і фінансової звітності банків з метою надання користувачам повної, зрозумілої, достовірної та неупередженої інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки для прийняття ними економічних рішень.

Реалізація завдань була спрямована на:

– вдосконалення вимог щодо розкриття інформації у фінансовій звітності та врегулювання бухгалтерського обліку банківських операцій відповідно до вимог законодавства України і запроваджених змін до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ);

– гармонізацію методологічних засад бухгалтерського обліку з основними положеннями законодавства Європейського Союзу.

Відповідно до МСФЗ з 01.01.2012 розроблено порядок застосування методу трансформації під час складання фінансової звітності банків України. Банкам, які оприлюднювали звітність за 2011 рік відповідно до МСФЗ, надано право складати та оприлюднювати примітки до фінансової звітності за 2012 рік у тому форматі, який використовували під час складання фінансової звітності за 2011 рік, за умови забезпечення розкриття інформації за МСФЗ.

У рамках врегулювання діючих процедур бухгалтерського обліку банківських операцій вдосконалено відображення в бухгалтерському обліку інформації про передавання та припинення визнання фінансових активів, визначення операцій репо, міжбанківських операцій своп та формування і використання резервів під кредитні ризики в банках України відповідно до вимог МСФЗ.

Унаслідок запровадження змін до МСФЗ внесено зміни до нормативно-правових актів Національного банку України з бухгалтерського обліку запасів матеріальних цінностей банків та основних засобів і нематеріальних активів банків України, а також до нормативно-правових актів, які регулюють організацію бухгалтерського обліку та операційної діяльності в банках України.

Спільно з органами державної влади взято участь в опрацюванні Податкового кодексу України в частині вдосконалення окремих норм щодо оподаткування банківських операцій податком на прибуток та податком на додану вартість, а також оподаткування операцій з валютними цінностями податком на доходи фізичних осіб.

7.6. ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Проводячи інформаційну підтримку, Національний банк України дотримувався принципів відкритості та прозорості. У 2012 році Національний банк систематично оприлюднював інформацію про здійснення регуляторної діяльності, надавав інформацію на інформаційні запити відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації", проводив інші заходи. Це підвищувало рівень довіри до банківської системи, сприяло забезпеченню стабільного розвитку та посиленню економічного потенціалу держави.

Найбільш дієвим інструментом поширення інформації про діяльність Національного банку було Офіційне інтернет-представництво Національного банку України. На його сторінках постійно розміщувалися статистичні дані, огляди грошово-кредитного та валютного ринків, макроекономічні показники, звітність Національного банку, результати незалежного аудиту Національного банку, дані банківського нагляду, інформація про діяльність платіжних систем, аналітичні та інформаційні матеріали тощо.

З метою підвищення поінформованості суспільства про діяльність Національного банку було продовжено інформування громадськості за допомогою нового формату – відеорелізів із заявами керівництва Національного банку та повідомлення про заходи, які проводить Національний банк.

У 2012 році Національний банк проводив роз'яснювальну роботу щодо підвищення рівня фінансової грамотності населення, надавав підтримку реалізації освітніх програм для різних вікових груп.

7.7. МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Співробітництво Національного банку України з центральними банками та банківськими установами інших країн

Двостороннє співробітництво Національного банку України в 2012 році було спрямоване на розвиток банківського сектору України, впровадження передового світового досвіду, посилення інвестиційної привабливості України та формування позитивного іміджу у світовій спільноті. Одним із важливих напрямів діяльності в цій сфері були візити та зустрічі керівництва Національного банку України з керівниками центральних банків та державних органів іноземних держав. Результатом стала активізація співробітництва між банківськими системами країн-партнерів, поліпшення умов взаємодії суб'єктів господарювання, просування спільних ініціатив, а також збільшення обсягів торгівлі та інвестицій із основними зовнішньоторговельними партнерами України. Найбільш результативними були візити до країн – стратегічних партнерів України – Китайської Народної Республіки, Російської Федерації, Сполучених Штатів Америки та Японії, а також Королівства Саудівська Аравія. Важливими підсумками цих візитів стало укладання Національним банком України:

- Двосторонньої угоди про валютний своп для валют гривня/китайський юань між Національним банком України та Народним банком Китаю;
- Угоди про співробітництво між Національним банком України і Центральним банком Російської Федерації.

У 2012 році представники Національного банку України взяли участь у більш як 400 міжнародних заходах. Активний діалог продовжувався в рамках візитів до Національного банку України представників центральних банків та дипломатичних установ інших країн, іноземних банків та їхніх представництв, фінансових інституцій тощо. Під час переговорів обговорювалась економічна та фінансова ситуація в Україні, розвиток банківської системи, започаткування нових проектів та ініціатив для подальшого зміцнення банківського сектору, а також відбувався взаємний обмін досвідом. Загалом протягом 2012 року проведено понад 300 двосторонніх зустрічей.

Постійно тривала робота у спільних двосторонніх міжурядових комісіях, а також засіданнях та переговорах із підписання міжвідомчих міжнародних угод, зокрема з питань сприяння і захисту інвестицій та створення зон вільної торгівлі.

Одним із інструментів сприяння розвитку банківського сектору України та впровадження передового світового досвіду стала співпраця Національного банку України з іншими країнами в рамках надання міжнародної технічної допомоги. Протягом 2012 року в Національному банку України успішно реалізовувалися проекти у сферах комунікаційної політики щодо збирання та поширення статистичної інформації (фінансування Уряду Канади), а також підвищення рівня фінансової грамотності населення України (фінансування Уряду США).

Співробітництво Національного банку України з Міжнародними фінансовими та іншими організаціями

Співробітництво з Міжнародним валютним фондом

Відповідно до Указу Президента України від 19.12.2005 № 1809/2005 "Про забезпечення представництва України в радах керуючих Міжнародного валютного фонду та Світового банку" Голова Національного банку України за посадою є Керуючим від України у Раді керуючих Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ) – найвищому органі організації.

Протягом 2012 року проводились обговорення питань у рамках реалізації Програми "Стенд-бай". Керівництво МВФ неодноразово позитивно оцінювало діяльність Національного банку України та відзначало прогрес на шляху удосконалення регулювання валютного ринку, здійснення банківського нагляду, формування монетарної політики.

Співробітництво зі Світовим банком

Співробітництво Національного банку України зі Світовим банком у 2012 році здійснювалося в рамках Стратегії партнерства між Україною та Світовим банком на 2012–2016 роки.

Національний банк України спільно з Урядом України здійснювали заходи із завершення підготовки спільного зі Світовим банком проекту "Друга позика на реабілітацію фінансового сектору". На регулярній основі проводилися зустрічі Національного банку України з експертами Світового банку з метою обговорення стану виконання підготовчих заходів проекту, зокрема запровадження комплексної системи капіталізації системних проблемних банків за участю держави, консолідації банківської системи, зміцнення системи гарантування вкладів та підвищення довіри суспільства до банківської системи.

У березні 2012 року успішно завершено реалізацію Проекту "Друга програма реформування фінансового сектору України" (Грант Уряду Нідерландів) у рамках технічної допомоги Світового банку. Кошти гранту було використано на здійснення заходів зі сприяння розвитку потужних конкурентних ринків фінансових послуг, подальшого розвитку банківського нагляду та зменшення вразливості фінансового сектору.

Співробітництво з Європейським банком реконструкції та розвитку

Одним із напрямів взаємодії Національного банку України з Європейським банком реконструкції та розвитку (далі – ЄБРР) у 2012 році було продовження

співпраці щодо зміцнення фінансового сектору України шляхом розвитку місцевих ринків капіталу та ринків місцевих валют, впровадження нових кредитних програм і продуктів для банків – партнерів ЄБРР.

Національний банк України брав активну участь у заходах ЄБРР. Так, у рамках прийнятого Радою керуючих ЄБРР рішення щодо географічного розширення регіону діяльності ЄБРР Національний банк України залучався до здійснення заходів щодо прийняття Україною відповідних змін до Угоди про заснування ЄБРР. Крім того Національний банк України брав участь у Щорічних зборах Ради керуючих ЄБРР.

Віденська ініціатива

У 2012 році Національний банк України виступив ініціатором участі у другому етапі Віденської ініціативи (Відень 2.0), яка була створена за участю міжнародних фінансових організацій (ЄБРР, Європейський інвестиційний банк, МВФ, Світовий банк), установ Європейського Союзу (Європейська Комісія, Європейський центральний банк в якості наглядача), великих транскордонних банківських груп країн походження, а також країн перебування для багатосторонньої координації та вироблення спільних дій для забезпечення фінансової стабільності та розвитку країн Центральної, Східної та Південно-східної Європи.

У вересні та листопаді 2012 року Національний банк України взяв участь у зустрічах високого рівня Віденської ініціативи, що відбулись у м. Лондоні (Великобританія) та у м. Брюсселі (Бельгія).

Співробітництво з Чорноморським банком торгівлі та розвитку

У рамках взаємодії з Чорноморським банком торгівлі та розвитку (далі – ЧБТР), ресурси якого спрямовувалися на фінансування регіональних проектів та сприяння розвитку приватної і підприємницької діяльності в державах – членах ЧБТР, Національним банком України проведено переговори з місією ЧБТР, яка перебувала в Україні для обговорення питання розвитку співробітництва між Україною та ЧБТР, а також питання впровадження середньострокової Стратегії для України на 2011–2014 роки.

У 2012 році Національний банк України також залучався до опрацювання питання щодо випуску Україною векселя на користь ЧБТР у рамках фінансування участі України у збільшенні його статутного капіталу.

Співробітництво з Міждержавним банком

Для забезпечення проведення на постійній основі моніторингу процесу реформування та реорганізації Міждержавного банку СНД (далі – Міждержавний банк), позицій інших держав-учасниць упродовж 2012 року представники Національного банку України брали участь у засіданнях Ради Міждержавного банку.

У звітному періоді Національний банк України брав участь в опрацюванні проектів Концепції реорганізації Міждержавного банку та Програми його модернізації.

У 2012 році відповідно до офіційної позиції України стосовно відстежування процесу реформування Міждержавного банку Національний банк України брав

участь в опрацюванні питань, пов'язаних із визначенням позиції України як держави – учасниці Міждержавного банку щодо подальшого формату співпраці з цією міжнародною установою.

У рамках українсько-німецького співробітництва у 2012 році Національний банк України продовжував співпрацювати з Німецько-українським фондом, програми та проекти якого спрямовані на підтримання мікро-, малих та середніх підприємств.

Заходи Національного банку України у сфері європейської інтеграції України

Відповідно до Закону України "Про засади внутрішньої та зовнішньої політики" від 01.07.2010 № 2411-VI пріоритетним напрямом зовнішньої політики України було забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір із метою набуття членства в ЄС.

Ключовим питанням у відносинах між Україною та ЄС у 2012 році було завершення підготовки та укладання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка дозволить перейти на новий рівень відносин з ЄС – від партнерства і співробітництва до політичної асоціації та економічної інтеграції.

За результатами 15-го саміту "Україна – Європейський Союз", під час якого було оголошено про завершення переговорів між Україною та ЄС щодо Угоди про асоціацію, було розпочато підготовку до її підписання сторонами. Національний банк України активно залучався в 2012 році до цього процесу та брав участь у експертних консультаціях з Європейською Комісією щодо Угоди.

Також Національний банк України залучався до проведення комплексного аналізу положень Угоди на предмет необхідності реформування галузей економіки України та підготовки за результатами аналізу відповідних пропозицій при розробці та перегляді прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку України.

У рамках затвердженого Указом Президента України від 12.03.2012 № 187 Національного плану дій на 2012 рік щодо впровадження Програми економічних реформ на 2010–2014 роки "Заможне суспільство, конкурентна економіка, ефективна держава" підготовлено пропозиції до проекту Програми з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Із метою залучення макрофінансової допомоги ЄС у розмірі 610 млн. євро Національний банк України брав участь у 2012 році в завершенні узгодження відповідних проектів Кредитної угоди та Меморандуму і підготовки їх до підписання.

Протягом 2012 року успішно здійснювалося виконання Національним банком України заходів Порядку денного асоціації Україна – ЄС.

У 2012 році Національний банк України продовжував проводити гармонізацію банківського законодавства та приведення банківської системи України до норм та стандартів ЄС. При цьому Національним банком України на постійній основі відслідковувалися заходи, які вживалися на рівні ЄС задля подолання наслідків фінансової кризи, та законодавчі пропозиції й зміни до актів ЄС у банківській сфері.

Національним банком України значна увага приділялася також роботі спільних органів України та ЄС із питань співробітництва. Так, представники Національного банку України брали участь у чергових засіданнях Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС і Підкомітету № 2 "Економічні та соціальні питання, фінанси та статистика", під час яких забезпечувався ефективний діалог щодо актуальних питань взаємовідносин між Україною та ЄС.

Задля використання кращих світових та європейських практик банківської діяльності для підвищення ефективності своєї роботи Національним банком України у 2012 році впроваджувалися заходи щодо залучення зовнішньої допомоги Європейського Союзу як у рамках започаткування нового проекту допомоги ЄС у сфері фінансових послуг, так і інструменту інституційної розбудови ТАЕІХ.

7.8. СТАТИСТИКА, ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ

Протягом 2012 року Національним банком України проводилася економічна робота з питань складання грошово-кредитної та фінансової статистики, удосконалення статистичної звітності, яка подається до Національного банку України. Своєчасне поширення статистичної інформації відбувалося в офіційних виданнях Національного банку України та на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України.

Здійснювалося методологічне забезпечення, розвиток, складання показників грошово-кредитної та фінансової статистики, статистики індикаторів фінансової стійкості відповідно до міжнародних стандартів статистики та з урахуванням кращої практики центральних банків країн світу.

Щомісяця забезпечувалося складання балансових звітів за секторами економіки та оглядів Національного банку України, інших депозитних корпорацій, інших фінансових корпорацій за даними звітності страхових компаній і недержавних пенсійних фондів, грошових агрегатів, показників щодо кредитів, депозитів, цінних паперів та процентних ставок (у розрізі секторів економіки, видів економічної діяльності, строків погашення, валют, регіонів). Показники грошово-кредитної статистики надавалися Міжнародному валютному фонду для включення до статистичного збірника "Міжнародна фінансова статистика" і Річного звіту Міжнародного валютного фонду. Забезпечувалося дотримання Спеціального стандарту поширення даних Міжнародного валютного фонду в частині підготування і поширення даних та метаданих за показниками фінансового і зовнішнього секторів економіки.

Тривала співпраця з Державною службою статистики України, Національною комісією, яка здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, іншими органами державного управління з питань інформаційного обміну та удосконалення складання показників грошово-кредитної статистики з урахуванням даних небанківських фінансових установ відповідно до міжнародних стандартів та практики центральних банків країн ЄС.

Протягом 2012 року проводилися роботи з удосконалення системи організації статистичної звітності, що подається до Національного банку України, перегляд переліку форм, їхньої структури, порядку складання та подання.

У межах Проекту розроблення та впровадження публічної політики в Україні здійснювалася реалізація заходів ініціативи "Розроблення комунікаційної політики для поширення статистичної інформації та публікацій Національного банку України".

У 2012 році Національним банком України продовжено роботу над удосконаленням існуючої системи аналізу та прогнозування. Розроблено моделі для короткострокового прогнозування, зокрема динамічну факторну модель для прогнозування інфляції та векторно-авторегресійну модель для прогнозування ВВП із використанням даних змішаної частоти (місячної та квартальної), оцінену за допомогою баєсівського підходу. Продовжено роботу над розвитком системи моделей для цілей фінансової стабільності, зокрема розроблено моделі оцінки впливу макроекономічних змін на кредитний портфель банків. Також проводилися роботи по дослідженню еволюції систем аналізу та прогнозування в центральних банках світу.

7.9. НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У 2012 році Національним банком України в рамках проведення роботи з наукового обґрунтування підвищення стійкості та конкурентоспроможності фінансового сектору України в посткризовий період було проведено такі дослідження:

- узагальнення підходів щодо можливих шляхів формування ринку довгострокових гривневих ресурсів та визначення ролі Національного банку України в цьому процесі;

- узагальнення теоретичних і практичних засад європейської інтеграції банківського сектору України, визначення проблем та обґрунтування напрямів реформування банківської системи в контексті інтеграції України до ЄС.

Із метою удосконалення розбудови ефективної системи фінансового регулювання та нагляду, виявлення та зниження загроз для фінансової системи в цілому проведено ряд наукових досліджень стосовно:

- узагальнення теоретичних і практичних основ роботи з проблемними активами та визначення передумов створення і функціонування "bad-bank" в Україні як одного зі шляхів вирішення даної проблеми;

- узагальнення світового досвіду щодо особливостей надання державної підтримки позичальників за іпотечними кредитами;

- аналізу поточної ситуації в Україні щодо захисту прав споживачів на ринках фінансових послуг та розглянуто можливі варіанти інституційної моделі захисту прав споживачів в Україні.

Упродовж року Національний банк України за участю Проекту USAID "Розвиток фінансового сектору" проводив роботу, спрямовану на підвищення рівня фінансової грамотності населення України. На виконання плану заходів щодо реалізації Програми підвищення фінансової грамотності населення підготовлено "Глосарій банківської термінології", який розміщено на офіційній сторінці Національного банку України в мережі Інтернет.

7.10. АУДИТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Протягом 2012 року було здійснено 74 аудиторські перевірки за основними напрямками діяльності структурних підрозділів Національного банку України та 133 аудиторські перевірки з окремих питань діяльності територіальних управлінь, у тому числі 17 раптових ревізій. Водночас здійснено 17 перевірок з питань функціонування інформаційних систем і захисту інформації.

Під час кожного аудиту проводилась оцінка систем внутрішнього контролю, визначалися ризики, притаманні перевіреному напрямку діяльності, надавалися рекомендації щодо вдосконалення наявних процедур внутрішнього контролю, управління банківськими ризиками, заходів корпоративного управління.

Результати аудиторських перевірок розглядалися керівництвом Національного банку України, керівниками підрозділів, які перевірялися, було вжито відповідні заходи внутрішнього контролю (до виконання прийнято 96.9% рекомендацій, наданих за результатами проведених аудитів).

Було удосконалено ризик-орієнтовний підхід до планування аудитів та узагальнення результатів аудиторських перевірок. Планом перевірок передбачався аудит найбільш ризикових напрямів діяльності Національного банку України – підтримки ліквідності банківської системи, управління золотовалютними резервами, проведення державних закупівель, забезпечення збереження готівки.

На виконання вимог Закону України "Про Національний банк України" двічі на рік відбувалось інформування Ради Національного банку України та Голови Національного банку України про результати роботи.

У травні 2012 року на базі Севастопольського інституту банківської справи Української академії банківської справи Національного банку України проведено семінар на тему "Організація і методи внутрішнього аудиту в Національному банку України" за участю Національного банку Республіки Білорусь.

7.11. БАНКНОТНО-МОНЕТНЕ ВИРОБНИЦТВО

Діяльність Банкотно-монетного двору Національного банку України

Виробнича діяльність Банкотно-монетного двору Національного банку України у звітному році здійснювалась відповідно до встановлених завдань Національного банку України з виготовлення грошей та укладених договорів з іншими замовниками.

За результатами роботи у 2012 році Банкотно-монетним двором виконано в кількісному вираженні план виробництва та реалізації продукції на замовлення Національного банку України.

Фактична виручка від реалізації продукції (послуг) за замовленнями Національного банку України у 2012 році становила 708.5 млн. грн., відхилення фактичного показника від запланованого становило 2.4 млн. грн., або 0.33%.

Відповідно до Стратегічної програми діяльності Національного банку України щодо розвитку та вдосконалення виробництва банкнот і монет на 2012–2015 роки,

затвердженої постановою Правління Національного банку України 14.10.2011 № 368, та затвердженої 15.12.2011 № 455 (із змінами) Інвестиційної програми Національного банку України на 2012–2013 роки за напрямом інвестицій – створення матеріальної бази для забезпечення виготовлення грошей та іншої супутньої продукції Банкнотно-монетним двором проводилася заміна фізично та морально зношеного обладнання для виготовлення банкнот та монет.

Діяльність Фабрики банкнотного паперу

У 2012 році Фабрика банкнотного паперу виготовила і відвантажила Банкнотно-монетному двору папір для банкнот в обсягах, затверджених Правлінням Національного банку України, що становить 812.8 тонни паперу, або 18.4 млн. арк. Крім того, за розпорядженням Національного банку України Банкнотно-монетному двору було поставлено паперу для чекових книжок у кількості 29.6 тонни і паперу для допоміжних технологічних робіт у кількості 6.6 тонни та 306.1 тонни паперу для марок акцизного податку на договірних засадах на замовлення Міністерства фінансів України.

Фабрикою банкнотного паперу в 2012 році проведено значну роботу з розвитку виробничих потужностей та впровадження прогресивних технологій:

1) на стадії завершення знаходиться виконання робіт щодо впровадження промислової технології для досягнення технічних показників якості паперу для банкнот, яка збільшить термін перебування банкнот в обігу та забезпечить виготовлення паперу з антибактеріальним і протигрибковим ефектом;

2) триває комплексна перевірка виготовлених дослідно-промислових партій двошарового паперу із широкими захисними стрічками та чисельними специфічними важкопідроблюваними оптичними ефектами;

3) Фабрика банкнотного паперу пройшла сертифікацію інтегрованої системи менеджменту якості та екології, яка введена і підтримується відповідно до вимог ISO 9001 та ISO 14001;

4) вдосконалювалась технологія виробництва паперу для марок акцизного податку. Застосовано "тамборний" спосіб намотування і переробки паперу;

5) у результаті експлуатації комплексної інформаційної системи Фабрики банкнотного паперу на базі SAP системи здійснено поліпшення майже всіх сфер бізнес-процесів, які підтримуються цією системою.

7.12. КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, НАВЧАННЯ ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ

За станом на 01.01.2013 чисельність персоналу Національного банку України становила 9 707 осіб.

Якісний склад персоналу системи Національного банку України за станом на 01.01.2013 характеризувався такими даними. Чисельність спеціалістів (керівники, професіонали, фахівці) з повною вищою освітою становила 6 354 особи. Доктори і кандидати наук – 123 особи. Чисельність спеціалістів зі стажем роботи до 5 років

становила 12.0%, 5 років і більше – 88.0%. Середній вік працюючих по Національному банку України становив 43.6 року, по центральному апарату – 40.9 року. Чисельність працівників пенсійного віку становила 527 осіб.

Таблиця 15. **Чисельність державних службовців Національного банку України та її розподіл за категоріями посад**

Показники	За станом на 31.12.2012			Довідково: Усього за станом на 01.01.2012
	Усього	Чоловіки	Жінки	
Облікова чисельність	6 093	2 393	3 700	5 984
Керівники	1 741	855	886	1 695
<i>з них:</i>				
1 категорія	4	3	1	5
2 категорія	109	76	33	101
3 категорія	617	261	356	583
4 категорія	993	497	496	988
5 категорія	18	18	0	18
Професіонали, фахівці, технічні службовці	4 352	1 538	2 814	4 289
<i>з них:</i>				
2 категорія	2	1	1	6
3 категорія	548	167	381	506
4 категорія	443	138	305	434
5 категорія	3 359	1 232	2 127	3 343

У 2012 році 4 152 працівники системи Національного банку України (36.5% від загальної чисельності працюючих в системі Національного банку України) підвищили свою кваліфікацію. Загалом було проведено 1 520 навчальних заходів (семінари, конференції, курси, стажування тощо), з яких 277 – за кордоном. Із 11 536 слухачів, які взяли участь у цих навчальних заходах, 8 482 – працівники системи Національного банку України, решта – фахівці банківських та інших установ.

Основна увага в навчанні персоналу приділялася питанням діяльності як центрального банку, так і функціонування всієї банківської системи.

За станом на 01.01.2013 за всіма напрямками та спеціальностями у вищих навчальних закладах Національного банку України навчалось 6 526 осіб, з яких 4 810 за денною і 1 716 – за заочною формами навчання.

У 2012 році у вищих навчальних закладах Національного банку України повну вищу освіту здобули 1 446 осіб, у тому числі за денною формою навчання – 721 особа, за заочною – 725 осіб.

Графік 21. Структура тематики навчальних заходів у 2011–2012 роках в Україні та за кордоном

Фонди Центру інформаційно-бібліотечного обслуговування Дирекції із забезпечення проведення навчання персоналу та організації інформаційно-бібліотечного обслуговування на кінець 2012 року нараховували 94 044 примірники видань, з них книг – 48 194. У бібліотеці зареєстровано 1 929 читачів, кількість відвідувань за звітний рік – 9 031.

Голова

І. Соркін

Календар
ОСНОВНИХ ПОДІЙ,
ЩО ВІДБУЛИСЯ
В 2012 РОЦІ

КАЛЕНДАР ОСНОВНИХ ПОДІЙ, ЩО ВІДБУЛИСЯ В 2012 РОЦІ

	січень	лютий
Грошово-кредитна політика (розділ 1)	<p>Знижено ставки за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт на 0.25 процентного пункту – до 9.0% річних (під забезпечення) та 11.0% річних (без забезпечення)</p> <p>Збільшено можливі терміни проведення операцій прямого репо з 30 до 60 днів</p>	<p>Знижено ставки за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт на 0.25 процентного пункту – до 8.75% річних (під забезпечення) та 10.75% річних (без забезпечення)</p> <p>Вступили в дію збільшені терміни рефінансування за операціями репо</p>
Готівковий обіг (розділ 4)	<p>Змінено вимоги щодо організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів</p> <p>Змінено вимоги щодо технічного стану та організації охорони приміщень банків України</p> <p>Введено в обіг пам'ятну монету "Євген Гребінка"</p>	<p>Інвестиційні монети вітчизняного виробництва віднесено до складу банківських металів</p> <p>Введено в обіг пам'ятні монети "Гутник" та "Олекса Новаківський"</p>
Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5, 6)	<p>Встановлено єдині вимоги до регулятивного капіталу банків для здійснення банківських та валютних операцій в рамках банківської та генеральної ліцензії</p> <p>Змінено порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями</p> <p>Введено в дію збільшені вимоги щодо розміру мінімального рівня регулятивного капіталу банків</p> <p>У ПАТ "Банк Столиця" відкликано банківську ліцензію та з 31.01.2012 ініційовано процедуру ліквідації</p>	<p>Змінено алгоритм розрахунку мінімального розміру регулятивного капіталу</p> <p>Надано банківську ліцензію на право надання банківських послуг та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "МЕЛІОР БАНК"</p> <p>У ПАТ "ІНПРОМБАНК" відкликано банківську ліцензію та з 02.03.2012 ініційовано процедуру ліквідації</p>
Інші напрями діяльності НБУ (розділ 7)		<p>Встановлено правові та організаційні принципи функціонування системи гарантування вкладів фізичних осіб (законодавчі пропозиції НБУ)</p>
	січень	лютий

березень	квітень	
<p>Знижено облікову ставку на 0.25 процентного пункту – до 7.5% річних</p> <p>Знижено ставки за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт на 0.25 процентного пункту – до 8.5% річних (під забезпечення) та 10.5% річних (без забезпечення)</p>		Грошово-кредитна політика (розділ 1)
<p>Диференційовано нормативи та пом'якшено вимоги до формування обов'язкових резервів. Посилено контроль за їхнім дотриманням</p> <p>Міністерство фінансів України розпочало емісію ОВДП, номінованих в іноземній валюті (євро)</p>	<p>Удосконалено процедуру звітування банків до НБУ щодо формування ними обов'язкових резервів</p>	
<p>Затверджено обсяги випуску інвестиційних монет</p>	<p>Затверджено план випуску пам'ятних монет України та сувенірної продукції на 2013 рік</p>	
<p>Введено в обіг пам'ятну монету "Петро Калнишевський"</p>	<p>Введено в обіг пам'ятну монету "350 років м. Івано-Франківську"</p>	Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5, 6)
	<p>Удосконалено порядок видачі індивідуальних ліцензій на переказ іноземної валюти за межі України</p> <p>Визначено порядок ідентифікації та визнання банківських груп як об'єкта нагляду на консолідованій основі</p>	
<p>Надано банківську ліцензію на право надання банківських послуг та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "БАНК"СОФІЙСЬКИЙ"</p> <p>Виключено з Державного реєстру банків банки, що знаходилися у режимі ліквідації</p>		
<p>Завершено реалізацію Проекту "Друга програма реформування фінансового сектору України" у рамках технічної допомоги Світового банку</p>		Інші напрями діяльності НБУ (розділ 7)
<p>Удосконалено правила бухгалтерського обліку операцій з документарними акредитивами в розрахунках за зовнішньоекономічними операціями</p>		
березень	квітень	

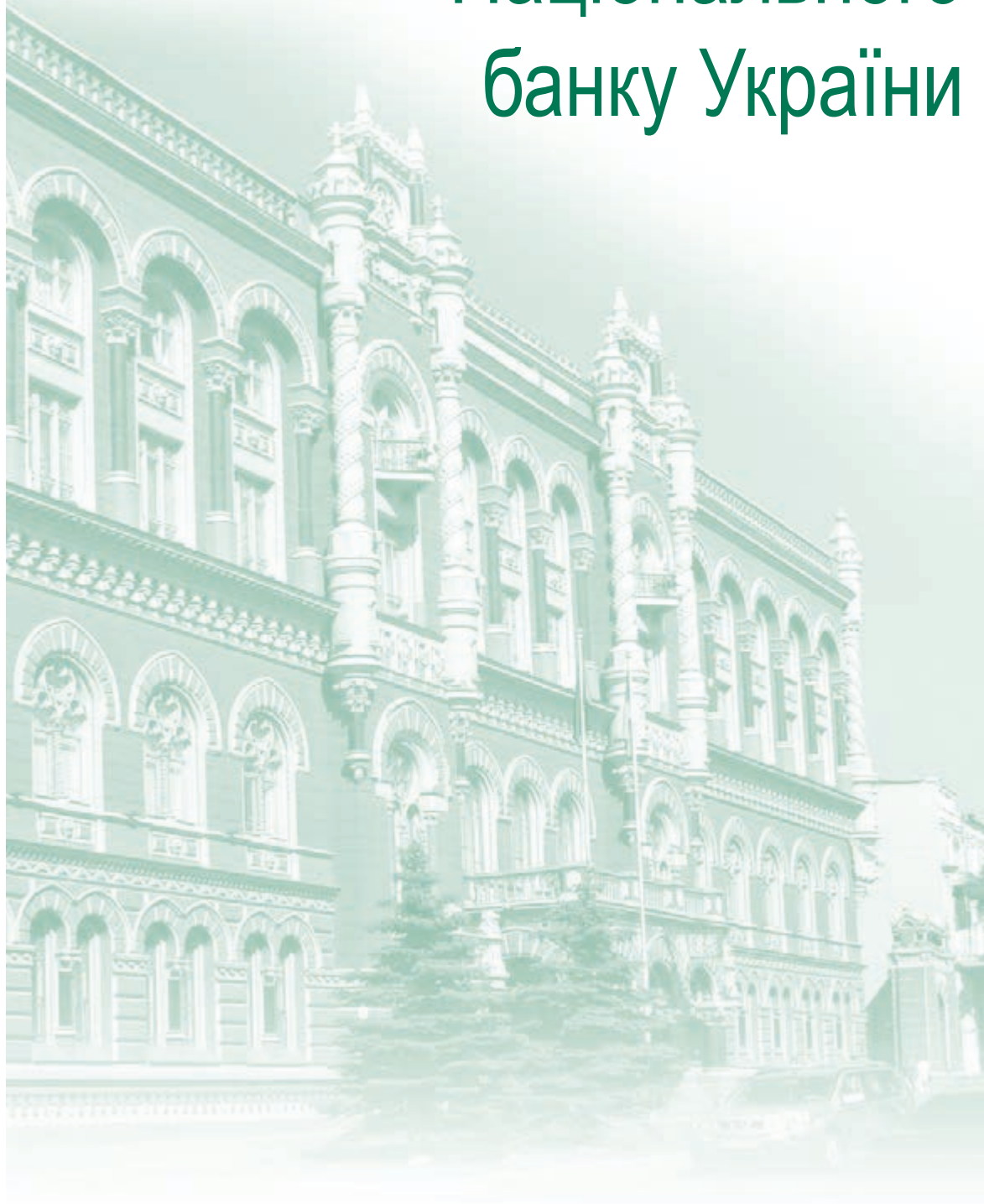
	травень	червень
Грошово-кредитна політика (розділ 1)	Визначено основні принципи вдосконалення та централізації системи депозитарного обліку в Україні	Удосконалено окремі технічні аспекти проведення операцій з регулювання ліквідності банків
	Введено в дію зміни щодо розрахунків з двостороннім забезпеченням за договорами купівлі-продажу державних цінних паперів (нетінгові розрахунки)	Спрощено процедуру реєстрації НБУ договорів іноземного кредитування для приватних позичальників, які не є банками
	Пом'якшено вимоги до формування обов'язкових резервів. Посилено контроль за їхнім дотриманням	Скасовано необхідність отримання індивідуальної ліцензії на розрахунки між резидентами і нерезидентами у гривнях
Готівковий обіг (розділ 4)	Удосконалено організацію виготовлення, випуску в обіг і реалізації пам'ятних та інвестиційних монет України	Введено в обіг пам'ятні монети "УСФА. Євро 2012. Україна-Польща", "Сидір Ковпак" та "200 років Нікітському ботанічному саду"
	Забезпечено умови проведення компенсаційних виплат за вкладами колишнього Ощадного банку СРСР	
	Введено в обіг пам'ятну монету "Мальва"	
Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5, 6)		Посилено контроль за здійсненням валютних операцій між резидентами та нерезидентами
		Визначено обов'язкові економічні нормативи та порядок регулювання діяльності банківських груп
		Розширено можливості залучення субординованого боргу до регулятивного капіталу
		Удосконалено підходи щодо врахування державних цінних паперів при розрахунку нормативів ліквідності
		Удосконалено порядок проведення інспекційних перевірок у рамках співпраці з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб
Інші напрями діяльності НБУ (розділ 7)	Удосконалено умови забезпечення безперервного функціонування інформаційних систем НБУ та банків України	Підписано Двосторонню угоду про валютний своп для валют гривня/китайський юань між НБУ та Народним банком Китаю
	Змінено вимоги щодо бухгалтерського обліку основних засобів і нематеріальних активів банків України	Обмежено використання на території України іноземної валюти як міри вартості
		Удосконалено порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах
		Удосконалено бухгалтерський облік кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резервів під кредитні ризики
	травень	червень

липень		серпень		
Збільшено можливі терміни проведення операцій прямого репо з 60 до 90 днів, максимальні терміни надання рефінансування шляхом проведення тендерів – з 90 до 360 днів		Надано можливість клієнтам банків здійснювати купівлю/обмін безготівкової іноземної валюти на підставі електронних реєстрів митних декларацій		Грошово-кредитна політика (розділ 1)
Посилено контроль за дотриманням банками вимог щодо обов'язкового резервування				
Введено в обіг пам'ятні монети "80 років Донецькій області", "Ігри XXX Олімпіади", "Єлецький Свято-Успенський монастир"		Удосконалено порядок проведення операцій з інвестиційними монетами України		Готівковий обіг (розділ 4)
Посилено контроль та удосконалено порядок ліцензування небанківських фінансових установ на здійснення валютних операцій		Введено в обіг інвестиційні монети "Архістратиг Михаїл" номіналами 10 гривень та 2 гривні із золота		
Удосконалено порядок організації й проведення НБУ перевірок щодо дотримання вимог валютного законодавства України		Введено в обіг пам'ятні монети "Кушнір", "Паралімпійські ігри", "Античне судноплавство"		Наглядова та регулятивна діяльність (розділ 5, 6)
Спрощено порядок реорганізації банків за рішенням їхніх власників шляхом злиття, приєднання, поділу та виділення		Спрощено валютний контроль для банків в розрізі експортних та імпортних операцій резидентів		
Збільшено можливі терміни надання стабілізаційного кредиту, розширено перелік забезпечення стабілізаційних кредитів		Змінено алгоритм розрахунку мінімального розміру регулятивного капіталу, нормативів кредитного ризику та нормативів інвестування		
		У ПАТ "АКБ "БАЗИС" відкликано банківську ліцензію та з 28.08.2012 ініційовано процедуру ліквідації		
Затверджено Правила електронної взаємодії між респондентами та НБУ (діють з 05.10.2012)		Прийнято нову редакцію Інструкції про міжбанківський переказ коштів в Україні в національній валюті		Інші напрями діяльності НБУ (розділ 7)
липень		серпень		

	вересень	ЖОВТЕНЬ
Грошово-кредитна політика (розділ 1)	Схвалено Основні засади грошово-кредитної політики на 2013 рік	
	Упорядковано механізм проведення арбітражних операцій на умовах маржинальної торгівлі	Уточнено перелік умов, за яких імпорتنі операції резидентів без ввезення товару на територію України вважаються завершеними
	Встановлено додаткові вимоги до банків, які беруть участь у тендерах з підтримання ліквідності строком понад 90 днів	Набрав чинності Закон України "Про депозитарну систему України"
		Розміщення Казначейських зобов'язань Уряду України, номінованих у доларах США, серії "А"
Готівковий обіг (розділ 4)	Затверджено Стратегічну програму з удосконалення організації готівкового обігу в Україні на 2013–2018 роки	
	Удосконалено вимоги щодо оформлення касових документів при реалізації банками казначейських зобов'язань	
	Введено в обіг пам'ятні монети "1800 років м. Судаку" та "Михайло Кравчук"	Введено в обіг пам'ятні монети "500 років м. Чигирину" та "Українська лірична пісня"
Наглядова та регуляторна діяльність (розділ 5, 6)	Удосконалено порядок організації й проведення НБУ перевірок щодо дотримання банками вимог валютного законодавства України	
	Посилення заходів впливу НБУ за порушення банківського законодавства	
	Визначено порядок ведення реєстру комерційних агентів (комерційних представників) банків	Надано банківську ліцензію та внесено до Державного реєстру банків ПАТ "КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК "ФІНАНСОВИЙ ПАРТНЕР" та ПАТ "АЛЬПАРІ БАНК"
		АТ "ЕРДЕ БАНК" віднесено до категорії неплатоспроможних
Інші напрями діяльності НБУ (розділ 7)	Змінено чинне законодавство щодо функціонування платіжних систем та розвитку безготівкових розрахунків	Визначено суму граничного розміру відшкодування коштів за вкладами на рівні не менше, ніж 200 тис. грн. (законодавчі пропозиції НБУ)
	Визначено загальний порядок здійснення оверсайту (законопроект НБУ)	Посилено захист прав кредиторів (законодавчі пропозиції НБУ)
	Врегульовано питання функціонування державного земельного банку (законодавчі пропозиції НБУ)	
	НБУ взяв участь у зустрічах високого рівня Віденської ініціативи	
	вересень	ЖОВТЕНЬ

листопад	грудень		
<p>Прийнято законодавчі зміни щодо розширення інструментів впливу на грошово-кредитний ринок (законопроект НБУ)</p> <p>Запроваджено обмеження на використання готівкової іноземної валюти за операціями, пов'язаними зі здійсненням іноземних інвестицій в Україну</p> <p>Змінено строки розрахунків за операціями експорту та імпорту товарів</p> <p>Запроваджено вимоги щодо обов'язкового продажу валютної виручки резидентів у розмірі 50 процентів</p> <p>Установлена вимога щодо продажу на МВР валютних надходжень із-за меж України на користь фізичних осіб у сумі понад 150 тис.грн.</p> <p>Розширено перелік забезпечення кредитів рефінансування векселями суб'єктів господарювання – резидентів, що авальовані КМУ</p> <p>Розміщення Казначейських зобов'язань Уряду України, номінованих у доларах США, серії "Б"</p>	<p>Затверджено План заходів НБУ щодо виконання вимог Закону України "Про депозитарну систему України"</p> <p>Затверджено План заходів НБУ щодо створення Розрахункового центру з обслуговування договорів на фінансових ринках</p>	Грошово-кредитна політика (розділ 1)	
	<p>Розроблено вимоги щодо призначення уповноважених банків для передавання інвестиційних монет України на реалізацію без попередньої оплати</p>		Готівковий обіг (розділ 4)
<p>Введено в обіг пам'ятні монети "Кача – етап історії вітчизняної авіації", "Синагога в Жовкві", "Стерлядь прісноводна", "75 років Житомирській області" та "75 років Миколаївській області"</p>	<p>Введено в обіг пам'ятні монети "Рік Змії" та "Всесвітній рік кажана"</p>		
<p>Удосконалено розрахунок економічних нормативів у частині врахування необтяжених державних цінних паперів, придбаних за операціями репо</p> <p>Визначено умови та порядок дострокового погашення банком субординованого боргу</p> <p>Удосконалено порядок визначення спеціалізації банків</p>	<p>Удосконалено порядок видачі індивідуальних та генеральних ліцензій</p> <p>Розширено перелік забезпечення, що враховується під час розрахунку резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями</p> <p>Запроваджено порядок оцінки фінансового стану позичальника-бюджетної установи</p> <p>АТ "БАНК "ТАВРИКА" віднесено до категорії неплатоспроможних</p>		Наглядова та регуляторна діяльність (розділ 5, 6)
<p>Банки отримали можливість проведення розрахунків з платіжними організаціями міжнародних платіжних систем через коррахунки банків-нерезидентів у гривнях</p> <p>НБУ взяв участь у зустрічах високого рівня Віденської ініціативи</p> <p>Обмежено використання на території України іноземної валюти як міри вартості (законодавчі пропозиції НБУ)</p> <p>Встановлено перелік операцій, під час яких НБУ звільнено від процедури державних закупівель (законодавча ініціатива НБУ)</p>	<p>Комітетом експертів Ради Європи схвалено Звіт про прогресивні зрушення в Україні у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму</p> <p>Укладено угоду про співробітництво між НБУ та Центральним банком Російської Федерації</p> <p>Удосконалено Правила організації статистичної звітності. Уточнено вимоги щодо складання та оприлюднення банками України фінансової звітності</p> <p>Враховано законодавчі пропозиції НБУ щодо вирішення проблем адміністрування податків за операціями з цінними паперами та деривативами</p>		Інші напрями діяльності НБУ (розділ 7)
листопад	грудень		

Консолідована фінансова звітність Національного банку України

ЗМІСТ

Консолідований звіт про фінансовий стан	103
Консолідований звіт про сукупні доходи	104
Консолідований звіт про рух грошових коштів	105
Консолідований звіт про власний капітал	107
Примітки до консолідованої фінансової звітності	
1. Основна діяльність	108
2.1. Основи облікової політики та складання звітності	109
2.2. Перше застосування МСФЗ	124
3. Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку	127
4. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку	129
5. Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	130
6. Цінні папери нерезидентів	131
7. Авуари в СПЗ	137
8. Цінні папери України	137
9. Кредити банкам та іншим позичальникам	141
10. Внутрішній державний борг	146
11. Внески в рахунок квоти МВФ	147
12. Основні засоби та нематеріальні активи	148
13. Інші активи	149
14. Кошти банків	151
15. Кошти державних та інших установ	152
16. Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	153
17. Зобов'язання перед МВФ	153
18. Інші зобов'язання	154
19. Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	155
20. Управління капіталом	156
21. Грошові кошти та їхні еквіваленти	157
22. Процентні доходи та витрати	158
23. Комісійні доходи та витрати	158
24. Інші доходи	159
25. Витрати на утримання персоналу	159
26. Адміністративно-господарські та інші витрати	159
27. Чисте зменшення/збільшення резервів	160
28. Управління фінансовими ризиками	160
29. Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику	165
30. Кредитний ризик	167
31. Валютний ризик	169
32. Процентний ризик	172
33. Ризик ліквідності	177
34. Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти	180
35. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань	181
36. Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки	185
37. Операції з пов'язаними сторонами	186
38. Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань	189
39. Події, що відбулися після звітної дати	189

ЗВІТ НЕЗАЛЕЖНИХ АУДИТОРІВ

Членам Ради та Правління Національного банку України

Ми провели аудит консолідованої фінансової звітності Національного банку України та його дочірніх компаній (надалі – «Національний банк України»), що включає консолідований звіт про фінансовий стан станом на 31 грудня 2012 року, консолідований звіт про сукупні доходи, консолідований звіт про рух грошових коштів та консолідований звіт про власний капітал за рік, що закінчився зазначеною датою, стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснювальні примітки.

Відповідальність управлінського персоналу за консолідовану фінансову звітність

Управлінський персонал несе відповідальність за складання та достовірне подання цієї консолідованої фінансової звітності у відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності, та за такий внутрішній контроль, який управлінський персонал визначає потрібним для того, щоб забезпечити складання консолідованої фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень унаслідок шахрайства або помилки.

Відповідальність аудиторів

Нашою відповідальністю є висловлення думки щодо цієї консолідованої фінансової звітності на основі результатів проведеного нами аудиту. Ми провели аудит відповідно до Міжнародних стандартів аудиту. Ці стандарти вимагають від нас дотримання відповідних етичних вимог, а також планування й виконання аудиту для отримання достатньої впевненості, що консолідована фінансової звітність не містить суттєвих викривлень.

Аудит передбачає виконання аудиторських процедур для отримання аудиторських доказів щодо сум і розкриттів у консолідованій фінансовій звітності. Вибір процедур залежить від судження аудитора, включаючи оцінку ризику суттєвих викривлень консолідованої фінансової звітності внаслідок шахрайства або помилки. Виконуючи оцінку цих ризиків, аудитор розглядає заходи внутрішнього контролю, що стосуються складання та достовірного подання установою консолідованої фінансової звітності, з метою розробки аудиторських процедур, які відповідають обставинам, а не з метою висловлення думки щодо ефективності внутрішнього контролю установи. Аудит включає також оцінку відповідності використаних облікових політик, прийнятність облікових оцінок, виконаних управлінським персоналом, та оцінку загального подання консолідованої фінансової звітності.

Ми вважаємо, що отримали достатні та прийнятні аудиторські докази для висловлення нашої думки.

Висловлення думки

На нашу думку, консолідована фінансова звітність відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах, фінансовий стан Національного банку України станом на 31 грудня 2012 року, його фінансові результати і рух грошових коштів за рік, що закінчився на зазначену дату, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Ernst & Young Audit Services LLC

м. Київ, Україна
9 квітня 2013 року

Аудитор Юлія Студинська
Сертифікат аудитора банків №0131, виданий Аудиторською Палатою України
Свідоцтво про внесення до реєстру аудиторів банків НБУ №0000111

Консолідований звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2012 року

	Примітки	2012	2011	1 січня 2011 р.
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Активи				
Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	5	60 554	101 451	122 400
Цінні папери нерезидентів	6	129 386	149 331	151 609
Авуари в СПЗ	7	73	143	63
Монетарне золото		9 178	8 059	7 191
Цінні папери України	8	104 565	75 977	54 879
Кредити банкам та іншим позичальникам	9	65 055	60 326	60 782
Внутрішній державний борг	10	3 042	2 539	2 645
Внески в рахунок квоти МВФ	11	16 854	16 830	16 823
Основні засоби та нематеріальні активи	12	6 927	6 589	6 648
Інші активи	13	3 354	2 602	2 040
Усього активів		398 988	423 847	425 080
Зобов'язання				
Банкноти та монети в обігу		222 786	209 565	200 092
Кошти банків	14	34 267	31 428	26 357
Кошти державних та інших установ	15	1 842	12 678	22 173
Зобов'язання з перерахування прибутку до бюджету	19	16 000	–	–
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України	16	334	5 529	9 442
Зобов'язання перед МВФ	17	55 760	76 811	76 747
Інші зобов'язання	18	1 095	897	800
Усього зобов'язань		332 084	336 908	335 611
Власний капітал				
Статутний капітал		100	100	100
Загальні та інші резерви		22 378	10 216	10 175
Резерви переоцінки активів і зобов'язань		44 426	90 596	95 049
Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання		–	(13 973)	(15 855)
Усього власного капіталу	20	66 904	86 939	89 469
Усього пасивів		398 988	423 847	425 080

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2013 року.

Голова

I. V. Соркін

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукашевич

Примітки, подані на сторінках 108–189, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про сукупні доходи за 2012 рік

	Примітки	2012 (у мільйонах гривень)	2011
Процентні доходи	22	16 348	15 019
Процентні витрати	22	(1 462)	(2 190)
Чистий процентний дохід	22	14 886	12 829
Комісійні доходи	23	323	368
Комісійні витрати	23	(346)	(12)
Чисті комісійні (витрати)/дохід	23	(23)	356
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті		4 562	(2 955)
Результати від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		3 962	3 000
Результати від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		26	6
Інші доходи	24	279	322
Усього чистих доходів		23 692	13 558
Витрати на утримання персоналу	25	(1 948)	(1 728)
Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції		(810)	(764)
Адміністративно-господарські та інші витрати	26	(745)	(629)
Чисте зменшення/(збільшення) резервів	27	725	(337)
Прибуток за рік		20 914	10 100
Інші сукупні витрати, визнані у складі власного капіталу:			
Переоцінка банківських металів		(1 349)	-
Інші сукупні витрати, визнані в складі капіталу, за рік		(1 349)	-
Разом сукупні доходи за рік		19 565	10 100

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2013 року.

Голова

I. V. Соркін

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукашевич

Директор Фінансового
департаменту

Л. Г. Івашкевич

Примітки, подані на сторінках 108–189, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2012 рік

	Примітки	2012 (у мільйонах гривень)	2011
Операційна діяльність			
Прибуток за рік	19	20 914	10 100
Коригування:			
Знос та амортизація	12	439	412
Чисте (зменшення)/збільшення резервів за активами	27	(725)	337
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	9, 22	(258)	(106)
Зміна в нарахованих доходах		(1 514)	(2 543)
Зміна в нарахованих витратах		(9)	15
Результат переоцінки боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю		(463)	1 137
Нереалізований результат переоцінки фінансових активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті		4 226	2 955
Інший рух коштів, що не є грошовим		229	(66)
Чистий грошовий прибуток до зміни операційних активів та зобов'язань		22 839	12 241
Чисте (збільшення)/зменшення кредитів банкам та іншим позичальникам			
Погашення внутрішнього державного боргу	10	132	132
Чисте збільшення інших активів		(787)	(433)
Чисте збільшення/(зменшення) інших зобов'язань		30	(5)
Чисте надходження грошових коштів від операційної діяльності до сплати прибутку до бюджету		18 254	12 600
Перерахування коштів до бюджету	19	(23 600)	(11 898)
Чисте (вибуття)/надходження грошових коштів від операційної діяльності		(5 346)	702
Інвестиційна діяльність			
Чисте (збільшення)/зменшення розміщених строкових депозитів		(1 346)	38 493
Чисте зменшення/(збільшення) цінних паперів нерезидентів		18 686	(221)
Придбання цінних паперів України		(41 435)	(23 200)
Продаж та погашення цінних паперів України		12 714	4 080
Придбання монетарного золота		(465)	(186)
Інвестиції в асоційовані компанії		(26)	–
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		(941)	(421)
Надходження від продажу основних засобів		10	1
Чисте (вибуття)/надходження грошових коштів від інвестиційної діяльності		(12 803)	18 546

Примітки, подані на сторінках 108–189, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2012 рік

	Примітки	2012	2011
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Фінансова діяльність			
Випуск банкнот та монет в обіг		13 220	9 473
Погашення зобов'язань перед МВФ		(21 489)	–
Чиста зміна депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком України		<u>(5 194)</u>	<u>(3 902)</u>
Чисте (вибуття)/надходження грошових коштів від фінансової діяльності		<u>(13 463)</u>	<u>5 571</u>
Вплив зміни курсів іноземних валют на грошові кошти та їх еквіваленти		(6 564)	(5 331)
Чисте (зменшення)/збільшення грошових коштів та їх еквівалентів		(38 176)	19 488
Грошові кошти та їх еквіваленти			
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок звітного року		<u>56 295</u>	<u>36 807</u>
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного року	21	<u>18 119</u>	<u>56 295</u>

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2013 року.

Голова

І. В. Соркін

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукасевич

Примітки, подані на сторінках 108–189, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про власний капітал за 2012 рік

	Примітки	Статутний капітал	Загальні та інші резерви	Резерв переоцінки активів і зобов'язань	Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання	Усього власного капіталу
Залишок на 1 січня 2011 року		<u>100</u>	<u>10 175</u>	<u>95 049</u>	<u>(15 855)</u>	<u>89 469</u>
Усього сукупних доходів за 2011 рік		–	10 100	–	–	10 100
Переоцінка іноземної валюти, монетарного золота та банківських металів		–	2 955	(2 955)	–	–
Переоцінка цінних паперів		–	1 498	(1 498)	–	–
Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання		–	–	–	(732)	(732)
Амортизація результатів коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання	19	–	(2 614)	–	2 614	–
Перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками 2011 року, перераховане до бюджету	19	–	<u>(11 898)</u>	–	–	<u>(11 898)</u>
Залишок на 31 грудня 2011 року		<u>100</u>	<u>10 216</u>	<u>90 596</u>	<u>(13 973)</u>	<u>86 939</u>
Усього сукупних доходів за 2012 рік		–	20 914	(1 349)	–	19 565
Реалізований результат за проданими банківськими металами	19	–	176	(176)	–	–
Резерв переоцінки цінних паперів	19	–	(838)	838	–	–
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота	19	–	4 153	(4 153)	–	–
Перенесення нереалізованого результату переоцінки цінних паперів попередніх років		–	236	(236)	–	–
Перенесення результатів коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання		–	–	(13 973)	13 973	–
Перерахування коштів до Державного бюджету України	19	–	–	(23 600)	–	(23 600)
Зобов'язання Національного банку України з перерахування прибутку до Державного бюджету України	19	–	<u>(12 479)</u>	<u>(3 521)</u>	–	<u>(16 000)</u>
Залишок на 31 грудня 2012 року		<u>100</u>	<u>22 378</u>	<u>44 426</u>	<u>–</u>	<u>66 904</u>

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 9 квітня 2013 року.

Голова

 І. В. Соркін

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

 Б. В. Лукасевич

Директор Фінансового департаменту

 Л. Г. Івашкевич

Примітки, подані на сторінках 108–189, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

1. Основна діяльність

Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України” та інших законодавчих актів України. Згідно із законодавством України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, якщо це не перешкоджає досягненню основної функції.

Національний банк не має на меті отримання прибутку. Фінансові результати діяльності Національного банку, а також структура його активів, зобов'язань і капіталу визначаються функціями Національного банку як особливого центрального органу державного управління.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Національний банк виконує такі основні функції:

відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики, розроблених Радою Національного банку України, визначає та проводить грошово-кредитну політику;

монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує її обіг;

забезпечує накопичення та зберігання міжнародних (золотовалютних) резервів (далі – міжнародні резерви) і здійснення операцій з ними та банківськими металами;

є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування;

здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;

представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції, визначеної цим законом.

Згідно із Законом України “Про Національний банк України” Національний банк надає кредити банкам для підтримки ліквідності, купує та продає на відкритому ринку цінні папери, валютні цінності, дорогоцінні метали, продає пам'ятні монети з дорогоцінних і недорогоцінних металів на внутрішньому і зовнішньому ринках, виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їхнім погашенням і виплатою доходів за ними, веде рахунки Державної казначейської служби України, рахунки міжнародних організацій та здійснює інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій. Національний банк також виконує функції депозитарію державних цінних паперів України.

Статутний капітал Національного банку є державною власністю.

Відповідно до Конституції України основними завданнями Ради Національного банку є розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики. Крім того, відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Рада Національного банку затверджує щорічно кошторис доходів та витрат Національного банку на наступний рік, приймає рішення про збільшення розміру статутного капіталу Національного банку, затверджує річну фінансову звітність Національного банку, звіт про виконання кошторису доходів та витрат Національного банку та розподіл прибутку до розподілу за звітний рік, затверджує рішення Правління Національного банку про участь Національного банку в міжнародних фінансових організаціях, а також виконує інші функції відповідно до своїх повноважень, визначених законодавством України.

До системи Національного банку входять 25 управлінь на території України, а також Операційне управління, Головне управління господарського забезпечення, Центральне сховище, Державна скарбниця України, Група управління проектами міжнародних кредитних ліній, Центральна розрахункова палата, Банкнотно-монетний двір, Фабрика банкнотного паперу. Дочірніми установами Національного банку є Українська академія банківської справи (м. Суми), Університет банківської справи (м. Київ) та ТОВ “Банківське телебачення” (м. Київ), які перебувають у повній власності Національного банку.

До складу Української академії банківської справи (м. Суми) включено Севастопольський інститут банківської справи, а до складу Університету банківської справи (м. Київ) – Львівський, Харківський і Черкаський інститути банківської справи.

2.1. Основи облікової політики та складання звітності

Консолідована фінансова звітність Національного банку складена відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), затверджених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

За всі попередні періоди та включаючи рік, що закінчився 31 грудня 2011 року, Національний банк складав фінансову звітність відповідно до облікової політики Національного банку. Ця фінансова звітність за рік, що закінчився 31 грудня 2012 року, є першою фінансовою звітністю Національного банку, складеною за МСФЗ (примітка 2.2).

Ця консолідована фінансова звітність була складена за принципом оцінки за собівартістю, за винятком фінансових активів, класифікованих як фінансові активи з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, які оцінюються за справедливою вартістю. Консолідована фінансова звітність представлена в національній валюті України – гривні, що є функціональною валютою та валютою представлення фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність Національного банку складається в мільйонах гривень.

Основа консолідації

Консолідована фінансова звітність включає фінансову звітність Національного банку та його дочірніх компаній за станом на 31 грудня 2012 року.

Дочірні компанії включають компанії, щодо яких Національний банк має повноваження контролювати їхню фінансову або операційну політику зазвичай

через володіння понад 50% прав голосу. Усі дочірні компанії Національного банку перебувають у його повній власності (примітка 1). Дочірні компанії повністю консолідуються, починаючи з дати фактичного передавання Національному банку контролю за ними (дата придбання), і консолідація припиняється, починаючи з дати припинення контролю.

Під час консолідації звітності дочірніх компаній виключаються всі залишки за внутрішньосистемними операціями, у тому числі суми доходів і витрат за операціями між дочірніми компаніями. Національний банк і його дочірні компанії застосовують єдину облікову політику. Фінансова звітність дочірніх компаній складена за той самий звітний період, що і звітність Національного банку.

Інвестиції в асоційовані компанії

Асоційовані компанії – це компанії, в яких Національний банк має суттєвий вплив зазвичай через володіння від 20 до 50% прав голосу.

Інвестиції в асоційовані компанії відображаються за методом участі в капіталі і включаються до статті “Інші активи”. Частка Національного банку в прибутках або збитках асоційованих компаній з часу здійснення інвестицій визнається в складі інших доходів або витрат консолідованого звіту про сукупний дохід. Частка Національного банку в інших змінах капіталу асоційованих компаній, що відбулися з часу здійснення інвестицій, визнається у складі консолідованих звітів про сукупні доходи та про власний капітал.

Основні методи оцінки

Фінансові активи та зобов’язання відображаються за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю залежно від їхньої класифікації.

Справедлива вартість – це сума, за якою можна обміняти актив або погасити заборгованість під час операції між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами, це поточна ціна пропозиції для фінансових активів і ціна попиту для фінансових зобов’язань, що котируються на активному ринку. Фінансовий інструмент є таким, що котирується на активному ринку, якщо котирування цього фінансового інструменту є вільно та регулярно доступними на фондовій біржі чи в іншій організації та якщо ці котирування відображають фактичні й регулярні ринкові операції, що здійснюються на загальних умовах.

За відсутності активного ринку основою для визначення поточної справедливої вартості є дані про останні договори, здійснені між непов’язаними сторонами. Суми, що отримані під час проведення примусових операцій (вимушений розпродаж майна в рахунок погашення боргів, під час ліквідації тощо), не є справедливою вартістю.

Для визначення справедливої вартості фінансових інструментів, щодо яких немає інформації про ринкові ціни із зовнішніх джерел, використовуються такі методики оцінки, як дисконтування грошових потоків та аналіз фінансової інформації про об’єкти інвестування. Застосування методик оцінки може потребувати припущень, що не підкріплені ринковими даними. У цій консолідованій фінансовій звітності інформація розкривається в тих випадках, за яких заміна такого припущення можливим альтернативним варіантом може призвести до суттєвої зміни сум прибутку, доходів, витрат, загальної суми активів чи зобов’язань.

Витрати на проведення операції – витрати на придбання, випуск або вибуття фінансового активу чи зобов'язання і які не були б сплачені, якби операція не відбулася. Витрати на проведення операції не включають премій або дисконтів за борговими інструментами, витрат на фінансування, внутрішніх адміністративних витрат чи витрат на зберігання.

Амортизована собівартість – це сума, за якою фінансовий актив чи зобов'язання оцінюється під час первісного визнання, мінус виплати основної суми плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, розрахована із застосуванням методу ефективної процентної ставки, та мінус будь-яке зменшення вартості фінансових активів унаслідок знецінення.

Метод ефективної процентної ставки – метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання та розподілу доходів чи витрат від відсотків на відповідний період. Ефективна процентна ставка – це ставка, за якою очікувані майбутні грошові виплати або надходження (без урахування майбутніх збитків, пов'язаних із наданням кредитів) точно дисконтуються протягом очікуваного терміну дії фінансового інструменту або у відповідних випадках протягом коротшого терміну до чистої балансової вартості фінансового активу або фінансового зобов'язання.

Операції в іноземній валюті та монетарному золоті

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото первісно визнаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота) на дату розрахунку – дату визнання активів та зобов'язань і надалі переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу*.

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото відображаються в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота) на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Немонетарні активи в іноземній валюті відображаються за історичною вартістю, тобто за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату придбання активу.

Монетарне золото – це запаси золотих зливків світового стандарту, що зберігаються в Державній скарбниці України. Монетарне золото входить до складу міжнародних резервів та обліковується за масою в тройських унціях і його вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на золото, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та офіційного курсу гривні до долара США.

Золото, яке розміщене в іноземних банках і на яке нараховуються проценти, включається до складу коштів та депозитів в іноземній валюті та банківських металах та відображається в консолідованій фінансовій звітності за офіційним

* Офіційний курс гривні до долара США встановлюється за курсом, який визначається як середньозважений курс продавців і покупців на міжбанківському валютному ринку України, що встановився за попередній робочий день, з можливим відхиленням $\pm 2\%$. Офіційний курс гривні до інших іноземних валют встановлюється на підставі офіційного курсу гривні до долара США та крос-курсів цих валют на міжнародних ринках.

курсом гривні до іноземних валют на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют, за якими відображені монетарні статті консолідованого звіту про фінансовий стан, та монетарного золота були такими:

	31 грудня 2012 р. (у гривнях)	31 грудня 2011 р. (у гривнях)	1 січня 2011 р. (у гривнях)
1 долар США	7,993000	7,989800	7,961700
1 СПЗ	12,284601	12,266467	12,261295
1 євро	10,537172	10,298053	10,573138
1 тройська унція золота	13 258,389	12 284,318	11 237,940

Результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті, а також золота, яке розміщене в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют та золота включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому вони виникли.

Операції з Міжнародним валютним фондом

У відносинах України з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ) Національний банк виконує функції депозитарію і фіскального агента в частині отриманих ним коштів. У консолідованій фінансовій звітності Національного банку відображаються всі суми вимог України до МВФ і зобов'язань перед МВФ у частині отриманих Національним банком коштів. Сума відповідних активів включає авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ) та внески в рахунок квоти МВФ. Сума відповідних зобов'язань включає вартість цінних паперів, випущених на користь МВФ Міністерством фінансів України за квотою і Національним банком як фіскальним агентом за його запозиченнями, а також кошти на рахунках МВФ № 1 та № 2. Рахунок № 1 призначений для проведення операцій з МВФ, включаючи сплату внесків за квотою, купівлю і викуп коштів. Рахунок № 2 використовується для розрахунків за операціями МВФ у валюті України.

Активи та зобов'язання, номіновані в СПЗ, у тому числі внески в рахунок квоти МВФ, перераховуються в гривні за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату консолідованого звіту про фінансовий стан. Офіційний курс гривні до СПЗ розраховується на підставі інформації про курс СПЗ до долара США, встановлений МВФ, та про офіційний курс гривні до долара США, встановлений Національним банком.

Доходи, отримані за авуарами в СПЗ, відображаються як процентні доходи, а витрати, сплачені за користування коштами МВФ, відображаються як процентні та комісійні витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи. Невідшкодована комісія за домовленістю про купівлю СПЗ відображається як комісійні витрати. Амортизація витрат, пов'язана за операціями з МВФ, здійснюється із застосуванням ефективної ставки відсотка та відображається як процентні витрати.

Операції з фінансовими інструментами

Фінансові активи Національного банку залежно від наміру їхнього придбання класифікуються таким чином:

Кошти та депозити в іноземній валюті

Кошти та депозити в іноземній валюті визнаються, коли Національний банк розміщує кошти в іноземній валюті в банках-контрагентах без наміру подальшої торгівлі ними. Ці кошти не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю

До цієї категорії належать цінні папери, які не відповідають критеріям оцінки за амортизованою собівартістю. Національний банк управляє групою таких фінансових інструментів відповідно до задокументованої моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку і яка передбачає продаж таких цінних паперів у короткостроковій перспективі. Справедлива вартість цих цінних паперів визначається ринковим котируванням. Цінні папери цієї категорії можуть бути перекласифіковані в цінні папери за амортизованою собівартістю в разі зміни моделі діяльності.

Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю

До цієї категорії належать цінні папери, стосовно яких виконуються дві такі умови:

цінні папери утримуються в межах моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку, відповідно до якої цінні папери утримуються для отримання грошових потоків згідно з умовами їхнього випуску;

договірні умови передбачають виникнення на визначені дати грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення номінальної вартості та процентів за цінними паперами.

Інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю, – це інвестиції до статутних капіталів компаній, які не є асоційованими або дочірніми. За відсутності інформації для визначення справедливої вартості інструментів капіталу собівартість є найкращою оцінкою справедливої вартості. Тому справедлива вартість інвестицій в акції Міждержавного банку та Чорноморського банку торгівлі та розвитку визначається як собівартість, тобто дорівнює балансовій вартості.

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам, визнаються, якщо Національний банк надає кошти контрагентам – банкам та іншим позичальникам з метою отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Ці кредити не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Внутрішній державний борг

Внутрішній державний борг – це заборгованість за кредитами, що надані Уряду. За цими кредитами очікується отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Внутрішній державний борг первісно визнається за справедливою вартістю та обліковується за амортизованою собівартістю.

Визнання та оцінка фінансових інструментів

Визнання фінансових інструментів здійснюється таким чином:

операції з фінансовими інструментами відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан на дату розрахунку, тобто на дату набуття (передавання) права власності на них;

боргові цінні папери та інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю, первісно визнаються за справедливою вартістю;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам і всі фінансові зобов'язання первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції. Результат коригування вартості державних цінних паперів за операціями з державою під час їхнього первісного визнання відображається в консолідованому звіті про власний капітал.

Подальший облік фінансових інструментів Національного банку здійснюється таким чином:

боргові цінні папери та інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю, переоцінюються під час кожної зміни їхньої ринкової вартості. Результат від зміни справедливої вартості включається до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому він виник;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам, а також внутрішній державний борг обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки.

Резерви під зменшення корисності (знецінення) фінансових активів

Витрати від знецінення визнаються в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи в міру їхнього виникнення внаслідок однієї або декількох подій (збиткових подій), що відбулися після первісного визнання фінансового активу, і якщо ця подія (або події) впливає (впливають) на розрахункові майбутні грошові потоки від фінансового активу або групи фінансових активів, які можуть бути оцінені достовірно.

Об'єктивним свідченням зменшення корисності (знецінення) фінансових активів є інформація, яка стосується таких збиткових подій:

значні фінансові труднощі, що виникли в боржника або емітента;

порушення боржником умов договору або порушення емітентом цінних паперів умов їхнього випуску;

ймовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації боржника або емітента;

створення кредитором у зв'язку з економічними або юридичними причинами, що впливають з фінансових труднощів боржника або емітента, таких умов, які не були б створені за інших обставин (зміна процентної ставки, пролонгація тощо);

наявність інформації про значне скорочення розрахункових майбутніх грошових потоків за групою фінансових активів з часу їх первісного визнання тощо.

Якщо немає об'єктивних ознак знецінення окремо оціненого фінансового активу (незалежно від його суттєвості), то Національний банк відносить цей актив до групи фінансових активів, що мають схожі характеристики кредитного ризику, і здійснює їхню загальну оцінку на предмет знецінення.

Резерв під знецінення формується шляхом віднесення відповідної суми на витрати. Сума резерву розраховується як різниця між балансовою вартістю фінансового активу та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною процентною ставкою.

Якщо в наступному періоді сума витрат від знецінення активу зменшується і це зменшення може бути об'єктивно віднесене до події, яка відбулася після визнання таких витрат, то визнані раніше витрати сторнуються шляхом коригування рахунку резерву. Сума зменшення відображається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Активи, погашення яких неможливе, списуються за рахунок сформованого резерву під знецінення після завершення всіх необхідних процедур щодо відшкодування активу.

Зміна умов кредитів

Якщо за фінансовими активами умови змінюються у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи є знеціненими і їхнє знецінення розраховується з використанням первісної ефективною процентної ставки, визначеної до зміни умов. Якщо кредити видані під плаваючу ставку, то знецінення таких активів розраховується з використанням поточною ефективною процентної ставки. Якщо зміна умов відбувається не у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи не є знеціненими і за такими активами коригується балансова вартість.

Сума коригування визначається як різниця між теперішньою вартістю нових грошових потоків з урахуванням змінених умов, дисконтованих за первісною ефективною процентною ставкою (поточною ефективною процентною ставкою, якщо кредити видані під плаваючу ставку).

Операції репо

Кошти, що сплачені за договорами про купівлю-продаж цінних паперів із зобов'язанням зворотного викупу (репо), відображаються як кредити, надані банкам. Різниця між ціною придбання та ціною подальшого продажу відображається як процентний дохід, що визнається за методом ефективною ставки протягом строку дії договорів.

Кошти, що отримані за договорами про купівлю-продаж цінних паперів (репо), включаються до статті "Кошти банків" консолідованого звіту про

фінансовий стан. Цінні папери залишаються в складі активів Національного банку. Різниця між ціною продажу цінних паперів та ціною їхнього зворотного викупу відображається як процентні витрати, які визнаються за методом ефективної ставки протягом строку дії договорів.

Основні засоби

Основні засоби обліковуються за первісною вартістю за мінусом накопиченого зносу.

Первісна вартість придбаних основних засобів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію.

Витрати на поліпшення об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення первісно очікуваних вигід від їхнього використання, збільшують первісну вартість цих об'єктів. Витрати на ремонт та обслуговування основних засобів визнаються в міру їх здійснення. Витрати на заміну основних частин або компонентів основних засобів капіталізуються, а залишкова вартість заміненої частини відноситься на витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи звітного періоду.

У разі знецінення основних засобів їхня вартість зменшується до вартості очікуваного відшкодування або справедливої вартості за мінусом витрат на реалізацію залежно від того, яка з цих двох величин є вищою. Зменшення балансової вартості відноситься на фінансові результати. Витрати на знецінення активу, визнані в попередніх періодах, сторнуються, якщо відбулася зміна оцінок, застосованих для визначення очікуваного відшкодування, або справедливої вартості за мінусом витрат на реалізацію.

Результат від реалізації основних засобів, який розраховується як різниця між сумою отриманих коштів і балансовою вартістю активів, визнається у складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Незавершене будівництво в обліку відображається за первісною вартістю. Після завершення будівництва активи включаються до класу будівель і споруд за первісною вартістю. Незавершене будівництво не амортизується до того часу, доки актив не буде готовий до використання.

Амортизація

Нарахування амортизації (зносу) основних засобів здійснюється після того, як основні засоби стають придатними для використання, із застосуванням прямолінійного методу з метою рівномірного зменшення первісної вартості до ліквідаційної вартості протягом строку їхньої експлуатації за такими нормами:

будівлі та споруди	20 – 50 років;
транспортні засоби	7 – 28 років;
машини та обладнання	4 – 20 років;
інструменти, прилади та інвентар	4 – 10 років;
інші	2 – 25 років.

Земля і незавершене будівництво не підлягають амортизації.

Ліквідаційна вартість активу – це оціночна сума, яку Національний банк отримав би в поточний час від продажу цього активу, за мінусом оцінених витрат на продаж, якби стан та строк експлуатації активу відповідав строку експлуатації та стану, які цей актив матиме наприкінці строку корисного використання. Ліквідаційна вартість активу дорівнює нулю, якщо

Національний банк має намір використовувати актив до кінця фізичного строку його експлуатації.

Нематеріальні активи

Усі нематеріальні активи Національного банку мають кінцевий термін використання і включають переважно програмне забезпечення та ліцензії на право користування програмними продуктами.

Первісна вартість придбаних нематеріальних активів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію. Придбані нематеріальні активи амортизуються за прямолінійним методом протягом очікуваного строку їхнього корисного використання, який становить від 3 до 8 років, і надалі обліковуються за первісною вартістю за мінусом зносу.

Банківські та інші дорогоцінні метали

Банківські метали – це запаси золота, що не є монетарним, срібла, платини та паладію, які зберігаються в Державній скарбниці України. Банківські метали обліковуються за масою в тройських унціях та їхньою вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на дорогоцінні метали, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та учасниками Лондонського ринку платини і паладію та офіційного курсу гривні до долара США.

Офіційні курси гривні до банківських металів, за якими банківські метали відображені в консолідованій фінансовій звітності:

	31 грудня 2012 р. (у гривнях)	31 грудня 2011 р. (у гривнях)	1 січня 2011 р. (у гривнях)
1 тройська унція золота	13 258,389	12 284,318	11 237,940
1 тройська унція срібла	240,989	209,013	244,424
1 тройська унція платини	12 229,290	10 898,087	14 012,592
1 тройська унція паладію	5 643,058	5 081,513	6 345,475

Нереалізовані результати переоцінки банківських металів у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до банківських металів включаються до інших сукупних доходів у консолідованому звіті про сукупні доходи в тому періоді, в якому вони виникли. Реалізовані результати переоцінки банківських металів включаються до складу нерозподіленого прибутку.

Банківські метали, що розміщені на депозитах в іноземних банках, за якими нараховуються процентні доходи, включаються до статті “Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах”. Результати переоцінки банківських металів, які розміщені в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до банківських металів включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, в якому вони виникли.

Дорогоцінні метали включають зливки золота, які не відповідають визначеним стандартам, брухт золота та інших металів і обліковуються за собівартістю в складі запасів матеріальних цінностей.

Банківські та дорогоцінні метали включаються до статті “Інші активи” у консолідованому звіті про фінансовий стан.

Банкноти та монети в обігу

Сума банкнот і монет в обігу – це номінальна вартість банкнот і монет (розмінних, обігових, пам'ятних, інвестиційних), які є засобами платежу і випущені в обіг Національним банком після введення гривні у вересні 1996 року. Банкноти та монети в обігу визнаються зобов'язаннями за номінальною вартістю з часу видачі їх банкам і клієнтам Національного банку. Готівкові кошти в національній валюті, що зберігаються у сховищах і касах Національного банку, не включаються до суми банкнот та монет в обігу.

Кошти банків

Кошти банків визнаються, коли грошові кошти надходять до Національного банку від банків-контрагентів. Ці зобов'язання не є похідними інструментами і первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Кошти державних та інших установ

Кошти державних та інших установ є непохідними зобов'язаннями перед державними та іншими клієнтами, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки. Під час погашення депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком, різниця між сумою погашення і амортизованою собівартістю включається до прибутку або збитку в консолідованому звіті про сукупні доходи.

Визнання доходів та витрат

Процентні доходи та витрати визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи для всіх боргових інструментів (крім тих, що обліковуються за справедливою вартістю) за принципом нарахування з використанням методу ефективної процентної ставки. За цим методом сплачені або отримані учасниками договору комісії, що є невід'ємною частиною розрахунку ефективної процентної ставки, витрати на проведення відповідної операції, а також премії та дисконти визнаються протягом періоду дії фінансового інструменту і включаються до процентних доходів або витрат.

Процентні доходи за борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи в складі результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю.

Усі інші комісійні та інші доходи і витрати визнаються за принципом нарахування залежно від стадії завершення певної операції, що оцінюються на підставі співвідношення наданих (отриманих) послуг до загального обсягу послуг, передбачених договором.

Витрати на виготовлення грошей

Національний банк здійснює виготовлення банкнот і монет національної валюти України. Витрати на виготовлення банкнот і монет (крім пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів та інвестиційних монет) відображаються за рахунками витрат Національного банку в міру передавання готової продукції Банкотно-монетним двором до Центрального сховища Національного банку. Витрати на виготовлення банкнот і монет включають амортизацію виробничого устаткування, витрати на оплату праці, інші виробничі витрати.

Вартість пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів, та інвестиційних монет визнається активом у консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку в статті “Інші активи” та списується на витрати в міру реалізації цих монет.

Витрати на утримання персоналу

Витрати на оплату праці, сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, перерахування внесків до Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, а також підготовку кадрів та підвищення кваліфікації визнаються в тому році, в якому вони здійснювалися працівникам Національного банку.

Витрати, пов'язані з перерахуванням до загальнодержавних соціальних фондів

Національний банк згідно із законодавством України здійснює перерахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до Пенсійного фонду України. Кошти, що перераховуються до Пенсійного фонду України, визнаються витратами Національного банку в міру їх здійснення.

Оподаткування

Відповідно до Податкового кодексу України Національний банк здійснює розрахунки з Державним бюджетом України відповідно до Закону України “Про Національний банк України”. Національний банк перераховує 50 відсотків прибутку до розподілу до Державного бюджету України наступного за звітним року. Прибуток до розподілу визначається шляхом зменшення прибутку на суму нереалізованих доходів звітного періоду, які спрямовуються до резервів переоцінки та суму нереалізованих витрат, що не компенсована сумою резерву переоцінки, та включенням доходів, що стають реалізованими в поточному звітному періоді. Ці перерахування класифікуються як розрахунки із засновником та відображаються в консолідованому звіті про власний капітал (примітка 19).

Інші податки, які сплачує Національний банк, включені до складу адміністративно-господарських та інших витрат.

Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку

Національний банк є засновником Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, який є фондом із визначеними внесками. Національний банк сплачує внески до цього фонду на контрактній основі. Після перерахування коштів Національний банк не несе зобов'язань

щодо виплат. Внески до фонду визнаються в складі витрат на утримання персоналу в момент виникнення зобов'язання з перерахування коштів. Після виходу на пенсію працівників Національного банку всі виплати їм здійснюються Корпоративним недержавним пенсійним фондом Національного банку.

Національний банк здійснює адміністрування, управління активами та зберігання активів Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

Резерви переоцінки активів і зобов'язань

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” нереалізовані доходи від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота протягом звітного року, а також нереалізовані доходи від переоцінки цінних паперів у зв'язку з переоцінкою до справедливої вартості Національний банк спрямовує до статті “Резерв переоцінки активів і зобов'язань” у розділі “Власний капітал” у консолідованому звіті про фінансовий стан та у звіті про власний капітал.

Сума резерву переоцінки використовується для компенсації сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота, цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю, якщо вони накопичуються протягом звітного року.

Нереалізовані доходи, що стають реалізованими в наступних періодах, включаються до прибутку до розподілу у відповідних звітних періодах.

Грошові кошти та їхні еквіваленти

З метою звітування про рух грошових коштів для відображення змін у ліквідності активів і зобов'язань як у національній, так і в іноземній валюті до грошових коштів та їхніх еквівалентів включаються фінансові активи на вимогу та з терміном погашення до трьох місяців з дати виникнення, які можуть бути використані на першу вимогу і мають незначний ризик коливання вартості, а також зобов'язання на вимогу, за винятком банкнот та монет в обігу. Оскільки Національний банк є емісійним банком, то джерелом ліквідних коштів у національній валюті є зобов'язання на вимогу (кореспондентські рахунки банків, рахунки Уряду, рахунки МВФ тощо).

Фінансові активи, які не можуть вільно конвертуватися в грошові кошти внаслідок їхньої недостатньої ліквідності або у зв'язку з обмеженням щодо їхнього використання та розпорядження ними, до грошових коштів та їхніх еквівалентів не включаються.

Взаємні заліки

Взаємозалік фінансових активів і зобов'язань (з подальшим включенням до консолідованого звіту про фінансовий стан лише чистої суми) може здійснюватися лише в разі наявності юридично визначеного права взаємозаліку визнаних сум, якщо є намір одночасно реалізувати актив і розрахуватися за зобов'язаннями або провести розрахунок на основі чистої суми.

МСФЗ, які було достроково застосовано Національним банком

Зміни до МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” та МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: Розкриття інформації” – “Дата обов'язкового застосування і

розкриття інформації під час переходу на МСФЗ 9” (опубліковані в грудні 2011 року і набувають чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2015 року або після цієї дати) змінюють дату застосування МСФЗ 9 таким чином, що МСФЗ 9 необхідно обов’язково застосовувати до річних періодів, які починаються 1 січня 2015 року або після цієї дати, дострокове застосування дозволяється. Змінюються також положення про звільнення від вимоги перерахунку даних за попередні періоди. Зміни до МСФЗ 7 вимагають додатково розкривати інформацію під час переходу зі стандарту МСБО 39 на стандарт МСФЗ 9.

МСФЗ 9 “Фінансові інструменти. Частина 1: Класифікація і оцінка” опублікований у листопаді 2009 року і замінює розділи МСБО 39, що стосуються класифікації і оцінки фінансових активів. Національний банк прийняв рішення щодо дострокового застосування МСФЗ 9.

Стандарти, які були опубліковані, але ще не набрали чинності

Зміни до МСФЗ 10 “Консолідована фінансова звітність” (набувають чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) передбачають єдину модель контролю, що застосовується для всіх видів компаній, включаючи компанії спеціального призначення. Зміни до МСФЗ 10 вимагають від керівництва значно більшого об’єму суджень під час визначення того, які з компаній контролювані і повинні консолідуватися материнською компанією, ніж під час застосування вимог МСФЗ 27 “Консолідована та окрема фінансова звітність”. Зміни до МСФЗ 10 також передбачають спеціальні роз’яснення із застосування його положень в умовах агентських відносин. Стандарт включає також облікові вимоги та процедури консолідації, перенесені без змін із МСФЗ 27. МСФЗ 10 змінює вимоги стосовно консолідації, що містяться в тлумаченні ПКТ 12 “Консолідація – компанії спеціального призначення” та МСФЗ 27.

Зміни до МСФЗ 1 “Позики, надані державою” (набувають чинності для річних звітних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). Відповідно до змін компанії, які вперше застосовують МСФЗ, повинні застосовувати вимоги МСБО 20 “Облік державних субсидій та розкриття інформації про державну допомогу” перспективно стосовно наявних на дату переходу на МСФЗ позик, наданих державою. Компанії можуть прийняти рішення про ретроспективне застосування вимог МСФЗ 9 та МСБО 20 щодо позик, наданих державою, якщо на момент первісного визнання такої позики була необхідна інформація. Завдяки цьому виключенню компанії, які вперше застосовують МСФЗ, звільняються від ретроспективної оцінки раніше наданих їм державою позик за ставкою, нижчою, ніж ринкова.

МСФЗ 11 “Угоди про спільну діяльність” (набирає чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) виключає можливість обліку спільно контрольованих компаній з використанням методу пропорційної консолідації. Спільно контрольовані компанії, які відповідають визначенню спільних підприємств, обліковуються за методом участі в капіталі. МСФЗ 11 замінює МСФЗ 31 “Участь у спільній діяльності” та тлумачення ПКТ 13 “Спільно контрольовані компанії – немонетарні вклади учасників”. Дострокове застосування дозволяється.

Зміни до МСФЗ 12 “Розкриття інформації про частки участі в інших компаніях” (набирають чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) передбачають всі вимоги до розкриття інформації, які раніше передбачалися МСБО 27 “Консолідовані та окремі фінансові звіти” у частині консолідованої фінансової звітності, а також усі вимоги до розкриття інформації, які раніше передбачалися МСБО 31 “Частки у спільних підприємствах” та МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства”. Ці вимоги до розкриття інформації належать до часток участі в дочірніх компаніях, спільній діяльності, асоційованих та структурованих компаніях. Запроваджено також нові вимоги до розкриття інформації.

Зміни до МСФЗ 13 “Оцінка справедливої вартості” (набирають чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати, дострокове застосування дозволяється) об’єднують в одному стандарті всі вказівки стосовно оцінки справедливої вартості відповідно до МСФЗ, надають роз’яснення щодо оцінки справедливої вартості відповідно до МСФЗ у тих випадках, коли використання справедливої вартості потрібне або дозволяється відповідно до інших стандартів у складі МСФЗ. Зміни до МСФЗ 13 можуть вплинути на оцінку активів і зобов’язань, які обліковуються за справедливою вартістю.

Зміни до МСБО 1 “Подання фінансової звітності” – “Подання статей іншого сукупного доходу” (набирають чинності для річних періодів, що починаються з 1 липня 2012 року або після цієї дати). Зміна змінює групування статей, які подаються у складі іншого сукупного доходу. Статті, які можуть бути перекласифіковані у складові прибутку або збитку, у визначений момент у майбутньому (наприклад, у разі припинення визнання активу або погашення) повинні подаватися окремо від статей, які ніколи не перекласифікуюватимуться. Зміна вплине на подання інформації, але не впливатиме на фінансовий стан чи результат діяльності Національного банку.

Зміна до МСБО 19 “Винагороди працівникам” (набирає чинності для річних звітних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). Поправка вносить суттєві зміни в облік винагород працівникам, зокрема усуває можливість відкладеного визнання змін в активах та зобов’язаннях пенсійного плану з визначеними виплатами (так званий “коридорний метод”). Крім того, поправка обмежує зміни чистих пенсійних активів (зобов’язань), що визнаються в прибутку або збитку, чистим доходом (витратами) за відсотками і вартістю послуг.

МСБО 27 “Окрема фінансова звітність” (у редакції 2011 року) (набирає чинності для річних звітних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). У результаті опублікування МСФЗ 10 та МСФЗ 12 МСБО 27 включає роз’яснення щодо обліку дочірніх, спільно контрольованих та асоційованих компаній тільки в окремій фінансовій звітності.

Зміна до МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства” (у редакції 2011 року) (набирає чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року). У результаті опублікування МСФЗ 11 та МСФЗ 12 назву МСБО 28 було змінено на МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані компанії та спільні підприємства”. Нова редакція стандарту описує застосування методу частки участі не лише стосовно інвестицій в асоційовані компанії, але й інвестицій у спільні підприємства.

Зміни до МСБО 32 “Фінансові активи: Подання” – “Взаємозалік фінансових активів і фінансових зобов’язань” (опубліковані в грудні 2011 року і набувають чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2014 року або після цієї дати, дострокове застосування дозволяється).

Зміни до МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: Розкриття інформації” – “Розкриття інформації – Взаємозалік фінансових активів і фінансових зобов’язань” (опубліковані в грудні 2011 року і набувають чинності для річних періодів, що починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати) змінюють вимоги до розкриття інформації щодо оцінки впливу або потенційного впливу угод про взаємозалік, у тому числі прав на здійснення заліку, пов’язаних з визнаними фінансовими активами і фінансовими зобов’язаннями суб’єкта господарювання, на фінансовий стан такого суб’єкта господарювання.

Тлумачення Комітету з міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – КТМФЗ) 20 “Витрати на етапі експлуатації розроблення відкритим способом родовища” (застосовуватиметься до річних періодів, які починаються з 1 січня 2013 року або після цієї дати). Тлумачення застосовується стосовно витрат на видалення шлакових порід, що виникає на етапі експлуатації розроблюваного відкритим способом родовища. У тлумаченні розглядається метод обліку вигід від видалення шлакових порід.

Національний банк оцінює вплив застосування цих стандартів на консолідовану фінансову звітність та строки їх застосування.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані в травні 2012 року і набувають чинності з 1 січня 2013 року).

Відповідно до переглянутого МСФЗ 1 “Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності” компанія, яка припинила застосовувати МСФЗ у минулому та вирішила або вимушена знову складати звітність відповідно до МСФЗ, має право застосувати МСФЗ 1 повторно. Якщо МСФЗ 1 повторно не застосовується, то компанія повинна ретроспективно переобрахувати фінансову звітність так, ніби вона ніколи не припиняла застосовувати МСФЗ.

Переглянутий МСБО 1 “Подання фінансової звітності” надає роз’яснення щодо різниці між додатковою порівняльною інформацією, наданою на добровільній основі, та мінімумом необхідної порівняльної інформації. Як правило, мінімальною необхідною порівняльною інформацією є інформація за попередній звітний період.

Переглянутий МСБО 16 “Основні засоби” пояснює, що основні запасні частини та допоміжне обладнання, що задовольняє визначенню основних засобів, не є запасами.

Переглянутий МСБО 32 “Фінансові інструменти: Подання інформації” пояснює, що податок на прибуток, який належить до виплат на користь акціонерів, обліковується відповідно до МСБО 12 “Податок на прибуток”.

Переглянутий МСБО 34 “Проміжна фінансова звітність” узгоджує вимоги стосовно розкриття в проміжній фінансовій звітності інформації про загальні суми активів сегмента з вимогами щодо розкритої в ній інформації за зобов’язаннями сегмента. Відповідно до роз’яснення розкриття інформації в проміжній фінансовій звітності також повинно відповідати розкриттю інформації в річній фінансовій звітності.

2.2. Перше застосування МСФЗ

Консолідована фінансова звітність Національного банку за рік, що закінчився 31 грудня 2012 року, є першою фінансовою звітністю Національного банку, підготовленою відповідно до МСФЗ.

За попередні звітні періоди, останнім з яких є той, що закінчився 31 грудня 2011 року, облікова політика Національного банку визначалася відповідно до нормативно-правових актів Національного банку і розроблялася на підставі МСФЗ, за винятком тих випадків, за якими Національний банк застосовував окремі правила бухгалтерського обліку з метою дотримання вимог законодавства, зокрема Закону України “Про Національний банк України”.

Національний банк склав консолідовану фінансову звітність, яка відповідає вимогам МСФЗ, що застосовуються стосовно звітних періодів, які закінчуються 31 грудня 2012 року або після цієї дати, разом із порівняльною інформацією за станом на 31 грудня 2011 року. Початковий консолідований звіт про фінансовий стан Національного банку підготовлено за станом на 1 січня 2011 року – дату переходу Національного банку на МСФЗ.

У цій примітці пояснюються основні коригування, виконані Національним банком під час переведення консолідованого звіту про фінансовий стан, складеного на 1 січня 2011 року за обліковою політикою Національного банку, а також раніше опублікованої консолідованої фінансової звітності Національного банку, складеної за обліковою політикою Національного банку за станом на 31 грудня 2011 року і за рік, що закінчився на зазначену дату.

Застосовані винятки

МСФЗ 1 “Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності” звільняє суб’єкти господарювання, що вперше застосовують МСФЗ, від ретроспективного застосування деяких МСФЗ.

Як виняток Національний банк оцінив будівлі, що перебувають у його власності, за справедливою вартістю на дату переходу на МСФЗ.

Оцінки

Оцінки, зроблені за станом на 1 січня 2011 року та 31 грудня 2011 року, відповідають тим, які було застосовано на ті самі дати відповідно до облікової політики Національного банку (після коригувань для відображення будь-яких різниць у облікових політиках).

Відповідно до попередньої облікової політики Національного банку за станом на 1 січня 2011 року та 31 грудня 2011 року цінні папери нерезидентів було класифіковано за категоріями “Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах” та “Інструменти капіталу на продаж”, цінні папери України – за категоріями “Боргові цінні папери на продаж” та “Боргові цінні папери, що класифікуються як позики та дебіторська заборгованість”. При першому застосуванні МСФЗ всі цінні папери нерезидентів було класифіковано як “Цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю” (примітка 6), а цінні папери України було класифіковано за категоріями “Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю” і “Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю” (примітка 8).

Узгодження власного капіталу Національного банку на 1 січня 2011 року:

	Примітки	На 31 грудня 2010 р.	Коригування	На 1 січня 2011 р. <i>(у мільйонах гривень)</i>
Власний капітал				
Статутний капітал		100	–	100
Загальні та інші резерви	A	6 080	4 095	10 175
Резерви переоцінки активів і зобов'язань	B	93 315	1 734	95 049
Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання	B	(14 121)	(1 734)	(15 855)
Резерви переоцінки основних засобів	A	4 095	(4 095)	–
Усього власного капіталу		<u>89 469</u>	<u>–</u>	<u>89 469</u>

Узгодження власного капіталу Національного банку на 31 грудня 2011 року:

	Примітки	На 31 грудня 2011 р.	Коригування	На 31 грудня 2011 р. (після коригування) <i>(у мільйонах гривень)</i>
Власний капітал				
Статутний капітал		100	–	100
Загальні та інші резерви	A	6 131	4 085	10 216
Резерви переоцінки активів і зобов'язань	B	90 360	236	90 596
Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання	B	(13 737)	(236)	(13 973)
Резерви переоцінки основних засобів	A	4 085	(4 085)	–
Усього власного капіталу		<u>86 939</u>	<u>–</u>	<u>86 939</u>

Узгодження сукупного доходу Національного банку за рік, що закінчився 31 грудня 2011 року:

	Примітки	На 31 грудня 2011 р.	Коригування	На 31 грудня 2011 р. (після коригування) <i>(у мільйонах гривень)</i>
Процентні доходи	Б	15 901	(882)	15 019
Процентні витрати		(2 190)	–	(2 190)
Чистий процентний дохід		13 711	(882)	12 829
Комісійні доходи		368	–	368
Комісійні витрати		(12)	–	(12)
Чистий комісійний дохід		356	–	356
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	В	–	(2 955)	(2 955)
Результати від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю	Б	3 491	(491)	3 000
Результати від реалізації боргових цінних паперів на продаж	Б	125	(125)	–
Результати від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		6	–	6
Інші доходи		322	–	322
Усього чистих доходів		18 011	(4 453)	13 558
Витрати на утримання персоналу		(1 728)	–	(1 728)
Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції		(764)	–	(764)
Адміністративно-господарські та інші витрати		(629)	–	(629)
Чисте збільшення резервів		(337)	–	(337)
Прибуток за рік		14 553	(4 453)	10 100
Інші сукупні витрати, визнані у складі власного капіталу:				
переоцінка іноземної валюти, монетарного золота та банківських металів	В	(2 955)	2 955	–
переоцінка боргових цінних паперів на продаж:				
витрати за вирахуванням доходів за рік	Б	(1 373)	1 373	–
доходи за вирахуванням витрат, перенесені на прибуток чи збиток у результаті продажу	Б	(125)	125	–
Інші сукупні витрати, визнані в складі капіталу, за рік		(4 453)	4 453	–
Разом сукупні доходи за рік		10 100	–	10 100

Примітки до узгодження капіталу Національного банку на 1 січня 2011 року, на 31 грудня 2011 року та узгодження сукупного доходу Національного банку за рік, що закінчився 31 грудня 2011 року:

А Національний банк з 1 січня 2011 року здійснює облік основних засобів та нематеріальних активів за собівартістю, яка на дату переходу на застосування МСФЗ вважається їхньою справедливою (переоціненою)

вартістю. Тому здійснено перенесення результату переоцінки основних засобів у сумі 4 095 мільйонів гривень до складу інших резервів.

Б Національний банк достроково застосував МСФЗ 9. У результаті перекласифікації боргових цінних паперів на продаж Національний банк здійснив перенесення результату переоцінки боргових цінних паперів на продаж за станом на 31 грудня 2010 року в сумі 1 734 мільйони гривень (на 31 грудня 2011 року – 236 мільйонів гривень) до складу резервів переоцінки активів і зобов'язань.

У результаті перекласифікації боргових цінних паперів на продаж до цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю, Національний банк здійснив перенесення процентних доходів у сумі 882 мільйони гривень за такими цінними паперами, що були визнані у складі процентних доходів у консолідованому звіті про сукупні доходи за 2011 рік, до результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю. Крім того, Національний банк здійснив перенесення результатів переоцінки за такими цінними паперами, що були визнані у складі інших сукупних витрат у консолідованому звіті про сукупний дохід за 2011 рік, до результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю.

В Перенесення переоцінки іноземної валюти, монетарного золота до результатів від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті відповідно до МСБО 21 “Вплив змін валютних курсів” та облікової політики Національного банку щодо обліку монетарного золота відповідно.

3. Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку

Національний банк використовує оцінки, припущення і професійні судження, які впливають на суми активів і зобов'язань, що відображені в консолідованій фінансовій звітності за поточний фінансовий рік та відобразатимуться в консолідованій фінансовій звітності за наступний фінансовий рік. Оцінки та судження регулярно переглядаються й базуються на досвіді керівництва та інших факторах, включаючи майбутні події, очікування яких за наявних умов є обґрунтованими. Найсуттєвіші оцінки та судження були такими:

Знецінення кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам

Національний банк регулярно перевіряє свій кредитний портфель щодо можливого знецінення. Під час визначення того, чи потрібно визнавати витрати на формування резервів під знецінення, керівництво Національного банку застосовує професійні судження про наявність ознак, що свідчать про зменшення майбутніх грошових потоків за кредитним портфелем, перш ніж може бути виявлено знецінення за окремим кредитом у цьому портфелі. Такий показник може включати дані, які можна визначити та які характеризують негативну зміну платоспроможності позичальників, а також зміну національних або місцевих економічних умов, пов'язаних з невиконанням зобов'язань за кредитами Національного банку. Під час розрахунку майбутніх грошових потоків Національний банк застосовує оцінки на основі минулого досвіду щодо

витрат, пов'язаних з активами з подібними характеристиками кредитного ризику, аналогічними до тих активів у портфелі, які використовувалися для прогнозування майбутніх грошових потоків. Методика та припущення, що використовуються для оцінки сум і строків майбутніх грошових потоків, постійно аналізуються для уникнення будь-якої розбіжності між розрахунковими і фактичними витратами.

Резерви під знецінення індивідуально значних кредитів розраховуються за методом дисконтування майбутніх грошових потоків за цими кредитами з урахуванням погашення кредиту і реалізації забезпечення за відповідним кредитом. Збільшення або зменшення на 10% майбутніх дисконтованих грошових потоків за індивідуально знеціненими кредитами, яке може бути в результаті виникнення різниці в сумах і строках грошових потоків, призведе до збільшення резервів під знецінення кредитного портфеля за станом на 31 грудня 2012 року в сумі 972 мільйони гривень або до зменшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 1 393 мільйони гривень відповідно (на 31 грудня 2011 року – збільшення на 990 мільйонів гривень або зменшення на 1 428 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – збільшення на 1 339 мільйонів гривень або зменшення на 1 433 мільйони гривень).

Операції з пов'язаними сторонами

У своїй звичайній діяльності Національний банк здійснює операції з пов'язаними сторонами, головним чином з Урядом, банками та організаціями під контролем держави. Відповідно до МСФЗ 9 фінансові інструменти під час початкового їхнього визнання слід обліковувати за справедливою вартістю. Якщо немає активного ринку для визначення ринкових процентних ставок, то враховуються професійні судження. Підставою для таких суджень є ціноутворення щодо подібних видів операцій з непов'язаними сторонами та аналіз ефективної процентної ставки. Коригування вартості під час первісного визнання за операціями з державними цінними паперами України, що були придбані у 2011 році на виконання вимог Закону України “Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України” та за зверненням Уряду, розглядаються як такі, що відбулися за розпорядженням держави. Оскільки статутний капітал Національного банку є державною власністю, тому коригування вартості вважається операціями із засновником і відображається безпосередньо в консолідованому звіті про власний капітал. У 2011 році під час проведення оцінки справедливої вартості державних цінних паперів під час первісного визнання Національний банк застосовував певні професійні судження та припущення для визначення ринкових процентних ставок, що використовувалися в розрахунках дисконтованих грошових потоків. Якби використані ставки дисконтування були вищі або нижчі на 1%, то збиток під час первісного визнання державних цінних паперів був би на 421 мільйон гривень більшим або на 451 мільйон гривень меншим відповідно.

Протягом 2012 року операції із засновником не проводилися. Умови операцій з пов'язаними сторонами зазначені в примітці 37.

4. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку

Грошово-кредитна політика Національного банку в 2012 році здійснювалася в умовах погіршення попиту на експортну продукцію та суттєвого зниження інфляції. Ріст реального ВВП становив 0,2% (у 2011 році – 5,2 %). Упродовж 2012 року відбулося зниження приросту промислового виробництва, яке за підсумками року становить 1,8% (у 2011 році – 7,6%).

Національний банк у 2012 році забезпечив стабільність грошової одиниці України. Індекс споживчих цін у 2012 році знизився до 99,8%, що зумовлено як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками – високим урожаєм 2011 – 2012 років на фоні зменшення цін на продовольчі товари на світових ринках (у 2011 році індекс споживчих цін становив 104,6%).

Досягнення цінової стабільності в державі та її підтримка сприяли збереженню вартості заощаджень населення та отриманню українськими виробниками цінових переваг як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках збуту їхньої продукції.

Враховуючи стабільну цінову ситуацію в країні, у 2012 році Національний банк вжив комплекс заходів, спрямованих на підтримку процесів економічного розвитку шляхом стимулювання кредитної діяльності банків. Так, з метою підтримки ринкових тенденцій щодо здешевлення вартості кредитів Національний банк у 2012 році знизив до 7,5 % річних облікову ставку (на 31 грудня 2011 року облікова ставка становила 7,75%, на 1 січня 2011 року – 7,75%), яка є базовою ставкою щодо інших процентних ставок Національного банку.

Ставки за постійно діючими механізмами рефінансування овернайт Національний банк у 2012 році знижував тричі (на 0,25 відсоткового пункту кожного разу) – до 8,5 % та до 10,5 % за забезпеченими та незабезпеченими (бланковими) кредитами відповідно.

Погіршення показників платіжного балансу було одним із чинників посилення тиску на обмінний курс гривні. У зв'язку з цим Національний банк виходив на міжбанківський валютний ринок, сприяючи його врівноваженню та досягненню цінової стабільності. У зв'язку з тим, що не було фінансування МВФ та враховуючи здійснення значних виплат за кредитами, одержаними раніше, відбулося зменшення міжнародних резервів з 31,8 мільярда доларів США на 31 грудня 2011 року до 24,5 мільярда доларів США на 31 грудня 2012 року.

За станом на 31 грудня 2012 року суверенний рейтинг України становив “В3” за оцінкою рейтингової агенції Moody’s, “В” за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor’s та “В” за оцінкою рейтингової агенції Fitch (на 31 грудня 2011 року та на 1 січня 2011 року суверенний рейтинг України становив “В2” за оцінкою рейтингової агенції Moody’s, “В+” за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor’s та “В” за оцінкою рейтингової агенції Fitch).

Для економіки України характерними особливостями є ті, що властиві ринковій економіці перехідного періоду. Свідченням цього є неконвертованість національної валюти за межами країни, низька ліквідність державного і приватного ринків боргових зобов'язань та інструментів капіталу, а також бюджетні обмеження. У 2012 році Національний банк придбав цінні папери

України в сумі 34 865 мільйонів гривень (за номінальною вартістю) з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків (у 2011 році – Національний банк викупив державні цінні папери України в сумі 11 961 мільйон гривень) та протягом 2012 року здійснив перерахування до Державного бюджету України в сумі 23 600 мільйонів гривень (у 2011 році – здійснив перерахування до Державного бюджету України в сумі 11 898 мільйонів гривень) (примітки 8 та 19).

У таблиці зазначено суми статей консолідованого звіту про фінансовий стан, пов'язані із заборгованістю Уряду.

	Примітки	2012	2011	1 січня 2011 р. <i>(у мільйонах гривень)</i>
Цінні папери України	8	104 565	75 977	54 879
Внутрішній державний борг (до вирахування резерву під знецінення)	10	3 042	3 174	3 306

Інформація щодо розрахункової справедливої вартості заборгованості Уряду наведена в примітці 35.

5. Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах

	2012	2011	1 січня 2011 р. <i>(у мільйонах гривень)</i>
Фінансові активи			
Готівкова іноземна валюта	597	591	80
Кошти на вимогу	13 111	16 168	12 604
Строкові депозити в іноземній валюті	40 911	79 306	103 168
Нараховані процентні доходи за депозитами в золоті та банківських металах	3	10	7
Усього фінансових активів	54 622	96 075	115 859
Нефінансові активи			
Строкові депозити і депозити на вимогу:			
у золоті	5 932	3 009	2 753
у банківських металах	–	2 367	3 788
Усього нефінансових активів	5 932	5 376	6 541
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті	60 554	101 451	122 400

До суми коштів на вимогу за станом на 31 грудня 2012 року включено залишки за рахунками спеціального призначення в сумі 150 мільйонів гривень, які веде Національний банк у межах кредитних ліній, отриманих від міжнародних фінансових установ [31 грудня 2011 року – 141 мільйон гривень, 1 січня 2011 року – 139 мільйонів гривень, а також кошти в сумі 6 мільйонів гривень для розрахунків за ф'ючерсними операціями в рамках угод про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку і Національним банком (примітка 34)].

Строкові депозити в банківських металах за станом на 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року включали депозити в платині та паладії.

За депозитами в золоті Національний банк отримує проценти в доларах США (на 31 грудня 2011 року, на 1 січня 2011 року – за строковими депозитами в банківських металах та депозитами в золоті Національний банк отримував проценти в доларах США).

За станом на 31 грудня 2012 року, 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року всі кошти та депозити в іноземній валюті є непростроченими, незнеціненими і не забезпечуються заставою.

Відшкодування всіх коштів та депозитів в іноземній валюті очікується протягом 12 місяців, за винятком строкових депозитів у сумі 3 мільйони гривень, строк погашення яких більший, ніж 12 місяців (на 31 грудня 2011 року – 2 697 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – 2 466 мільйонів гривень).

Аналіз коштів і депозитів в іноземній валюті в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

6. Цінні папери нерезидентів

На 31 грудня 2012 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	49 245	1 866	51 111
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	390	390
номіновані в австралійських доларах	–	754	754
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	2 583	3 721	6 304
номіновані в доларах США	3 349	19 742	23 091
номіновані в євро	17 107	13 652	30 759
номіновані в австралійських доларах	–	1 127	1 127
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	587	587
номіновані в євро	–	592	592
номіновані в доларах США	734	8 849	9 583
номіновані в австралійських доларах	4 595	372	4 967
Усього боргових цінних паперів	77 613	51 652	129 265
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	77 613	51 773	129 386

На 31 грудня 2012 року, 31 грудня 2011 та 1 січня 2011 року всі боргові цінні папери нерезидентів є непростроченими і незнеціненими.

У 2012 році процентні доходи за цінними паперами нерезидентів, які включені в консолідований звіт про сукупні доходи до результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, становили 2 366 мільйонів гривень (у 2011 році – 3 323 мільйони гривень).

Відшкодування всіх цінних паперів нерезидентів очікується протягом 12 місяців, за винятком інструментів капіталу, на загальну суму 121 мільйон

гривень (на 31 грудня 2011 року – 121 мільйон гривень, на 1 січня 2011 року – 121 мільйон гривень).

Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів включають боргові цінні папери, випущені іноземними центральними та інвестиційними банками, міжнародними агенціями й іншими емітентами.

Державні облігації, включені до складу цінних паперів, випущених іншими емітентами, – це облігації, випущені місцевими органами влади інших держав.

Акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку

Внесок до статутного фонду Чорноморського банку торгівлі та розвитку (далі – ЧБТР) було здійснено відповідно до Угоди про заснування ЧБТР від 30 червня 1994 року.

На 31 грудня 2012 року сума внеску Національного банку до статутного капіталу ЧБТР становить 24 мільйони СПЗ (120 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату здійснення інвестиції) (на 31 грудня 2011 року, на 1 січня 2011 року – 24 мільйони СПЗ, або 120 мільйонів гривень), частка Національного банку в сплаченому статутному капіталі ЧБТР становить 4% (на 31 грудня 2011 року, на 1 січня 2011 року – 4%).

Інвестиція в Міждержавний банк

Міждержавний банк (далі – МБ) був створений відповідно до багатосторонньої Угоди між країнами Співдружності Незалежних Держав у 1993 році і є міжнародною розрахунковою та кредитно-фінансовою установою. Розмір внеску України до статутного капіталу МБ становить 1 мільйон гривень, частка участі – 20,7%. Національний банк не має реального впливу на прийняття рішень МБ і не отримує від нього доходів.

Ці інвестиції обліковуються за справедливою вартістю в сумі 121 мільйон гривень (на 31 грудня 2011 року, на 1 січня 2011 року – 121 мільйон гривень) та класифікуються як інструменти капіталу. Ці інвестиції були придбані Національним банком на виконання однієї зі своїх функцій як центрального банку України – представляти інтереси України в тих організаціях, у яких співробітництво здійснюється на рівні центральних банків. Операції з купівлі-продажу акцій цих установ не проводяться, оскільки вони є спеціалізованими міжнародними установами. Національний банк не має наміру реалізовувати зазначені інвестиції.

Аналіз цінних паперів нерезидентів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику за борговими цінними паперами – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

На 31 грудня 2011 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	52 277	2 836	55 113
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	372	372
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	7 581	3 740	11 321
номіновані в доларах США	2 549	18 101	20 650
номіновані в євро	35 454	12 376	47 830
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	253	253
номіновані в євро	–	540	540
номіновані в доларах США	770	7 173	7 943
номіновані в австралійських доларах	5 188	–	5 188
Усього боргових цінних паперів	103 819	45 391	149 210
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	103 819	45 512	149 331

На 1 січня 2011 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	68 039	3 559	71 598
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	7 954	4 102	12 056
номіновані в доларах США	2 870	13 233	16 103
номіновані в євро	34 305	8 835	43 140
цінні папери Банку міжнародних розрахунків:			
номіновані в доларах США	–	660	660
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	565	565
номіновані в євро	–	225	225
номіновані в доларах США	884	6 257	7 141
Усього боргових цінних паперів	114 052	37 436	151 488
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	114 052	37 557	151 609

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів за станом на 31 грудня 2012 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, % річних в мільйонах гривень	Дохід- ність до пога- шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облігації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	6 037	48 255	0,104– 0,678	0,125– 3,625	Кожні 6 місяців	Від 3 місяців до 4,8 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	193	2 492	0,353– 0,850	0,546– 2,75	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 2,1 року до 4,7 року
номіновані в доларах США	417	3 333	0,1812– 0,7124	0,25– 1,75	1 раз на рік, кожні 6 місяців або щокварталу	Від 4,2 місяця до 2,7 року
номіновані в євро	1 511	15 916	0,004– 0,792	0,36– 4,25	1 раз на рік або щокварталу	Від 1,2 року до 4,9 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	90	719	0,281– 0,654	0,875– 3,5	Кожні 6 місяців	Від 6,5 місяця до 4,2 року
номіновані в австралійських доларах	530	4 404	0,623– 2,798	4,25– 6,5	Кожні 6 місяців	Від 4,5 місяця до 4,6 року
Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	231	1 846	1,186– 0,739	0,5– 1,625	Кожні 6 місяців	Від 6,5 місяця до 3,9 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	30	387	0,466	1,25	1 раз на рік	До 11,5 місяця
номіновані в австралійських доларах	90	747	3,088– 3,395	3,0– 3,5	Кожні 6 місяців	Від 2,8 року до 4,7 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	280	3 615	0,516– 1,498	0,549– 4,5	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 14 днів до 3 років
номіновані в доларах США	2 430	19 421	0,174– 1,407	0,219– 5,0	Щомісяця, щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 25 днів до 6,8 року
номіновані в євро	1 254	13 208	0,015– 1,320	0,125– 3,625	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 15 днів до 6,6 року
номіновані в австралійських доларах	125	1 038	3,432– 3,945	5,5– 5,625	1 раз на рік або кожні 6 місяців	Від 2,7 року до 3,6 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	45	580	0,4841– 0,9672	2,25– 1,22188	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1 року до 2,7 року
номіновані в доларах США	1 092	8 728	0,25995– 1,25874	0,41875– 3,625	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 1 місяця до 5 років
номіновані в євро	50	527	0,663– 0,951	3,5– 3,75	1 раз на рік	Від 2,1 до 4 років
номіновані в австралійських доларах	45	374	3,2417	3,0	Кожні 6 місяців	3,9 року

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів за станом на 31 грудня 2011 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, в мільйонах гривень	Дохідність до пога- шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облигації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	6 368	50 883	0,1104– 0,7977	0,125– 3,875	Кожні 6 місяців	Від 8 місяців до 5 років
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	580	7 146	0,3178– 1,2096	1,1078– 5,25	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 2 місяців до 3,3 року
номіновані в доларах США	315	2 517	0,24781– 1,26517	0,625– 2,25	1 раз на рік або кожні 6 місяців	Від 4,5 місяця до 2,4 року
номіновані в євро	3 225	33 212	0,0068– 3,5727	0,25– 5	1 раз на рік або щокварталу	Від 4 днів до 5,6 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	94	751	0,37125– 0,78892	0,6294– 3,5	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 4,8 місяця до 2 років
номіновані в австралійських доларах	618	4 972	3,1351– 3,9491	4,5– 6,5	Кожні 6 місяців	Від 3,5 місяця до 2,8 року
Облигації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	354	2 825	0,12649– 1,473739	0,375– 4,5	Кожні 6 місяців	Від 2 місяців до 4,9 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	30	369	0,977	1,25	1 раз на рік	До 1,9 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	292	3 601	1,07562– 2,59746	0,0167– 5,25	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 12 днів до 2,7 року
номіновані в доларах США	2 236	17 869	0,352361– 2,925908	0,2946– 5,25	Щомісяця, щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 17 днів до 4,9 року
номіновані в євро	1 180	12 152	0,77446– 3,521656	0,875– 3,625	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 17 днів до 5,2 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	20	246	0,987046	2,25	1 раз на рік	До 2 років
номіновані в доларах США	891	7 121	0,338341– 2,255022	0,5117– 3,625	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 4 місяців до 4,8 року
номіновані в євро	50	515	2,72074– 3,22981	3,5– 3,75	1 раз на рік	Від 3 до 5 років

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон і строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів за станом на 1 січня 2011 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривне- вому еквіваленті, в мільйонах гривень	Дохідність до пога- шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облигації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	8 386	66 767	0,167– 1,987	0,375–5	Кожні 6 місяців	Від 1 місяця до 5 років
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	617	7 582	0,590– 1,574	0,786– 9,0	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 2 місяців до 4,2 року
номіновані в доларах США	355	2 826	0,3667– 1,5667	0,625– 3,5	1 раз на рік або кожні 6 місяців	Від 5 місяців до 3 років
номіновані в євро	3 074	32 506	0,364– 3,915	0,5– 6,5	1 раз на рік або щокварталу	Від 4 днів до 4,8 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	108	860	0,305– 1,233	0,434– 3,5	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 4 місяців до 2,5 року
Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	437	3 479	0,188– 1,075	0,289– 4,5	Кожні 6 місяців або щокварталу	Від 2 місяців до 2,5 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	318	3 906	0,762– 2,20	0,7885– 5,375	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 2 місяців до 3,7 року
номіновані в доларах США	1 621	12 908	0,288– 2,767	0,288– 5,5	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 24 днів до 5,8 року
номіновані в євро	820	8 670	0,791– 2,924	0,942– 4,75	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 27 днів до 6,2 року
цінні папери Банку міжнародних розрахунків:						
номіновані в доларах США	80	637	0,230	3,875	Кожні 6 місяців	349 днів
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	45	553	1,287 – 1,764	2,25– 6,875	Кожні 6 місяці або 1 раз на рік	Від 4 місяців до 3 років
номіновані в доларах США	771	6 140	0,339– 2,136	0,466– 5,875	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 2 місяців до 5 років
номіновані в євро	20	211	2,88	3,5	1 раз на рік	До 4 років

7. Авуари в СПЗ

Авуари в СПЗ – кошти до запитання в СПЗ, що обліковуються на рахунку, який відкрито в МВФ для України.

Нижче наведено рух коштів за рахунками авуарів у СПЗ протягом 2012 року:

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Залишок авуарів у СПЗ на 1 січня	143	63
Купівля СПЗ	29 792	3 235
Погашення кредиту:		
від імені Національного банку	(21 027)	–
від імені Уряду	(6 294)	–
Сплата комісій, пов'язаних з отриманням кредиту	(97)	(178)
Сплата відсотків за користування позикою МВФ:		
від імені Національного банку	(1 184)	(1 519)
від імені Уряду	(1 243)	(1 396)
Сплата відсотків за користування коштами, отриманими за розподілом СПЗ:		
від імені Національного банку	(1)	(4)
від імені Уряду	(19)	(67)
Доходи за авуарами в СПЗ	–	1
Курсові різниці	3	8
Залишок авуарів у СПЗ на 31 грудня	<u>73</u>	<u>143</u>

Протягом 2012 та 2011 років Україна не отримувала кошти від МВФ.

8. Цінні папери України

На 31 грудня 2012 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	8 222	–	8 222
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	89 882	–	89 882
облігації інших державних установ	–	4 452	4 452
В іноземній валюті:			
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 248	–	1 248
ОЗДП, номіновані в євро	761	–	761
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	<u>91 891</u>	<u>4 452</u>	<u>96 343</u>
Усього цінних паперів України	<u>100 113</u>	<u>4 452</u>	<u>104 565</u>

Національний банк відповідно до Закону України “Про Національний банк України” здійснює операції з цінними паперами України тільки на вторинному ринку.

Облігації внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) емітовані Міністерством фінансів України і мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

У 2012 році Національний банк придбав ОВДП з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків загальною номінальною

вартістю 34 865 мільйонів гривень, з них ОВДП загальною номінальною вартістю 5 214 мільйонів гривень, які віднесено до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю, та 29 651 мільйон гривень – до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю (у 2011 році Національний банк за зверненням Уряду України придбав ОВДП для забезпечення загальнодержавних потреб, загальною номінальною вартістю 3 221 мільйон гривень, та на виконання вимог Закону України “Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України” щодо викупу за номінальною вартістю державних облигацій України, емітованих з метою рекапіталізації банків загальною номінальною вартістю 8 740 мільйонів гривень).

Облігації зовнішньої державної позики (далі – ОЗДП), емітовані Міністерством фінансів України, номіновані в доларах США та євро і мають номінальну вартість 1 000 доларів, 100 000 доларів та 50 000 євро кожна.

До облигацій інших державних установ віднесено облигації Державної іпотечної установи з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов'язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облигації ДІУ), та облигації Державного агентства автомобільних доріг України з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов'язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облигації “Укравтодору”). У 2012 році Національний банк придбав облигації інших державних установ з метою регулювання ліквідності банків.

Облігації ДІУ мають номінальну вартість 100 000 гривень кожна. У 2012 році Національним банком були придбані облигації ДІУ номінальною вартістю 1 000 мільйон гривень та балансовою вартістю 1 002 мільйони гривень (у 2011 році – облигації ДІУ номінальною вартістю 77 мільйонів гривень та балансовою вартістю 80 мільйонів гривень були придбані Національним банком з метою регулювання ліквідності банків. Крім того, протягом 2011 року Національний банк отримав у власність облигації номінальною вартістю 112 мільйонів гривень та балансовою вартістю 117 мільйонів гривень у результаті невиконання українським банком своїх зобов'язань перед Національним банком).

У 2012 році Національним банком були придбані облигації “Укравтодору” номінальною вартістю 2 780 мільйонів гривень та балансовою вартістю 2 782 мільйони гривень. Облігації “Укравтодору” мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

Усі цінні папери України були непростроченими, незнеціненними за станом на 31 грудня 2012 року, 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року.

Відшкодування всіх цінних паперів України очікується пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком ОВДП і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 12 376 мільйонів гривень та ОЗДП і нарахованих процентів за ними на загальну суму 444 мільйони гривень, які підлягають сплаті протягом 2013 року (на 31 грудня 2011 року відшкодування всіх цінних паперів України очікувалося пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком ОВДП і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 15 658 мільйонів гривень та ОЗДП і нарахованих процентів за ними на загальну суму 251 мільйон гривень,

які підлягали сплаті протягом 2012 року, на 1 січня 2011 року відшкодування всіх цінних паперів України очікувалося пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком короткострокових ОВДП і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 3 278 мільйонів гривень, які підлягали сплаті протягом 2011 року).

Аналіз кредитного ризику за цінними паперами України наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33. Інформацію про розрахункову справедливу вартість цінних паперів України наведено в примітці 35.

На 31 грудня 2011 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	15 034	–	15 034
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	57 510	–	57 510
облігації інших державних установ	–	1 400	1 400
В іноземній валюті:			
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 325	–	1 325
ОЗДП, номіновані в євро	708	–	708
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	59 543	1 400	60 943
Усього цінних паперів України	74 577	1 400	75 977

На 1 січня 2011 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	5 312	–	5 312
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	46 051	–	46 051
облігації інших державних установ	–	1 207	1 207
В іноземній валюті:			
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 487	–	1 487
ОЗДП, номіновані в євро	822	–	822
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	48 360	1 207	49 567
Усього цінних паперів України	53 672	1 207	54 879

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України за станом на 31 грудня 2012 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість у гривнях, в мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	8 041	–	7,84–29,43	9,00–9,75	Кожні 6 місяців	Від 5 місяців до 3,7 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	97 612	–	8,03–21,12	5,50–15,00	Кожні 6 місяців	Від 4 місяців до 9,4 року
облігації інших державних установ	4 430	–	5,09–15,08	9,40–14,30	Щокварталу	Від 1,1 року до 4,9 року
В іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 359	170	4,771–7,063	6,58–7,65	Кожні 6 місяців	Від 5,4 місяця до 4,9 року
ОЗДП, номіновані в євро	875	83	5,852–6,356	4,95	1 раз на рік	До 2,8 року

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України за станом на 31 грудня 2011 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість у гривнях, в мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	14 835	–	8,00–24,06	9,50–20,00	Кожні 6 місяців	Від 2 місяців до 4,7 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	69 638	–	9,67–21,20	9,24–12,00	Кожні 6 місяців	Від 1,3 року до 10,4 року
облігації інших державних установ	1 389	–	6,69–12,66	9,40–12,10	Щокварталу	Від 11 місяців до 2,9 року
В іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 466	183	9,091–10,618	6,38–7,65	Кожні 6 місяців	Від 6 місяців до 5,9 року
ОЗДП, номіновані в євро	855	83	10,86–10,924	4,95	1 раз на рік	До 3,8 року

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України за станом на 1 січня 2011 року:

	Загальна номінальна вартість у гривнях, в мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, в мільйонах	Дохідність до пога- шення,% річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	5 178	–	5,32– 11,23	9,50– 20,00	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 3 місяців до 5,7 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
В національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	58 404	–	9,33– 18,10	9,50– 20,00	Кожні 6 місяців	Від 1,2 року до 11,4 року
облігації інших державних установ	1 200	–	7,54– 12,66	9,40– 12,10	Щокварталу	Від 1,9 року до 3,2 року
В іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 461	183	5,31– 6,79	6,38– 7,65	Кожні 6 місяців	Від 1,5 року до 6,9 року
ОЗДП, номіновані в євро	878	83	6,83	4,95	1 раз на рік	До 4,8 року

9. Кредити банкам та іншим позичальникам

Кредити банкам та іншим позичальникам за цільовим призначенням класифікуються таким чином:

	2012	2011	1 січня 2011 р. (у мільйонах гривень)
Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності:			
для стабілізації роботи банків	59 112	64 004	73 033
за операціями репо	12 673	7 576	114
шляхом проведення тендерів Національним банком	7 088	1 410	100
овернайт	105	–	–
довгострокові кредити на Євро-2012 та інші цільові кредити	–	1 603	1 603
інші	10	10	10
Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку			
Інші	36	37	58
Інші	169	174	193
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(14 138)	(14 488)	(14 329)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	65 055	60 326	60 782

Сума кредитів для стабілізації роботи банків, за якими очікується відшкодування або сплата пізніше, ніж за 12 місяців від звітної дати, становить 42 690 мільйонів гривень (на 31 грудня 2011 року – 51 022 мільйони гривень, на 1 січня 2011 року – 51 252 мільйони гривень).

Протягом 2012 та 2011 років Національний банк здійснював підтримку ліквідності банків через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт), рефінансування банків строком до 14 днів, до 90 днів та до 360 днів (2011 рік: строком до 14 та до 90 днів) шляхом проведення процентних і кількісних тендерів і підтримання ліквідності банків шляхом проведення операцій прямого репо з державними облігаціями України та надання

стабілізаційних кредитів (2011 рік: шляхом проведення операцій прямого репо з державними облігаціями України та банківськими металами).

У 2012 році ставки за кредитами для стабілізації роботи банків не переглядалися (2011 рік – ставки за кредитами для стабілізації роботи банків не переглядалися).

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2012 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	14 283	36	169	14 488
Збільшення резерву	945	–	–	945
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	(258)	–	–	(258)
Зменшення резерву	<u>(1 037)</u>	<u>–</u>	<u>–</u>	<u>(1 037)</u>
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	<u>13 933</u>	<u>36</u>	<u>169</u>	<u>14 138</u>

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2011 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	14 104	57	168	14 329
Збільшення резерву	2 177	–	1	2 178
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	(106)	–	–	(106)
Припинення визнання фінансових активів	(96)	–	–	(96)
Зменшення резерву	<u>(1 796)</u>	<u>(21)</u>	<u>–</u>	<u>(1 817)</u>
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	<u>14 283</u>	<u>36</u>	<u>169</u>	<u>14 488</u>

На 31 грудня 2012 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
В	2 156	–	–	2 156
В–	31 680	–	–	31 680
ССС+	11	–	–	11
без рейтингу	13 658	1	–	13 659
Усього непрострочених і незнецінених	47 505	1	–	47 506
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	30 309	–	–	30 309
прострочені більше ніж 360 днів	1 173	36	169	1 378
Усього індивідуально знецінених	31 482	36	169	31 687
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(13 933)	(36)	(169)	(14 138)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	65 054	1	–	65 055

Як зазначено в примітці 2.1, основним чинником, який Національний банк брав до уваги під час розгляду питання знецінення кредитів, є їхній прострочений статус, можливість реалізації застави та погіршення фінансового стану позичальника. На підставі цього в таблиці вище, у якій представлена класифікація кредитів банкам та іншим позичальникам, наведено аналіз термінів прострочення платежів за кредитами, які в індивідуальному порядку визнані як знецінені.

На 31 грудня 2011 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
В	1 317	–	–	1 317
В–	31 955	–	–	31 955
ССС+	919	–	–	919
без рейтингу	10 873	1	5	10 879
Усього непрострочених і незнецінених	45 064	1	5	45 070
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	28 249	–	–	28 249
прострочені більше ніж 360 днів	1 290	36	169	1 495
Усього індивідуально знецінених	29 539	36	169	29 744
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(14 283)	(36)	(169)	(14 488)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	60 320	1	5	60 326

На 1 січня 2011 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їхньої ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
В–	29 814	–	–	29 814
ССС+	1 900	–	–	1 900
без рейтингу	10 098	2	–	10 100
Кредити реструктуризовані у 2010 році	<u>3 034</u>	<u>–</u>	<u>–</u>	<u>3 034</u>
Усього непрострочених і незнецінених	44 846	2	–	44 848
Прострочені, але незнецінені				
прострочені до 30 днів	323	–	–	323
прострочені від 31 до 90 днів	52	–	–	52
прострочені від 91 до 180 днів	6	–	–	6
прострочені більше ніж 360 днів	<u>7</u>	<u>–</u>	<u>–</u>	<u>7</u>
Усього прострочених, але незнецінених	388	–	–	388
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	18 885	–	24	18 909
прострочені до 30 днів	52	–	–	52
прострочені від 31 до 90 днів	174	–	–	174
прострочені від 91 до 180 днів	54	–	–	54
прострочені від 181 до 360 днів	352	–	–	352
прострочені більше ніж 360 днів	<u>10 109</u>	<u>58</u>	<u>167</u>	<u>10 334</u>
Усього індивідуально знецінених	29 626	58	191	29 875
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	<u>(14 104)</u>	<u>(57)</u>	<u>(168)</u>	<u>(14 329)</u>
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	<u>60 756</u>	<u>3</u>	<u>23</u>	<u>60 782</u>

У 2012 році надання кредитів банкам для підтримання їхньої ліквідності здійснювалося під забезпечення цінними паперами (крім кредитів овернайт бланкових), а саме – державними облігаціями України, облігаціями місцевих позик, облігаціями підприємств, врахованими векселями суб'єктів господарювання-резидентів, що авальовані Кабінетом Міністрів України, акціями власників істотної участі банку, а також нерухомим майном, майновими правами за кредитними договорами, іпотекою (2011 рік – під забезпечення державними цінними паперами, іпотекою, майновими правами за кредитними договорами, векселями підприємств, акціями власників істотної участі банку, іншими активами).

Аналіз кредитів банкам та іншим позичальникам у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33. Розрахункова справедлива вартість кредитів банкам та іншим позичальникам зазначена в примітці 35.

10. Внутрішній державний борг

	2012	2011	1 січня 2011 р.
	<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом в національній валюті:			
1994 – 1996	3 042	3 174	3 306
Усього внутрішнього державного боргу в національній валюті	3 042	3 174	3 306
Резерв під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом в національній валюті	–	(635)	(661)
Усього внутрішнього державного боргу	3 042	2 539	2 645

Кредити в національній та іноземній валюті надавалися Національним банком у 1991 – 1996 роках для фінансування дефіциту Державного бюджету України. Відповідно до Закону України “Про реструктуризацію боргових зобов’язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України” (далі – Закон про реструктуризацію) заборгованість за кредитами в національній валюті, які надавалися в 1994 – 1996 роках у сумі 3 439 мільйонів гривень, у 2000 році було реструктуризовано та віднесено на внутрішній державний борг. Внутрішній державний борг є незабезпеченим.

Відповідно до Закону про реструктуризацію, починаючи з 2010 року (до 2035 року) щокварталу рівними частинами здійснюється погашення суми внутрішнього державного боргу України в національній валюті за кредитами, наданими в 1994 – 1996 роках, зі здійсненням плати на рівні 5% річних за його обслуговування. У 2012 році погашено внутрішній державний борг України в національній валюті на суму 132 мільйони гривень (2011 рік – 132 мільйони гривень). Процентні доходи за кредитами, що надані Урядом в національній валюті, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи.

У резерві під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом, відбулися такі зміни:

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Резерв під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом на початок року	635	661
Зменшення резерву протягом року за кредитами, наданими Урядом в національній валюті	(635)	(26)
Резерв під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом на кінець року	–	635

Відповідно до Закону про реструктуризацію в 2000 році Національний банк створив резерв під внутрішній державний борг у розмірі 2% від суми боргу за кредитами, що надані Урядом в національній валюті в 1994 – 1996 роках. Починаючи з 2001 року, згідно із законами України про Державний бюджет України на 2001 – 2008 роки дію статті про створення резервів було призупинено.

Національний банк у 2009 році створив резерви під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом в національній валюті, відповідно до рішення Правління Національного банку за погодженням з Радою Національного банку в сумі 619 мільйонів гривень. На 31 грудня 2009 року резерви під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом в національній валюті, становили 688 мільйонів гривень, що відповідає 20% від суми боргу за кредитами, що надані Урядом.

У 2012 році резерв, створений для відшкодування можливих втрат, пов'язаних із погашенням Урядом України заборгованості перед Національним банком, було вивільнено в повному обсязі – 635 мільйонів гривень (у 2011 році Національний банк вивільнив частину резервів під внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом в національній валюті в сумі 26 мільйонів гривень у зв'язку з погашенням частини внутрішнього державного боргу України в національній валюті).

Відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 132 мільйони гривень очікується впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу пізніше, ніж через 12 місяців (на 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 106 мільйонів гривень (за вирахуванням резерву) очікувалося впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу пізніше, ніж через 12 місяців).

Аналіз внутрішнього державного боргу в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33. Інформацію про розрахункову справедливу вартість внутрішнього державного боргу наведено в примітці 35.

11. Внески в рахунок квоти МВФ

Сума квоти – це спеціальний тип активу, який є внеском України як члена МВФ. Величина квоти залежить від економічного розвитку країни і визначається Радою керуючих МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі СПЗ – одиниці обліку МВФ. Основна частина квоти України була сплачена шляхом випуску Міністерством фінансів України та Національним банком безпроцентних боргових зобов'язань на користь МВФ, а решта суми квоти зарахована на рахунки МВФ № 1 та № 2 (примітка 17). На 31 грудня 2012 року загальна сума квоти України становить 1 372 мільйони СПЗ (16 854 мільйони гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року) (на 31 грудня 2011 року – 1 372 мільйони СПЗ, або 16 830 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року, на 1 січня 2011 року – 1 372 мільйони СПЗ, або 16 823 мільйони гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року). Проценти за квотою не нараховуються. Внески в рахунок квоти є непоточним активом.

12. Основні засоби та нематеріальні активи

	Будівлі та споруди	Транспортні засоби	Машини та обладнання	Інструменти, прилади та інвентар	Інші основні засоби	Незавершені капітальні вкладення	Нематеріальні активи	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Балансова вартість на 1 січня 2011 року	4 928	73	1 108	47	76	367	49	6 648
Надходження	20	31	153	4	11	123	35	377
Переведення з категорії на продаж	23	–	–	–	–	–	–	23
Вибуття	(16)	–	–	–	–	(31)	–	(47)
Переведення до іншої категорії	147	–	29	11	5	(192)	–	–
Нарахована амортизація (знос)	(151)	(17)	(194)	(9)	(16)	–	(25)	(412)
Первісна вартість на 31 грудня 2011 року	5 898	179	2 252	130	222	267	172	9 120
Знос на 31 грудня 2011 року	(947)	(92)	(1 156)	(77)	(146)	–	(113)	(2 531)
Балансова вартість на 31 грудня 2011 року	4 951	87	1 096	53	76	267	59	6 589
Надходження	25	22	467	4	13	183	63	777
Переведення до іншої категорії	50	(2)	–	2	30	(80)	–	–
Нарахована амортизація (знос)	(151)	(20)	(214)	(9)	(16)	–	(29)	(439)
Первісна вартість на 31 грудня 2012 року	5 972	197	2 659	135	263	370	234	9 830
Знос на 31 грудня 2012 року	(1 097)	(110)	(1 310)	(85)	(160)	–	(141)	(2 903)
Балансова вартість на 31 грудня 2012 року	4 875	87	1 349	50	103	370	93	6 927

Первісна вартість повністю амортизованих основних засобів, які ще використовуються, становить 779 мільйонів гривень (на 31 грудня 2011 року – 566 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – 659 мільйонів гривень).

Основні засоби є непоточними активами.

13. Інші активи

	2012	2011	1 січня 2011 р. (у мільйонах гривень)
Інші фінансові активи			
Кредити працівникам Національного банку та інша дебіторська заборгованість – непрострочена і незнецінена	289	476	342
Інші	7	3	1
Резерв за іншими фінансовими активами	(1)	(1)	(1)
Усього інших фінансових активів	295	478	342
Інші нефінансові активи			
Банківські метали	1 686	1 320	956
Оборотні матеріальні активи	246	255	233
Авансові платежі	422	182	164
Пам'ятні та інвестиційні монети, сувенірна та інша продукція	287	178	120
Дорогоцінні метали та каміння	299	94	101
Інвестиції в асоційовані компанії	128	103	107
Необоротні матеріальні активи, що утримуються для продажу	–	–	23
Резерв за іншими нефінансовими активами	(9)	(8)	(6)
Усього інших нефінансових активів	3 059	2 124	1 698
Разом інших активів	3 354	2 602	2 040

Інші фінансові активи є незабезпеченими.

У сумі резерву за іншими активами відбулися такі зміни:

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Резерв за іншими активами на початок року	9	7
Збільшення резерву протягом року (примітка 27)	2	2
Списання активів за рахунок резервів	(1)	–
Резерв за іншими активами на кінець року	10	9

Інвестиції в асоційовані компанії на 31 грудня 2012 року подані таким чином:

Найменування компанії	Країна реєстрації	Вид діяльності компанії	2012		2011		1 січня 2011 р.	
			Балансова вартість	Частка участі (%)	Балансова вартість	Частка участі (%)	Балансова вартість	Частка участі (%)
Німецько-Український фонд	Україна	Фінансова установа особливого типу	66	31,25	69	31,25	71	31,25
Приватне акціонерне товариство “Всеукраїнський депозитарій цінних паперів”	Україна	Депозитарна діяльність	36	22,86	34	22,86	36	22,86
Публічне акціонерне товариство “Національний депозитарій України”	Україна	Депозитарна діяльність	26	25	–	–	–	–
Усього			128		103		107	

Німецько-Український фонд (далі – НУФ) заснований Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України, Національним банком і Німецькою кредитною установою для відбудови (KfW), зареєстрованою в Німеччині. Основною сферою діяльності НУФ є підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств України шляхом їхнього фінансування через уповноважені українські банки-учасники (з використанням коштів НУФ). Відповідно до статуту НУФ не має на меті отримання прибутку. Прибуток НУФ спрямовується на збільшення кредитних ресурсів для малих і середніх підприємств.

Приватне акціонерне товариство “Всеукраїнський депозитарій цінних паперів” (далі – депозитарій) засноване Національним банком, банками та іншими фінансовими установами України. Згідно зі статутом депозитарій створено з метою здійснення господарської діяльності із зберігання, обліку, клірингу і розрахунків за цінними паперами та проведення інших операцій, передбачених законодавством України про депозитарну діяльність.

Напрями використання чистого прибутку депозитарію визначають загальні збори акціонерів. За рахунок чистого прибутку здійснюється розвиток депозитарію, удосконалюються технологічно-організаційні процеси його діяльності, створюється та поповнюється резервний фонд тощо.

Публічне акціонерне товариство “Національний депозитарій України” (далі – Національний депозитарій) засноване Національним банком, Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку та іншими учасниками фондового ринку. Згідно зі статутом Національний депозитарій створено з метою задоволення суспільних потреб шляхом забезпечення ефективного функціонування єдиної системи депозитарного обліку в Україні.

Національний депозитарій не розподіляє одержаний ним прибуток між акціонерами. Прибуток Національного депозитарію може використовуватися тільки для забезпечення діяльності Національного депозитарію.

У 2012 році Національний банк здійснив внесок до статутного капіталу Національного депозитарію в сумі 26 мільйонів гривень шляхом придбання 2 579 штук простих іменних акцій цього товариства номінальною вартістю 10 000 гривень.

За інвестиціями в асоційовані компанії відбулися такі зміни:

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Балансова вартість інвестицій на початок року	103	107
Частка Національного банку в збитках асоційованих компаній	(1)	(1)
Переоцінка іноземної валюти	–	(3)
Внесок Національного банку до статутного капіталу асоційованих компаній	26	–
Балансова вартість інвестицій на кінець року	<u>128</u>	<u>103</u>

Інформацію про загальні активи та зобов’язання асоційованих компаній на 31 грудня 2012 року, а також доходи, витрати, прибуток, збиток асоційованих компаній за 2012, 2011 та 2010 фінансові роки наведено нижче:

	2012	2011	2010
	<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Усього активів	658	560	677
Усього зобов’язань	141	171	271
Усього доходів	39	35	81
Усього витрат	41	41	30
Чистий збиток/прибуток за рік	(2)	(6)	51

Відшкодування всіх інших активів очікується протягом 12 місяців, за винятком довгострокової дебіторської заборгованості, банківських металів та інвестицій в асоційовані компанії загальною сумою 2 037 мільйонів гривень (на 31 грудня 2011 року – 1 656 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – 1 364 мільйони гривень).

Аналіз інших фінансових активів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз кредитного ризику – у примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

14. Кошти банків

	2012	2011	1 січня 2011 р. <i>(у мільйонах гривень)</i>
Кореспондентські рахунки:			
у національній валюті	24 692	21 953	16 726
Кошти обов'язкових резервів на окремих рахунках у Національному банку	6 466	7 233	7 678
Кошти банків на рахунках із спеціальним режимом використання:			
у національній валюті	352	78	129
в іноземній валюті	2 757	2 164	1 824
Усього коштів банків	34 267	31 428	26 357

Кошти обов'язкових резервів обліковуються на окремому рахунку в Національному банку та на кореспондентських рахунках у національній валюті (на 31 грудня 2011 року – на окремому рахунку в Національному банку та на кореспондентських рахунках у національній валюті, на 1 січня 2011 року – на окремому рахунку в Національному банку). За станом на 31 грудня 2012 року обов'язковий резерв розраховується як проста середня за місяць (на 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року – як проста середня за місяць) і повинен утримуватися від 0% до 10% (на 31 грудня 2011 року – від 0% до 8%, на 1 січня 2011 року – від 0% до 7%) від певних зобов'язань банків. Відповідно до нормативно-правових актів Національного банку за станом на 31 грудня 2012 року банки повинні формувати на окремому рахунку в Національному банку 50% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування (на 31 грудня 2011 року – 70% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування, на 1 січня 2011 року – 100% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування). Крім того, банки щоденно на початок операційного дня повинні тримати на кореспондентському рахунку в Національному банку кошти в сумі не менш ніж 50% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування та зберігаються на кореспондентському рахунку в Національному банку (на 31 грудня 2011 року – банки щоденно на початок операційного дня повинні тримати на кореспондентському рахунку в Національному банку кошти в сумі не менш ніж 25% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування, на 1 січня 2011 року – зазначена вимога була відсутня). За залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку, нараховуються проценти в розмірі 30% від облікової ставки Національного банку за умови дотримання банком порядку формування та зберігання

обов'язкових резервів (на 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року – 30% від облікової ставки Національного банку за умови дотримання банком порядку формування та зберігання обов'язкових резервів). Проценти за залишками коштів, що формують обов'язкові резерви на кореспондентському рахунку, не нараховувалися.

Сума нарахованих відсотків, які включено до складу коштів обов'язкових резервів на окремих рахунках у Національному банку, за станом на 31 грудня 2012 року становить 12 мільйонів гривень (на 31 грудня 2011 року – 14 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – 15 мільйонів гривень).

За станом на 31 грудня 2012 року банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формуються на окремому рахунку в Національному банку, придбані ними цільові облігації внутрішніх державних позик України, випущені з метою залучення коштів для фінансування заходів, пов'язаних з підготовкою і проведенням Чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні, у розмірі 50% їхньої номінальної вартості та облігації внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті, в розмірі 10% їхньої номінальної вартості в гривневому еквіваленті, розрахованому, виходячи з офіційного курсу гривні до іноземних валют, встановленого Національним банком на перше число місяця після закінчення попереднього звітного періоду резервування (на 31 грудня 2011 року та на 1 січня 2011 року – банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів придбані ними цільові облігації внутрішніх державних позик України, випущені з метою залучення коштів для фінансування заходів, пов'язаних з підготовкою і проведенням Чемпіонату Європи 2012 року з футболу в Україні, у розмірі 50% та 100% їхньої номінальної вартості відповідно).

Кошти банків із спеціальним режимом використання за станом на 31 грудня 2012 року, 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року включають резерви за залученими банками позиками в іноземній валюті від нерезидентів, кошти для формування статутного капіталу новостворюваних банків під час їхньої реєстрації, для проведення розрахунків ліквідаційними комісіями в разі припинення діяльності банку та в інших випадках, передбачених законодавством України та нормативно-правовими актами Національного банку.

Усі кошти банків мають строк погашення до 12 місяців (на 31 грудня 2011 року – до 12 місяців, на 1 січня 2011 року – до 12 місяців).

Аналіз коштів банків у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

15. Кошти державних та інших установ

	2012	2011	1 січня 2011 р.
			(у мільйонах гривень)
Кошти бюджетів	1 280	12 218	21 567
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	252	149	190
Інші	310	311	416
Усього коштів державних та інших установ	1 842	12 678	22 173

Національний банк обслуговує кошти Державного бюджету України і місцевих бюджетів, які консолідовані на єдиному казначейському рахунку.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” за залишками коштів бюджетних установ проценти не сплачуються.

Кошти інших установ включають залишки на рахунку Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку в сумі 12 мільйонів гривень (на 31 грудня 2011 року – 12 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – 11 мільйонів гривень).

Усі кошти державних та інших установ мають строк погашення до 12 місяців (на 31 грудня 2011 року – до 12 місяців, на 1 січня 2011 року – до 12 місяців).

Аналіз коштів державних та інших установ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

16. Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитний сертифікат Національного банку – це один з монетарних інструментів, що є борговим цінним папером Національного банку в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їхнє право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку.

Операції з розміщення депозитних сертифікатів здійснюються на договірній основі з банками строком на один день (депозити овернайт) та до 90 днів (2011 рік – строком на один день (депозити овернайт) та до 90 днів).

На 31 грудня 2012 року в обігу перебували депозитні сертифікати номінальною вартістю 1 мільйон гривень кожен строком розміщення від 5 до 13 днів, середньозважена дохідність за якими становила 2,57% річних (на 31 грудня 2011 року середньозважена дохідність – 2,55% річних, строк розміщення від 5 до 43 днів, на 1 січня 2011 року середньозважена дохідність – 5,1% річних, строк розміщення від 6 до 57 днів). Середньозважена дохідність за розміщеними протягом 2012 року депозитними сертифікатами становила 2,57% річних, початковий строк розміщення коштів – від 2 до 85 днів (2011 рік – середньозважена дохідність – 1,82% річних, початковий строк розміщення від 2 до 89 днів).

Усі депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, мають строк погашення до 12 місяців (на 31 грудня 2011 року – до 12 місяців, на 1 січня 2011 року – до 12 місяців).

Аналіз депозитних сертифікатів за валютами наведено в примітці 29, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

17. Зобов'язання перед МВФ

	2012	2011	1 січня 2011 р.
			(у мільйонах гривень)
Рахунки МВФ № 1 та № 2	43	43	43
Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ	1 000	999	999
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	16 812	16 787	16 780
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ	37 905	58 982	58 925
Усього зобов'язань перед МВФ	55 760	76 811	76 747

Кошти на рахунках МВФ № 1 та № 2 використовуються для проведення операцій з МВФ, включаючи сплату внесків за квотою, купівлю і викуп коштів та для розрахунків за операціями МВФ у валюті України відповідно.

Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ – це кошти, які були отримані за спеціальним розподілом СПЗ.

До складу зобов'язань перед МВФ включено цінні папери, випущені на користь МВФ Міністерством фінансів України та Національним банком як фіскальним агентом щодо його заборгованості.

Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою – це зобов'язання зі сплати квоти. До їхнього складу також включено боргові зобов'язання Міністерства фінансів України на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти на суму 2 511 мільйонів гривень (на 31 грудня 2011 року, 1 січня 2011 року – 2 511 мільйонів гривень).

Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ – це кредити, отримані від МВФ на рахунки в Національному банку. Протягом 2012 року кошти від МВФ не надходили [2011 рік – кошти від МВФ не надходили, 2010 рік – надходження від МВФ становили 920 мільйонів СПЗ (11 107 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення операції)]. Із них – перший транш у липні 2010 року на суму 575 мільйонів СПЗ (6 906 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення операції) та другий транш у грудні 2010 року на суму 345 мільйонів СПЗ (4 201 мільйон гривень за офіційним курсом на дату здійснення операції) згідно з домовленістю між Україною та МВФ у рамках нової програми “Стенд-бай”.

Протягом 2012 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 1 719 мільйонів СПЗ (21 027 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу або 21 489 мільйонів гривень за річним курсом МВФ) (у 2011 році погашення зобов'язань перед МВФ не відбувалося) (примітка 7).

Усі зобов'язання перед МВФ є довгостроковими, крім залишків на рахунках МВФ № 1 і № 2 та зобов'язань перед МВФ за розподілом СПЗ, що може бути використано Урядом на його вимогу.

Аналіз зобов'язань перед МВФ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31, аналіз процентного ризику – у примітці 32 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

18. Інші зобов'язання

	2012	2011	1 січня 2011 р.
	<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Інші фінансові зобов'язання			
Поточні рахунки працівників	983	857	760
Кредиторська заборгованість	45	24	28
Інші	1	1	–
Усього інших фінансових зобов'язань	1 029	882	788
Інші нефінансові зобов'язання			
Кредиторська заборгованість за податками	20	6	4
Доходи майбутніх періодів	8	9	8
Зобов'язання за невикористаними відпустками	38	–	–
Усього інших нефінансових зобов'язань	66	15	12
Разом інших зобов'язань	1 095	897	800

Усі інші зобов'язання є короткостроковими (на 31 грудня 2011 року, 1 січня 2011 року – короткострокові).

Аналіз інших фінансових зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 29, аналіз валютного ризику – у примітці 31 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 33.

19. Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України

Національний банк визначає прибуток до розподілу відповідно до статті 5 Закону України “Про Національний банк України”, яка набрала чинності з 1 січня 2012 року.

Частина прибутку до розподілу, яка підлягає сплаті до Державного бюджету України після підтвердження зовнішнім аудитом та затвердження Радою Національного банку річної фінансової звітності, перераховується в наступному за звітним році відповідно до Закону України “Про Національний банк України”. Відповідно до Закону України “Про Державний бюджет України на 2013 рік” Національний банк перераховує до Державного бюджету України кошти на загальну суму не менш як 16 000 мільйонів гривень.

Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України на 2013 рік наведені в розрахунку:

	Примітки	2012	2011
		<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Прибуток за рік за консолідованим звітом про сукупні доходи		20 914	10 100
Коригування прибутку за рік, визнані у зв'язку із першим застосуванням МСФЗ	2.2	–	4 453
Компенсація резервом переоцінки активів і зобов'язань сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота		4 153	–
Резерв переоцінки цінних паперів		(838)	–
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами		176	–
Результат діяльності дочірніх компаній		23	–
Прибуток до розподілу за рік		24 428	14 553
Формування загальних та інших резервів Національного банку		(12 214)	(41)
Визнання зобов'язань перед Державним бюджетом за рахунок:			
частини прибутку до розподілу за 2012 рік		12 214	–
інших резервів		265	–
резерву переоцінки активів і зобов'язань		3 521	–
Амортизація результатів коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання		–	(2 614)
Перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами за підсумками поточного року, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету України, у тому числі:		–	11 898
авансове перерахування перевищення кошторисних доходів над кошторисними витратами Національного банку зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України		–	(11 898)
		16 000	–

Національний банк у 2012 році здійснив перерахування коштів до Державного бюджету України у сумі 23 600 мільйонів гривень (у 2011 році Національний банк перерахував до Державного бюджету України кошти у сумі 11 898 мільйонів гривень).

20. Управління капіталом

Капітал Національного банку – залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

Для Національного банку як центрального банку України немає вимог до розміру власного капіталу, крім розміру статутного капіталу, встановленого Законом України “Про Національний банк України”.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Його розмір може бути збільшений за рішенням Ради Національного банку.

За підсумками 2007 року Радою Національного банку було збільшено статутний капітал Національного банку до 100 мільйонів гривень.

Формування загальних та інших резервів Національного банку здійснюється відповідно до Закону України “Про Національний банк України” за рахунок прибутку до розподілу Національного банку за рішенням Правління Національного банку.

Мета управління капіталом Національного банку полягає в підтриманні належного рівня капіталу для забезпечення економічної самостійності та здатності виконання Національним банком його функцій. Загальна сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, дорівнює сумі капіталу, зазначеній у консолідованому звіті про фінансовий стан. Сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, за станом на 31 грудня 2012 року становить 66 904 мільйони гривень (на 31 грудня 2011 року – 86 939 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – 89 469 мільйонів гривень).

Цілі і політика управління окремими складовими капіталу Національного банку визначаються відповідними внутрішніми положеннями, які затверджуються Правлінням Національного банку.

Частина прибутку до розподілу, визначена Законом України “Про Національний банк України”, спрямовується до загальних та інших резервів Національного банку.

Сума прибутку, яка спрямовується на формування інших резервів Національного банку з метою забезпечення інвестицій у придбання, будівництво, поліпшення необоротних матеріальних і нематеріальних активів та соціального забезпечення потреб працівників Національного банку, визначається в межах лімітів, передбачених кошторисом доходів і витрат Національного банку за відповідними статтями.

Результат переоцінки активів і зобов'язань включає результат, який виник під час переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті, монетарному золоті та банківських металах у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота та банківських металів та у зв'язку зі зміною справедливої вартості фінансових активів.

Результати коригування вартості фінансових активів до їхньої справедливої вартості включають різницю, що виникає під час первісного визнання, між справедливою вартістю та вартістю придбання фінансових активів за операціями з власниками та доходи і витрати від амортизації цієї різниці.

На 31 грудня 2012 року власний капітал Національного банку складається з таких компонентів:

	2012	2011	1 січня 2011 р.
	<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Статутний капітал	100	100	100
Загальні резерви	2 614	2 549	2 549
Інші резерви	19 764	7 574	7 543
Нерозподілений прибуток	–	93	83
Резерв переоцінки активів і зобов'язань	44 426	90 596	95 049
Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного визнання	–	(13 973)	(15 855)
Усього власного капіталу	66 904	86 939	89 469

21. Грошові кошти та їхні еквіваленти

	При- мітки	2012	2011	1 січня 2011 р.
		<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Готівкова іноземна валюта	5	597	591	80
Кошти на вимогу (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)	5	12 961	16 027	12 459
Розміщені короткострокові депозити з терміном погашення до трьох місяців (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)		39 710	78 730	65 907
Цінні папери нерезидентів з терміном погашення до трьох місяців (крім нарахованих відсотків)		2 901	4 835	8 575
Авуари в СПЗ	7	73	143	63
Цінні папери України з терміном погашення до трьох місяців (крім нарахованих відсотків)		–	1 960	–
Інша дебіторська заборгованість		–	–	40
Кошти банків на вимогу (крім нарахованих відсотків)	14	(34 255)	(31 414)	(26 342)
Кошти державних та інших установ	15	(1 842)	(12 678)	(22 173)
Рахунки МВФ № 1, № 2	17	(43)	(43)	(43)
Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ	17	(1 000)	(999)	(999)
Поточні рахунки працівників	18	(983)	(857)	(760)
Усього грошових коштів та їхніх еквівалентів		18 119	56 295	36 807

22. Процентні доходи та витрати

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Процентні доходи		
Доходи за цінними паперами України	9 547	7 945
Доходи за кредитами банкам та іншим позичальникам	6 256	5 784
Доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	377	1 119
Доходи за внутрішнім державним боргом	156	163
Доходи за авуарами в СПЗ	–	1
Інші	12	7
Усього процентних доходів	16 348	15 019
Процентні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(1 135)	(1 550)
Витрати за коштами банків	(135)	(199)
Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком	(16)	(308)
Витрати за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	(14)	(21)
Інші	(162)	(112)
Усього процентних витрат	(1 462)	(2 190)
Чистий процентний дохід	14 886	12 829

До інших процентних доходів віднесено процентні доходи за кредитами, наданими працівникам, а до інших процентних витрат віднесено витрати за коштами працівників. Протягом 2012 року проценти отримані та проценти сплачені, які включено до грошових потоків від операційної діяльності в консолідованому звіті про рух грошових коштів, становили 17 200 мільйонів гривень (2011 рік – 15 799 мільйонів гривень) та 1 471 мільйон гривень (2011 рік – 2 174 мільйони гривень) відповідно.

До складу доходів за кредитами банкам та іншим позичальникам включено доходи за знеціненими кредитами в розмірі 2 606 мільйонів гривень (2011 рік – 3 157 мільйонів гривень), у тому числі коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам, – 258 мільйонів гривень (2011 рік – 106 мільйонів гривень) (примітка 9).

23. Комісійні доходи та витрати

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Комісійні доходи		
Доходи за операціями з розрахунково-касового обслуговування	170	145
Доходи за послугами системи електронних платежів та електронної пошти	146	149
Доходи за операціями з фінансовими інструментами	3	71
Доходи за послугами з доставки цінностей	3	3
Інші	1	–
Усього комісійних доходів	323	368
Комісійні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(334)	–
Витрати за операціями з фінансовими інструментами	(12)	(12)
Усього комісійних витрат	(346)	(12)
Чисті комісійні витрати/доходи	(23)	356

24. Інші доходи

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Доходи від продажу інвестиційних і пам'ятних монет, сувенірної та іншої продукції	200	131
Доходи від припинення визнання фінансових активів	–	105
Доходи від діяльності навчальних закладів	29	28
Прибуток від вибуття основних засобів і нематеріальних активів	10	–
Штрафи, пеня, неустойки, що отримані	6	18
Доходи від реєстрації та видачі ліцензій	4	3
Доходи від управління кредитними лініями	2	2
Інші	28	35
Усього інших доходів	279	322

До інших доходів віднесено доходи від діяльності підрозділів соціально-побутової сфери, реалізації брухту дорогоцінних металів, інших послуг, друкованої продукції тощо.

25. Витрати на утримання персоналу

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Заробітна плата персоналу	1 204	1 049
Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та внески до недержавних пенсійних фондів	585	502
Матеріальна допомога та інші соціальні виплати	116	105
Інші	43	72
Усього витрат на утримання персоналу	1 948	1 728

До інших витрат на утримання персоналу віднесено витрати на підготовку кадрів і підвищення кваліфікації, витрати на спецодяг, взуття та інші засоби захисту працівників, витрати на забезпечення житлом працівників Національного банку тощо.

26. Адміністративно-господарські та інші витрати

	2012	2011
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Амортизаційні відрахування	311	286
Експлуатаційні та господарські витрати	119	107
Витрати на утримання необоротних матеріальних та нематеріальних активів	93	88
Витрати на інформування громадськості	41	–
Штрафи та пеня сплачені	28	16
Операційні витрати навчальних закладів	27	22
Витрати на службові відрядження	17	14
Витрати на послуги та обслуговування телекомунікацій	16	15
Збиток від продажу основних засобів та нематеріальних активів	–	10
Витрати на адміністрування міжнародних кредитних ліній	7	7
Податки, збори та обов'язкові платежі	3	3
Канцелярські витрати	3	3
Інші	80	58
Усього адміністративно-господарських та інших витрат	745	629

Сума амортизації за 2012 рік не включає амортизацію в сумі 128 мільйонів гривень (2011 рік – 126 мільйонів гривень), що нарахована на основні засоби, які використовуються для виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та

іншої продукції. Ця частина амортизації включається до витрат на виготовлення банкнот, монет та іншої продукції.

До інших витрат віднесено витрати, пов'язані зі збитковою діяльністю дочірніх та асоційованих компаній, витрати на матеріальну допомогу непрацюючим пенсіонерам, поштові, представницькі витрати, витрати на аудит, спонсорство і добротність тощо.

27. Чисте зменшення/(збільшення) резервів

	Примітки	2012	2011
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Зменшення/(збільшення) резервів:			
за внутрішнім державним боргом	10	635	26
за кредитами банкам та іншим позичальникам	9	92	(361)
за іншими активами	13	(2)	(2)
Усього чистого зменшення/(збільшення) резервів		725	(337)

28. Управління фінансовими ризиками

Метою управління ризиками Національного банку є:

забезпечення утримання ризиків Національного банку на безпечному рівні на постійній основі;

сприяння ефективному управлінню активами і пасивами Національного банку, зокрема запобігання неадекватному використанню коштів;

забезпечення дотримання необхідного рівня ліквідності активів Національного банку;

дотримання під час управління активами і пасивами Національного банку обмежень, визначених законодавством України, а також принципів, внутрішніх правил, процедур та лімітів, визначених нормативно-правовими актами Національного банку;

вчасне надання керівництву Національного банку належної інформації (звітів) про стан управління ризиками активів та пасивів Національного банку.

Основними принципами управління фінансовими ризиками Національного банку є такі:

управління фінансовими ризиками має сприяти уникненню або зменшенню впливу на фінансові потоки та капітал банку ризиків, які притаманні активам та зобов'язанням Національного банку, з урахуванням рівня схильності банку до ризиків, що визначається законами України та нормативно-правовими актами Національного банку;

допустимий рівень фінансових ризиків Національного банку визначається Правлінням Національного банку та Комітетом з управління активами і пасивами Національного банку;

контроль за дотриманням прийнятного рівня фінансових ризиків Національного банку здійснюється керівництвом структурних підрозділів та Управлінням ризик-менеджменту Національного банку.

Управління фінансовими ризиками Національного банку проводиться через установлення нормативно-правовими актами Національного банку кількісних лімітів та якісних обмежень і умов, інформацію про дотримання яких у вигляді

щомісячних звітів надає керівництву Національного банку Управління ризик-менеджменту.

Для покриття можливих збитків від реалізації фінансових ризиків Національного банку, пов'язаних із виконанням його функцій, згідно з окремим положенням здійснюється формування резервів.

Основними видами фінансових ризиків, притаманних діяльності Національного банку, є кредитний, валютний, процентний ризики та ризик ліквідності.

Кредитний ризик

Кредитний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок невиконання контрагентом своїх фінансових зобов'язань перед Національним банком.

Кредитний ризик властивий операціям Національного банку з коштами міжнародних резервів унаслідок розміщення відповідних коштів на кореспондентських рахунках і депозитах в іноземних банках, а також у цінні папери емітентів-нерезидентів, номіновані в іноземній валюті, у цінні папери України і надання кредитів банкам та іншим позичальникам.

Максимальний рівень кредитного ризику Національного банку відображено в балансовій вартості фінансових активів, що обліковуються в консолідованому звіті про фінансовий стан. Для зобов'язань з надання кредитів максимальний рівень кредитного ризику дорівнює сумі зобов'язання (примітка 34).

Управління кредитним ризиком Національного банку здійснювалося шляхом:

- визначення мінімально допустимих кредитних рейтингів контрагентів;
- встановлення довгострокових кредитних лімітів на обсяги розміщення коштів для банків-контрагентів та емітентів цінних паперів;
- встановлення короткострокових кредитних лімітів на обсяг загальної заборгованості під час виконання операцій з банками-контрагентами;
- встановлення обмежень на розмір стандартної дюрації (середньої тривалості) розміщення коштів за валютами та видами фінансових інструментів;
- виконання операцій на відкритому ринку через кредитування під заставу та проведення операцій репо і своп;
- моніторингу відповідності учасників кредитних ліній вимогам, визначеним відповідними кредитними договорами;
- моніторингу кредитоспроможності банків-контрагентів.

Аналіз розміщення активів Національного банку за географічною ознакою (примітка 29) свідчить про те, що протягом 2012 року обсяг фінансових активів Національного банку, розміщених у країнах ОЕСР, зменшився з 61% на 31 грудня 2011 року до 49% на 31 грудня 2012 року насамперед за рахунок зменшення частки фінансових активів, розміщених на депозити в іноземних банках та в цінні папери іноземних емітентів.

Валютний ризик

Валютний ризик – це ризик зазнати збитків унаслідок несприятливих змін курсу гривні до іноземних валют.

Національному банку властивий валютний ризик у зв'язку з наявністю відкритих валютних позицій консолідованого звіту про фінансовий стан, зумовлених управлінням коштами міжнародних резервів.

Обсяг валютного ризику Національного банку оцінювався із застосуванням методу Value-at-Risk (VaR) через розрахунок ризикової вартості відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, включаючи міжнародні резерви, як можливої зміни їхньої вартості в гривнях з імовірністю 95% протягом одного робочого дня, десяти робочих днів та одного місяця. Застосовувана модель реалізації методу VaR враховує кореляцію між обмінними курсами гривні до різних валют та цінами в гривнях монетарного золота і банківських металів, що є компонентами відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, і використовує волатильність компонентів, розрахованих за період з липня 2000 року до грудня 2012 року.

Упродовж 2012 року ризикова вартість відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан протягом одного дня зменшилася з 0,70% на 31 грудня 2011 року до 0,57% на 31 грудня 2012 року від гривневого обсягу позиції (що становило відповідно 1,54% консолідованого власного капіталу на 31 грудня 2011 року та 1,38% консолідованого власного капіталу на 31 грудня 2012 року), протягом десяти днів зменшилася з 3,03% (6,64% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2011 року до 2,73 % (6,56% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2012 року і протягом одного місяця з 4,28% (9,40% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2011 року до 3,89% (9,36% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2012 року (упродовж 2011 року ризикова вартість відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан протягом одного дня збільшилася з 0,63% на 1 січня 2011 року до 0,70% на 31 грудня 2011 року від гривневого обсягу позиції (що становило відповідно 1,43% консолідованого власного капіталу на 1 січня 2011 року та 1,54% консолідованого власного капіталу на 31 грудня 2011 року), протягом десяти днів збільшилася з 2,96% (6,77% консолідованого власного капіталу) на 1 січня 2011 року до 3,03% (6,64% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2011 року і протягом одного місяця з 4,23% (9,66% консолідованого власного капіталу) на 1 січня 2011 року до 4,28% (9,40% консолідованого власного капіталу) на 31 грудня 2011 року).

Зазначене зменшення ризикової вартості відкритої валютної позиції банку в процентному вимірі викликане збільшенням частки низьковолатильних валют (зокрема доларів США) та зменшенням частки високоволатильних валют (зокрема євро) у складі коштів міжнародних резервів у 2012 році. Співвідношення ризикової вартості відкритої валютної позиції банку до обсягу власного капіталу зменшилося у зв'язку з тим, що зменшення ризикової вартості відкритої валютної позиції банку у 2012 році порівняно з 2011 роком протягом одного дня, десяти днів та одного місяця було на 1% – 35% більшим відносно зменшення у 2012 році консолідованого власного капіталу Національного банку порівняно з 2011 роком (на 31 грудня 2011 року порівняно з 1 січня 2011 року співвідношення ризикової вартості відкритої валютної позиції банку до обсягу власного капіталу дещо збільшилося у зв'язку зі зменшенням на 31 грудня 2011 року консолідованого власного капіталу Національного банку на 2,83% порівняно з 1 січня 2011 року).

Під час оцінки ризикової вартості відкритої валютної позиції консолідованого звіту про фінансовий стан, включаючи міжнародні резерви, протягом 2012 року щомісяця проводився аналіз рівня впливу на формування ризикової

вартості окремих валютних позицій, а також зміни фізичних обсягів та обмінних курсів валют, мінливості (волатильності) обмінних курсів валют, кореляції коливань обмінних курсів валют, співвідношення обсягів високоволатильних і низьковолатильних порівняно з гривнею валют.

З метою аналізу майбутнього рівня валютного ризику проводилося стрес-тестування, за результатами якого досліджувався рівень впливу на зміну вартості міжнародних резервів можливого виникнення турбулентності на фінансових ринках унаслідок кризових ситуацій.

Управління валютним ризиком Національного банку здійснювалося із застосуванням таких заходів:

визначення нормативної валютної структури міжнародних резервів у вигляді діапазону можливих коливань часток кожної валюти в складі міжнародних резервів Національного банку;

врахування коефіцієнта структурного хеджування, який відображає рівень зменшення валютного ризику сукупності активів унаслідок змін, що компенсують вартість валютних компонентів у результаті кореляції обмінних курсів валют та цін на монетарне золото і банківські метали.

Процентний ризик

Процентний ризик – це ризик зазнати збитків через несприятливі зміни процентних ставок.

Процентний ризик Національного банку у 2012 році визначався насамперед чутливістю до зміни процентних ставок ринкової вартості цінних паперів нерезидентів, у які розміщено кошти міжнародних резервів. Для обмеження процентного ризику управління портфелями цінних паперів проводилося з урахуванням нормативних орієнтирів – індексів цінних паперів, що визначаються для портфелів цінних паперів у кожній валюті окремо, та їхніх показників модифікованих дюрацій.

Модифікована дюрація портфеля цінних паперів характеризує рівень впливу зміни ринкової процентної ставки на зміну ринкової вартості портфеля.

Упродовж 2012 року модифікована дюрація портфеля цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, зменшилася з 2,292 (34,24 мільйона гривень на 1 базисний пункт) на 31 грудня 2011 року до 2,218 (28,73 мільйона гривень на 1 базисний пункт) на 31 грудня 2012 року, що було доцільним у зв'язку з відносною стабільністю протягом 2012 року ринкових відсоткових ставок (протягом 2011 року модифікована дюрація портфеля цінних паперів, номінованих в іноземній валюті, збільшилася з 1,786 (27,18 мільйона гривень на 1 базисний пункт) на 1 січня 2011 року до 2,292 (34,24 мільйона гривень на 1 базисний пункт) на 31 грудня 2011 року, що було доцільним у зв'язку з певною стабілізацією протягом 2011 року ринкових відсоткових ставок). Зокрема, під час зміни ринкових процентних ставок за доларами США, євро та англійськими фунтами стерлінгів на 100 базисних пунктів за умови незмінної структури портфеля цінних паперів нерезидентів його вартість зміниться на 2 873 мільйони гривень, що призведе до відповідного коригування суми прибутку та власного капіталу (31 грудня 2011 року, 1 січня 2011 року – під час зміни ринкових процентних ставок за доларами США, євро та англійськими фунтами стерлінгів на 100 базисних пунктів ринкова вартість портфеля цінних паперів нерезидентів змінилася б на 3 24 мільйони гривень та на

2 718 мільйонів гривень відповідно, що призвело б до відповідного коригування суми прибутку та власного капіталу).

Іншим методом, який застосовувався протягом звітного року для оцінки рівня процентного ризику Національного банку, є аналіз динаміки середньозваженої мультивалютної процентної маржі (спреду) між процентними ставками за активами та зобов'язаннями Національного банку, а також консолідованих активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок.

Щомісячні звіти з аналізом модифікованої дюрації, змін процентної маржі та консолідованих активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок готує і подає на розгляд керівництва Національного банку Управління ризик-менеджменту.

Ризик ліквідності

Ризик ліквідності – це ризик відсутності доступних для використання коштів для виконання поточних зобов'язань.

Управління ризиком ліквідності, який властивий операціям з управління коштами міжнародних резервів (значною мірою через мінливість обсягів операцій інтервенцій на внутрішньому валютному ринку), передбачає чотири рівні підтримання ліквідності:

утримання певних обсягів коштів міжнародних резервів у грошовій формі на кореспондентських рахунках Національного банку в іноземній валюті (відповідно до визначених нормативно-правовими актами Національного банку мінімально необхідних і максимально допустимих щоденних залишків на кореспондентських рахунках Національного банку в іноземній валюті);

наявність у складі міжнародних резервів високоліквідних цінних паперів (за основними валютами) з дотриманням їхніх допустимих часток у межах, визначених нормативно-правовими актами Національного банку;

організація рівномірного в часі повернення коштів, розміщених на строкових депозитах і в цінних паперах у разі їхнього утримання до погашення;

можливість проведення конверсійних операцій за потреби використання наявної ліквідності коштів в одній валюті для оперативної компенсації недостатнього рівня ліквідності коштів в іншій валюті.

Ризик ліквідності контролюється шляхом моніторингу дотримання мінімальних і максимальних вимог до ліквідності міжнародних резервів, визначених Інвестиційною декларацією.

Детальна оцінка вищезазначених ризиків наведена в примітках 29 – 33.

29. Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику

На 31 грудня 2012 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	597	54 024	–	1	54 622
Цінні папери нерезидентів	–	128 440	–	946	129 386
Авуари в СПЗ	–	–	73	–	73
Цінні папери України	104 565	–	–	–	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	65 055	–	–	–	65 055
Внутрішній державний борг	3 042	–	–	–	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	16 854	–	16 854
Інші фінансові активи	295	–	–	–	295
Усього фінансових активів	173 554	182 464	16 927	947	373 892
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	222 786	–	–	–	222 786
Кошти банків	34 267	–	–	–	34 267
Кошти державних та інших установ	1 747	95	–	–	1 842
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	334	–	–	–	334
Зобов'язання перед МВФ	–	–	55 760	–	55 760
Інші фінансові зобов'язання	1 021	8	–	–	1 029
Усього фінансових зобов'язань	260 155	103	55 760	–	316 018
Чиста балансова позиція	(86 601)	182 361	(38 833)	947	57 874
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(832)	–	–	–	(832)
Чиста позабалансова позиція (примітка 34)	(832)	–	–	–	(832)
Чиста позиція	(87 433)	182 361	(38 833)	947	57 042

На 31 грудня 2011 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	591	95 483	–	1	96 075
Цінні папери нерезидентів	–	148 088	–	1 243	149 331
Авуари в СПЗ	–	–	143	–	143
Цінні папери України	75 977	–	–	–	75 977
Кредити банкам та іншим позичальникам	60 326	–	–	–	60 326
Внутрішній державний борг	2 539	–	–	–	2 539
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	16 830	–	16 830
Інші фінансові активи	237	6	235	–	478
Усього фінансових активів	139 670	243 577	17 208	1 244	401 699
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	209 565	–	–	–	209 565
Кошти банків	31 428	–	–	–	31 428
Кошти державних та інших установ	12 636	42	–	–	12 678
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	5 529	–	–	–	5 529
Зобов'язання перед МВФ	–	–	76 811	–	76 811
Інші фінансові зобов'язання	880	2	–	–	882
Усього фінансових зобов'язань	260 038	44	76 811	–	336 893
Чиста балансова позиція	(120 368)	243 533	(59 603)	1 244	64 806
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(832)	–	–	–	(832)
Чиста позабалансова позиція (примітка 34)	(832)	–	–	–	(832)
Чиста позиція	(121 200)	243 533	(59 603)	1 244	63 974

На 1 січня 2011 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>					
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	80	115 778	–	1	115 859
Цінні папери нерезидентів	–	150 102	–	1 507	151 609
Авуари в СПЗ	–	–	63	–	63
Цінні папери України	54 879	–	–	–	54 879
Кредити банкам та іншим позичальникам	60 782	–	–	–	60 782
Внутрішній державний борг	2 645	–	–	–	2 645
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	16 823	–	16 823
Інші фінансові активи	274	4	64	–	342
Усього фінансових активів	118 660	265 884	16 950	1 508	403 002
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	200 092	–	–	–	200 092
Кошти банків	26 357	–	–	–	26 357
Кошти державних та інших установ	22 151	22	–	–	22 173
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	9 442	–	–	–	9 442
Зобов'язання перед МВФ	–	–	76 747	–	76 747
Інші фінансові зобов'язання	777	11	–	–	788
Усього фінансових зобов'язань	258 819	33	76 747	–	335 599
Чиста балансова позиція	(140 159)	265 851	(59 797)	1 508	67 403
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(833)	–	–	–	(833)
Чиста позабалансова позиція (примітка 34)	(833)	–	–	–	(833)
Чиста позиція	(140 992)	265 851	(59 797)	1 508	66 570

30. Кредитний ризик

Фінансові активи Національного банку за кредитними рейтингами контрагентів, установленними міжнародними рейтинговими компаніями Fitch IBCA, Moody's та Standard & Poor's, подані за найнижчим із присвоєних зазначеними компаніями рейтингом кожному контрагенту. Рейтинги наводяться відповідно до кодування рейтингової компанії Fitch IBCA із застосуванням таблиці відповідностей рейтингів інформаційної системи Bloomberg. Рейтинг AAA+ – це рейтинг, який використовується для ідентифікації таких високонадійних міжнародних фінансових установ, як Банк міжнародних розрахунків.

	Кредитний рейтинг	2012		2011		1 січня 2011 р.	
		Обсяг	% у фінансових активах	Обсяг	% у фінансових активах	Обсяг	% у фінансових активах
Фінансові активи – непрострочені і незнецінені							
Кошти та депозити в іноземній валюті							
кошти на вимогу	AAA+	1	0,0	2 382	2,5	12	0,0
	AAA	4 158	7,6	3 706	3,9	517	0,4
	AA+	2	0,0	2	0,0	16	0,0
	AA	–	0,0	–	0,0	4 925	4,3
	AA–	6 744	12,4	4 144	4,3	5 978	5,2
	A+	2 048	3,7	5 828	6,1	979	0,8
	A	150	0,3	105	0,1	176	0,2
	A–	8	0,0	–	0,0	–	0,0
	BBB+	–	0,0	–	0,0	1	0,0
	BBB	–	0,0	1	0,0	–	0,0

	Кредитний рейтинг	2012		2011		1 січня 2011 р.	
		Обсяг	% у фінансових активах	Обсяг	% у фінансових активах	Обсяг	% у фінансових активах
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
строкові депозити	AAA+	4 204	7,7	8	0,0	642	0,6
	AAA	7 745	14,2	17 794	18,5	15 851	13,7
	AA+	5 440	10,0	3	0,0	1 945	1,7
	AA	916	1,7	–	0,0	25 703	22,1
	AA–	4 872	8,9	25 909	27,0	44 086	38,0
	A+	1 173	2,1	6 925	7,2	4 321	3,7
	A	5 638	10,3	28 677	29,8	10 627	9,2
	A–	10 926	20,0	–	0,0	–	0,0
готівкова іноземна валюта	Без ризику	597	1,1	591	0,6	80	0,1
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті		54 622	100,0	96 075	100,0	115 859	100,0
Цінні папери нерезидентів							
державні облігації	AAA	26 965	20,9	50 062	33,6	109 101	72,0
	AA+	49 245	38,1	52 278	35,0	2 730	1,8
	AA	–	0,0	–	–	292	0,2
	AA–	1 403	1,1	1 479	1,0	1 520	1,0
	A+	–	0,0	–	–	409	0,3
облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	AAA+	–	0,0	–	–	660	0,4
	AAA	31 328	24,2	30 165	20,2	24 328	16,0
	AA+	3 508	2,7	1 820	1,2	3 203	2,1
	AA	–	0,0	5 837	3,9	3 477	2,3
	AA–	13 918	10,8	5 260	3,5	2 976	2,0
	A+	801	0,6	665	0,5	2 209	1,5
	A	1 490	1,1	1 603	1,1	583	0,4
	A–	607	0,5	41	0,0	–	0,0
Усього боргових цінних паперів нерезидентів		129 265	100,0	149 210	100,0	151 488	100,0
Цінні папери України	B	100 113	95,7	74 577	98,2	53 672	97,8
	Без рейтингу	4 452	4,3	1 400	1,8	1 207	2,2
Усього цінних паперів України		104 565	100,0	75 977	100,0	54 879	100,0
Кредити банкам та іншим позичальникам кредити, надані для підтримання ліквідності	B	2 156	4,5	1 317	2,9	–	0,0
	B–	31 680	66,7	31 955	71,0	29 814	66,5
	CCC+	11	0,0	919	2,0	2 108	4,7
	Без рейтингу	13 658	28,8	10 878	24,1	12 924	28,8
кредити, надані в рамках кредитних ліній ЄБРР	Без рейтингу	1	0,0	1	0,0	2	–
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам		47 506	100,0	45 070	100,0	44 848	100,0
Інші фінансові активи	Без рейтингу	295	100,0	478	100,0	342	100,0

Загальна сума кредитів, наданих п'ятьом банкам із найбільшою сумою кредитної заборгованості, на 31 грудня 2012 року становила 46 613 мільйонів гривень (на 31 грудня 2011 року – 39 495 мільйонів гривень, на 1 січня 2011 року – 43 661 мільйон гривень), або 59% (на 31 грудня 2011 року – 53%, на 1 січня 2011 року – 58%) від загальної суми кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам до формування резерву.

31. Валютний ризик

На 31 грудня 2012 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англій- ські фунти стерлінгів	Інші Немоне- тарні	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>						
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	36 262	11 888	–	1 636	4 836	–
Цінні папери нерезидентів	–	83 785	31 352	–	7 281	6 847	121
Авуари в СПЗ	–	–	–	73	–	–	–
Цінні папери України	102 556	1 248	761	–	–	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам	64 890	165	–	–	–	–	–
Внутрішній державний борг	3 042	–	–	–	–	–	–
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	16 854	–	–	–
Інші фінансові активи	231	1	63	–	–	–	–
Усього фінансових активів	170 719	121 461	44 064	16 927	8 917	11 683	121
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	222 786	–	–	–	–	–	–
Кошти банків	31 552	2 408	307	–	–	–	–
Кошти державних та інших установ	915	502	425	–	–	–	–
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	334	–	–	–	–	–	–
Зобов'язання перед МВФ	–	–	–	55 760	–	–	–
Інші фінансові зобов'язання	1 019	1	9	–	–	–	–
Усього фінансових зобов'язань	256 606	2 911	741	55 760	–	–	–
Чиста балансова позиція	(85 887)	118 550	43 323	(38 833)	8 917	11 683	121

На 31 грудня 2011 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англій- ські фунти стерлінгів	Інші	Немоне- тарні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Фінансові активи								
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	42 109	24 439	–	4 252	25 275	–	96 075
Цінні папери нерезидентів	–	83 706	48 371	–	11 945	5 188	121	149 331
Авуари в СПЗ	–	–	–	143	–	–	–	143
Цінні папери України	73 944	1 325	708	–	–	–	–	75 977
Кредити банкам та іншим позичальникам	60 154	172	–	–	–	–	–	60 326
Внутрішній державний борг	2 539	–	–	–	–	–	–	2 539
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	16 830	–	–	–	16 830
Інші фінансові активи	237	–	–	235	6	–	–	478
Усього фінансових активів	136 874	127 312	73 518	17 208	16 203	30 463	121	401 699
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	209 565	–	–	–	–	–	–	209 565
Кошти банків	29 264	1 970	194	–	–	–	–	31 428
Кошти державних та інших установ	2 405	10 134	139	–	–	–	–	12 678
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	5 529	–	–	–	–	–	–	5 529
Зобов'язання перед МВФ	–	–	–	76 811	–	–	–	76 811
Інші фінансові зобов'язання	878	3	1	–	–	–	–	882
Усього фінансових зобов'язань	247 641	12 107	334	76 811	–	–	–	336 893
Чиста балансова позиція	(110 767)	115 205	73 184	(59 603)	16 203	30 463	121	64 806

Активи і зобов'язання в інших валютах переважно складаються зі статей у швейцарських франках та японських єнах.

На 1 січня 2011 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англій- ські фунти стерлінгів	Інші	Немоне- тарні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Фінансові активи								
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	65 049	35 129	–	5 947	9 734	–	115 859
Цінні папери нерезидентів	–	95 502	43 365	–	12 621	–	121	151 609
Авуари в СПЗ	–	–	–	63	–	–	–	63
Цінні папери України	52 570	1 487	822	–	–	–	–	54 879
Кредити банкам та іншим позичальникам	60 756	26	–	–	–	–	–	60 782
Внутрішній державний борг	2 645	–	–	–	–	–	–	2 645
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	16 823	–	–	–	16 823
Інші фінансові активи	233	4	–	105	–	–	–	342
Усього фінансових активів	116 204	162 068	79 316	16 991	18 568	9 734	121	403 002
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	200 092	–	–	–	–	–	–	200 092
Кошти банків	24 532	1 416	408	–	–	1	–	26 357
Кошти державних та інших установ	3 213	18 695	265	–	–	–	–	22 173
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	9 442	–	–	–	–	–	–	9 442
Зобов'язання перед МВФ	–	–	–	76 747	–	–	–	76 747
Інші фінансові зобов'язання	774	4	2	–	–	8	–	788
Усього фінансових зобов'язань	238 053	20 115	675	76 747	–	9	–	335 599
Чиста балансова позиція	(121 849)	141 953	78 641	(59 756)	18 568	9 725	121	67 403

32. Процентний ризик

На 31 грудня 2012 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені процентні ставки, передбачені договорами на дату консолідованого звіту про фінансовий стан.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка
							(у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,18	0,04	–	0,45	0,54	0,20
Цінні папери нерезидентів	–	0,43	0,22	–	0,74	2,95	0,53
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,07	–	–	0,07
Цінні папери України	10,88	6,90	4,95	–	–	–	10,79
Кредити банкам та іншим позичальникам	8,5	1,34	–	–	–	–	8,5
Внутрішній державний борг	5,00	–	–	–	–	–	5,00
Фінансові зобов'язання							
Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку	2,25	–	–	–	–	–	2,25
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	8,30	–	–	–	–	–	8,30
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	2,56	–	–	–	–	–	2,56
Боргові зобов'язання на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування	–	–	–	1,91	–	–	1,91

Позначка “–” у таблиці означає, що Національний банк не має відповідних активів або зобов'язань у зазначеній валюті, за якими нараховуються проценти.

За плаваючою ставкою нараховуються проценти за: авуарами в СПЗ та кредитом МВФ (процентна ставка переглядається щотижня); кредитами банкам та іншим позичальникам, наданими в рамках кредитних ліній ЄБРР (проценти нараховуються за ставками LIBOR+3% і переглядаються один раз на півроку).

Якби процентна ставка за борговими зобов'язаннями на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування була на 100 базисних пунктів вищою/нижчою (за незмінності інших умов), то консолідований прибуток і капітал Національного банку були б на 484 мільйони гривень нижчими/вищими (у 2011 році – на 586 мільйонів гривень нижчі/вищі) у результаті збільшення/зменшення процентних витрат за зобов'язаннями перед МВФ із плаваючою ставкою.

На 31 грудня 2011 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені процентні ставки, передбачені договорами на дату консолідованого звіту про фінансовий стан.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англій- ські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозва- жена ставка (у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,31	0,96	–	0,81	2,28	1,09
Цінні папери нерезидентів	–	0,63	0,76	–	0,82	3,33	0,78
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,11	–	–	0,11
Цінні папери України	9,76	6,86	4,95	–	–	–	9,66
Кредити банкам та іншим позичальникам	9,18	2,17	–	–	–	–	9,18
Внутрішній державний борг	5,00	–	–	–	–	–	5,00
Фінансові зобов'язання							
Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку	2,33	–	–	–	–	–	2,33
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	5,53	–	–	–	–	–	5,11
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	2,55	–	–	–	–	–	2,55
Боргові зобов'язання на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування	–	–	–	2,22	–	–	2,22

На 1 січня 2011 року Національний банк мав такі процентні ставки за активами та зобов'язаннями:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англій- ські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозва- жена ставка (у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,30	0,83	–	0,79	0,77	0,55
Цінні папери нерезидентів	–	0,59	1,36	–	1,03	–	0,85
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,32	–	–	0,32
Цінні папери України	9,78	6,85	4,95	–	–	–	9,65
Кредити банкам та іншим позичальникам	9,70	1,67	–	–	–	–	9,70
Внутрішній державний борг	5,00	–	–	–	–	–	5,00
Фінансові зобов'язання							
Кошти обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку	2,33	–	–	–	–	–	2,33
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	5,29	–	–	–	–	–	5,29
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	5,12	–	–	–	–	–	5,12
Боргові зобов'язання на користь МВФ з купівлі коштів у рамках кредитування	–	–	–	3,16	–	–	3,16

Аналіз фінансових активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок

У наведеній нижче таблиці зазначено концентрацію ризику процентних ставок за строками їхнього перегляду або погашення залежно від того, що настає раніше.

Для фінансових активів і зобов'язань з фіксованою процентною ставкою строковість визначалася з урахуванням періоду від дати консолідованого звіту про фінансовий стан до дати погашення згідно з контрактом, для активів і зобов'язань зі змінною процентною ставкою – з урахуванням найближчого терміну перегляду процентних ставок чи дати погашення, залежно від того, що настає раніше.

На 31 грудня 2012 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	51 311	1 923	–	–	–	1 388	54 622
Цінні папери нерезидентів	7 308	10 842	18 778	91 855	482	121	129 386
Авуари в СПЗ	73	–	–	–	–	–	73
Цінні папери України	–	–	1 513	57 955	45 097	–	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	6 707	7 815	17 157	33 376	–	–	65 055
Внутрішній державний борг	–	33	99	529	2 381	–	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 854	16 854
Інші фінансові активи	1	1	5	102	177	9	295
Усього фінансових активів	65 400	20 614	37 552	183 817	48 137	18 372	373 892
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	222 786	222 786
Кошти банків	6 056	–	–	–	–	28 211	34 267
Кошти державних та інших установ	252	–	–	–	–	1 590	1 842
Депозитні сертифікати, що емітовані	–	–	–	–	–	–	–
Національним банком	334	–	–	–	–	–	334
Зобов'язання перед МВФ	38 798	–	–	–	–	16 962	55 760
Інші фінансові зобов'язання	1 017	–	–	–	–	12	1 029
Усього фінансових зобов'язань	46 457	–	–	–	–	269 561	316 018
Чистий розрив	18 943	20 614	37 552	183 817	48 137	(251 189)	57 874
Сумарний розрив	18 943	39 557	77 109	260 926	309 063	57 874	

На 31 грудня 2011 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	55 719	38 273	426	–	–	1 657	96 075
Цінні папери нерезидентів	17 717	2 203	14 684	112 923	1 683	121	149 331
Авуари в СПЗ	143	–	–	–	–	–	143
Цінні папери України	–	2 043	6 494	24 779	42 661	–	75 977
Кредити банкам та іншим позичальникам	8 938	2 118	8 507	40 763	–	–	60 326
Внутрішній державний борг	–	27	79	423	2 010	–	2 539
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 830	16 830
Інші фінансові активи	1	–	–	114	120	243	478
Усього фінансових активів	82 518	44 664	30 190	179 002	46 474	18 851	401 699
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	209 565	209 565
Кошти банків	–	–	–	–	–	31 428	31 428
Кошти державних та інших установ	161	–	–	–	–	12 517	12 678
Депозитні сертифікати, що емітовані	–	–	–	–	–	–	–
Національним банком	5 529	–	–	–	–	–	5 529
Зобов'язання перед МВФ	60 095	–	–	–	–	16 716	76 811
Інші фінансові зобов'язання	874	3	–	–	–	5	882
Усього фінансових зобов'язань	66 659	3	–	–	–	270 231	336 893
Чистий розрив	15 859	44 661	30 190	179 002	46 474	(251 380)	64 806
Сумарний розрив	15 859	60 520	90 710	269 712	316 186	64 806	

На 1 січня 2011 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	39 129	38 853	37 184	6	–	687	115 859
Цінні папери нерезидентів	12 237	5 843	30 615	102 263	530	121	151 609
Авуари в СПЗ	63	–	–	–	–	–	63
Цінні папери України	247	210	2 821	17 569	34 032	–	54 879
Кредити банкам та іншим позичальникам	658	3 507	5 365	48 058	3 194	–	60 782
Внутрішній державний борг	–	26	80	423	2 116	–	2 645
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 823	16 823
Інші фінансові активи	1	–	–	118	113	110	342
Усього фінансових активів	52 335	48 439	76 065	168 437	39 985	17 741	403 002
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	200 092	200 092
Кошти банків	7 659	–	–	–	–	18 698	26 357
Кошти державних та інших установ	201	–	–	–	–	21 972	22 173
Депозитні сертифікати, що емітовані	–	–	–	–	–	–	–
Національним банком	4 088	5 354	–	–	–	–	9 442
Зобов'язання перед МВФ	59 924	–	–	–	–	16 823	76 747
Інші фінансові зобов'язання	769	–	–	–	–	19	788
Усього фінансових зобов'язань	72 641	5 354	–	–	–	257 604	335 599
Чистий розрив	(20 306)	43 085	76 065	168 437	39 985	(239 863)	67 403
Сумарний розрив	(20 306)	22 779	98 844	267 281	307 266	67 403	

33. Ризик ліквідності

Для розрахунку ризику ліквідності строки погашення активів та зобов'язань враховуються виходячи з періоду до погашення, який залишився на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан згідно з контрактами.

Суми фінансових зобов'язань, наведені в таблиці ризику ліквідності, відображають недисконтовані грошові потоки за контрактами. Ці недисконтовані потоки можуть відрізнятися від сум, зазначених у консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки суми в консолідованому звіті про фінансовий стан ґрунтуються на дисконтованих грошових потоках. Похідні контракти, розрахунки за якими проводитимуться на підставі чистої суми, наведені за чистою сумою, яка, як очікується, буде сплачена.

Наведена нижче таблиця відображає аналіз погашення непохідних фінансових активів, що зазначені за їхньою балансовою вартістю, за термінами, встановленими контрактами. Знецінені кредити включені в таблицю за балансовою вартістю з урахуванням резервів під знецінення і на підставі очікуваних термінів припливу грошових коштів.

Якщо суми, що підлягають сплаті, не є фіксованими, то такі суми наводяться в аналізі ліквідності з урахуванням умов, які були на дату звітності. Позиції в іноземній валюті перераховані за курсами спот на дату консолідованого звіту про фінансовий стан.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку на 31 грудня 2012 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>						
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	52 699	1 923	–	–	–	–	54 622
Цінні папери нерезидентів	1 723	1 208	22 380	103 472	482	121	129 386
Авуари в СПЗ	73	–	–	–	–	–	73
Цінні папери України	–	–	1 513	57 955	45 097	–	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	6 707	7 815	17 157	33 376	–	–	65 055
Внутрішній державний борг	–	33	99	529	2 381	–	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 854	16 854
Інші фінансові активи	1	1	5	102	177	9	295
Усього фінансових активів	61 203	10 980	41 154	195 434	48 137	16 984	373 892
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	222 786	–	–	–	–	–	222 786
Кошти банків	34 267	–	–	–	–	–	34 267
Кошти державних та інших установ	1 842	–	–	–	–	–	1 842
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	334	–	–	–	–	–	334
Заборгованість перед МВФ	1 043	6 336	19 113	13 268	–	16 812	56 572
Інші фінансові зобов'язання	1 016	6	7	–	–	–	1 029
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	832	–	–	–	832
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	261 288	6 342	19 952	13 268	–	16 812	317 662
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(200 085)	4 638	21 202	182 166	48 137	172	56 230

Оцінка ризику ліквідності Національного банку на 31 грудня 2011 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений <i>(у мільйонах гривень)</i>	Усього
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	57 376	38 273	426	–	–	–	96 075
Цінні папери нерезидентів	1 664	3 272	20 980	120 993	2 301	121	149 331
Авуари в СПЗ	143	–	–	–	–	–	143
Цінні папери України	–	2 043	6 494	24 779	42 661	–	75 977
Кредити банкам та іншим позичальникам	8 938	2 118	8 507	40 763	–	–	60 326
Внутрішній державний борг	–	27	79	423	2 010	–	2 539
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 830	16 830
Інші фінансові активи	1	–	–	114	120	243	478
Усього фінансових активів	68 122	45 733	36 486	187 072	47 092	17 194	401 699
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	209 565	–	–	–	–	–	209 565
Кошти банків	31 428	–	–	–	–	–	31 428
Кошти державних та інших установ	12 678	–	–	–	–	–	12 678
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	5 529	–	–	–	–	–	5 529
Заборгованість перед МВФ	1 043	5 155	17 316	38 452	–	16 787	78 753
Інші фінансові зобов'язання	879	3	–	–	–	–	882
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	832	–	–	–	832
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	261 122	5 158	18 148	38 452	–	16 787	339 667
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(193 000)	40 575	18 338	148 620	47 092	407	62 032

Внески в рахунок квоти МВФ і частина зобов'язань перед МВФ, що належать до боргових зобов'язань на користь МВФ зі сплати внеску за квотою, віднесені до категорії “Строк погашення не визначений” у зв'язку з природою цього залишку.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку на 1 січня 2011 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений <i>(у мільйонах гривень)</i>	Усього
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	39 816	38 853	37 184	6	–	–	115 859
Цінні папери нерезидентів	2 541	6 878	31 248	109 450	1 371	121	151 609
Авуари в СПЗ	63	–	–	–	–	–	63
Цінні папери України	247	210	2 821	17 569	34 032	–	54 879
Кредити банкам та іншим позичальникам	658	3 507	5 365	48 058	3 194	–	60 782
Внутрішній державний борг	–	26	80	423	2 116	–	2 645
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	16 823	16 823
Інші фінансові активи	41	–	–	188	113	–	342
Усього фінансових активів	43 366	49 474	76 698	175 694	40 826	16 944	403 002
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	200 092	–	–	–	–	–	200 092
Кошти банків	26 357	–	–	–	–	–	26 357
Кошти державних та інших установ	22 173	–	–	–	–	–	22 173
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	4 093	5 395	–	–	–	–	9 488
Заборгованість перед МВФ	1 041	333	1 119	60 954	–	16 780	80 227
Інші фінансові зобов'язання	781	7	–	–	–	–	788
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	833	–	–	–	833
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	254 537	5 735	1 952	60 954	–	16 780	339 958
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(211 171)	43 739	74 746	114 740	40 826	164	63 044

34. Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти

Зобов'язання з надання кредитів

Зобов'язання з надання кредитів включають такі статті:

	2012	2011	1 січня 2011 р.
Зобов'язання з надання кредитів банкам для підтримання ліквідності	832	832	833
Усього зобов'язань з надання кредитів	832	832	833

(у мільйонах гривень)

Зобов'язання щодо надання кредитів – це невикористані суми, призначені для кредитування банків. Національний банк стосовно кредитного ризику за зобов'язаннями щодо надання кредитів наражається на потенційні збитки в загальній сумі невикористаних зобов'язань у разі надання невикористаної суми таких кредитів. Проте можлива сума збитків є меншою, ніж загальна сума невикористаних зобов'язань, оскільки виконання більшості зобов'язань щодо надання кредитів залежить від дотримання клієнтами певних кредитних

стандартів. Національний банк відстежує строки до погашення зобов'язань щодо надання кредитів, оскільки більш довгострокові зобов'язання зазвичай характеризуються вищим кредитним ризиком, ніж короткострокові. Загальна сума невиконаних зобов'язань з надання кредитів за угодою необов'язково передбачає майбутні грошові кошти, оскільки строк дії таких фінансових інструментів може закінчитися без фінансування.

Зобов'язання з капіталовкладень

На 31 грудня 2012 року Національний банк мав зобов'язання з капітальних вкладень, які стосувалися придбання, будівництва та поліпшення основних засобів і нематеріальних активів, на загальну суму 952 мільйони гривень (31 грудня 2011 року – 1 185 мільйонів гривень, 1 січня 2011 року – 143 мільйони гривень).

Похідні фінансові інструменти

У рамках Угоди про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку і Національним банком з грудня 2007 року до грудня 2011 року здійснювалися операції з ф'ючерсами для регулювання процентного ризику.

На 31 грудня 2012 та 2011 років Національний банк не мав ф'ючерсних контрактів у зв'язку з їхнім продажем протягом 2011 року (на 1 січня 2011 року Національний банк мав 630 довгих біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з березня 2011 року до червня 2014 року, умовна вартість яких становить 1 108 мільйонів гривень або 139 мільйонів доларів США. Кошти для розрахунків за ф'ючерсними операціями в сумі 6 мільйонів гривень включено до складу коштів та депозитів в іноземній валюті на 1 січня 2011 року) (примітка 5).

Судові процедури

До Національного банку під час його діяльності пред'являються певні претензії і позови. Проте на підставі власної оцінки, а також відповідно до внутрішніх фахових висновків керівництво вважає, що Національний банк не зазнає внаслідок цього суттєвих збитків. У зв'язку з цим відповідний резерв у цій консолідованій фінансовій звітності не створювався.

35. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань

Національний банк визначає розрахункову справедливу вартість фінансових активів і зобов'язань, використовуючи ринкову інформацію (за її наявності) та відповідні методики оцінки. Проте для тлумачення ринкової інформації з метою визначення розрахункової справедливої вартості неодмінно потрібне суб'єктивне судження. Як зазначено в примітці 4, економіка України характеризується особливостями, властивими ринковій економіці перехідного періоду, і активність її фінансового ринку поки що є низькою. Таким чином, розрахунки не завжди відповідають реальним суммам, за які Національний банк міг би реалізувати фінансові активи та зобов'язання з урахуванням поточних обставин.

Фінансові активи та зобов'язання, що відображені за справедливою вартістю. Боргові цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю, відображені в консолідованому звіті про фінансовий стан за

справедливою вартістю. Справедлива вартість цих цінних паперів визначається на підставі котирувань на активному ринку. Справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на активному ринку (на 31 грудня 2011 року, на 1 січня 2011 року – справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на активному ринку).

Національний банк визначив, що справедлива вартість певних фінансових активів і зобов'язань суттєво не відрізняється від їхньої балансової вартості. До цих фінансових активів і зобов'язань належать кошти та депозити в іноземній валюті, авуари в СПЗ, банкноти та монети в обігу, кошти банків, кошти державних та інших установ, депозитні сертифікати Національного банку та зобов'язання перед МВФ.

Справедлива вартість боргових цінних паперів в іноземній валюті, що відображені за амортизованою собівартістю (ОЗДП, номіновані в доларах США та євро), визначається на підставі даних щодо котирувань на активному ринку.

Справедливу вартість тих фінансових активів і зобов'язань, для яких немає активного ринку, Національний банк розраховував за методом дисконтування грошових потоків. Зазначена модель враховує майбутні процентні платежі та погашення основної суми заборгованості, строки погашення та ставку дисконтування. Оскільки визначення ставки дисконтування є суб'єктивним, то для розрахунку використовували дві ставки дисконтування, у результаті чого було отримано низку оціночних значень справедливої вартості для однієї категорії активів. Метод дисконтування грошових потоків Національний банк використовував для розрахунку справедливої вартості цінних паперів України, номінованих у національній валюті, і кредитів банкам та іншим позичальникам.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості боргових цінних паперів у національній валюті використовувалися ставки, розраховані на основі кривої дохідності.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості внутрішнього державного боргу в національній валюті використовувалася середньозважена ставка Національного банку за всіма інструментами рефінансування.

Як ставки дисконтування для визначення справедливої вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам, використовувалися ринкова ставка, розрахована як облікова ставка Національного банку +2% – для строкових кредитів, облікова ставка Національного банку +3% – для пролонгованих та прострочених кредитів, але не менше, ніж середньозважена ставка міжбанківського кредитування (ставка KIACR) у національній валюті, а саме овернайт, строком від 32 до 92 днів та понад 92 дні. Використані ставки дисконтування були такими:

	2012	2011	1 січня 2011 р.
	Ставка дисконтування, у % річних	Ставка дисконтування, у % річних	Ставка дисконтування, у % річних
Боргові цінні папери в національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	10,29 – 26,92	11,75 – 16,47	9,93 – 11,91
облігації інших державних установ	10,48 – 19,13	15,25 – 16,66	11,44 – 11,90
Внутрішній державний борг у національній валюті (1994 – 1996 роки)	8,13	12,39	11,62
Кредити банкам та іншим позичальникам	15,877 – 31,918	9,75 – 21,227	9,75 – 14,89

У нижченаведеній таблиці подано балансову та можливу оцінку справедливої вартості фінансових активів, які не відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку за їхньою справедливою вартістю:

	2012		2011		1 січня 2011 р.	
	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість
Боргові цінні папери України						
в національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	89 882	96 699	57 510	62 354	46 051	56 622
облігації інших державних установ	4 452	4 958	1 400	1 301	1 207	1 182
в іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 248	1 244	1 325	1 325	1 487	1 487
ОЗДП, номіновані в євро	761	734	708	708	822	822
Усього цінних паперів України, які не відображаються за справедливою вартістю	96 343	103 635	60 943	65 688	49 567	60 113
Внутрішній державний борг	3 042	2 397	2 539	1 882	2 645	2 033
Кредити банкам та іншим позичальникам	65 055	51 737	60 326	57 572	60 782	56 597

Беручи до уваги, що розрахунки оціночної справедливої вартості ґрунтуються на певних припущеннях, слід враховувати те, що надана інформація може не повністю відображати вартість, яка може бути реалізована.

Для фінансових інструментів, які обліковуються за справедливою вартістю, справедлива вартість фінансових інструментів за рівнями її оцінки розподілялася таким чином:

	2012			2011			1 січня 2011 р.		
	Котирування на відкритому ринку (рівень 1)	Метод оцінки на підставі показників, підтверджених ринковими даними аналогічних інструментів (рівень 2)	Метод оцінки на підставі показників, які не підтвержені ринковими даними (рівень 3)	Котирування на відкритому ринку (рівень 1)	Метод оцінки на підставі показників, підтверджених ринковими даними аналогічних інструментів (рівень 2)	Метод оцінки на підставі показників, які не підтвержені ринковими даними (рівень 3)	Котирування на відкритому ринку (рівень 1)	Метод оцінки на підставі показників, підтверджених ринковими даними аналогічних інструментів (рівень 2)	Метод оцінки на підставі показників, які не підтвержені ринковими даними (рівень 3)
	<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Кошти та депозити в іноземній валюті (ф'ючерси)	–	–	–	–	–	–	6	–	–
Цінні папери нерезидентів, які обліковуються за справедливою вартістю	129 265	–	121	149 210	–	121	151 488	–	121
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:									
в національній валюті									
облігації внутрішньої державної позики	7 926	296	–	11 888	3 146	–	5 312	–	–

Протягом 2012 та 2011 років не відбувалось суттєвих переведень фінансових інструментів між першим та другим рівнями оцінки справедливої вартості.

За фінансовими інструментами, що включені до третього рівня оцінки справедливої вартості, протягом 2012 та 2011 років не відбувалось змін у їхньому складі та балансовій вартості, а також не визнавалось жодних доходів або витрат. Зміна елементів вхідних даних до обґрунтовано можливих альтернативних припущень не мала би суттєвого впливу на справедливу вартість таких інструментів на 31 грудня 2012, 2011 років та 1 січня 2011 року.

36. Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки

Відповідно до МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” Національний банк відносить свої фінансові активи до таких категорій: за справедливою вартістю та амортизованою собівартістю.

Усі фінансові зобов'язання Національного банку відображаються за амортизованою собівартістю.

На 31 грудня 2012 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю	Усього
			<i>(у мільйонах гривень)</i>
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	54 622	54 622
Цінні папери нерезидентів	129 386	–	129 386
Авуари в СПЗ	–	73	73
Цінні папери України	8 222	96 343	104 565
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	65 055	65 055
Внутрішній державний борг	–	3 042	3 042
Внески в рахунок квоти МВФ	–	16 854	16 854
Інші фінансові активи	–	295	295
Усього фінансових активів	137 608	236 284	373 892

На 31 грудня 2011 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю	Усього
			<i>(у мільйонах гривень)</i>
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	96 075	96 075
Цінні папери нерезидентів	149 331	–	149 331
Авуари в СПЗ	–	143	143
Цінні папери України	15 034	60 943	75 977
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	60 326	60 326
Внутрішній державний борг	–	2 539	2 539
Внески в рахунок квоти МВФ	–	16 830	16 830
Інші фінансові активи	–	478	478
Усього фінансових активів	164 365	237 334	401 699

На 1 січня 2011 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю <i>(у мільйонах гривень)</i>	Усього
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	6	115 853	115 859
Цінні папери нерезидентів	151 609	–	151 609
Авуари в СПЗ	–	63	63
Цінні папери України	5 312	49 567	54 879
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	60 782	60 782
Внутрішній державний борг	–	2 645	2 645
Внески в рахунок квоти МВФ	–	16 823	16 823
Інші фінансові активи	–	342	342
Усього фінансових активів	156 927	246 075	403 002

37. Операції з пов'язаними сторонами

Для складання цієї консолідованої фінансової звітності сторони вважаються пов'язаними, якщо вони перебувають під спільним контролем або якщо одна з них має змогу контролювати іншу чи може мати суттєвий вплив на іншу сторону під час прийняття фінансових та управлінських рішень, як зазначено в МСБО 24 “Розкриття інформації про пов'язані сторони”. Під час розгляду всіх відносин, що можуть виникати між пов'язаними сторонами, увага приділяється суті цих відносин, а не лише їхній юридичній формі. До пов'язаних сторін Національного банку належать Уряд України, організації, які перебувають під контролем держави, провідний управлінський персонал тощо.

Національний банк під час своєї діяльності здійснює операції з пов'язаними сторонами. У цій примітці наводяться тільки суттєві операції з пов'язаними сторонами. Нижче зазначено залишки за цими операціями на кінець року:

Примітки	2012				2011			1 січня 2011 р.		
	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші пов'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші пов'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші пов'язані сторони	
Цінні папери України	8	104 565	–	–	75 977	–	–	54 879	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам		37 135	–	–	31 688	–	–	29 162	–	–
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам		(4 825)	–	–	(4 825)	–	–	(4 402)	–	–
Внутрішній державний борг, загальна сума	10	3 042	–	–	3 174	–	–	3 306	–	–
Резерв під внутрішній державний борг	10	–	–	–	(635)	–	–	(661)	–	–
Інші активи		48	128	–	11	103	4	54	107	3
Кошти банків		4 861	–	–	2 336	–	–	3 002	–	–
Кошти державних та інших установ		1 280	200	12	12 225	246	12	21 581	364	11
Кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	15	252	–	–	149	–	–	190	–	–
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком		–	–	–	1 100	–	–	158	–	–
Інші зобов'язання		21	–	1	6	–	–	4	–	–

Інші пов'язані сторони включають Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку.

Умови вищезазначених операцій були такими:

за короткостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у вищенаведеній таблиці, а саме за операціями прямого репо з державними облігаціями України) на 31 грудня 2012 року розрахунковий розмір процентної ставки встановлено на рівні 7,50% (на 31 грудня 2011 року – від 9,3% до 17,3%, на 1 січня 2011 року – 9,75%);

за довгостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у вищенаведеній таблиці) на 31 грудня 2012 року була встановлена процентна ставка від 8,00% до 9,50% (на 31 грудня 2011 року – від 8,25% до 11,0%, на 1 січня 2011 року – від 8,25% до 11%); ці кредити підлягають погашенню в термін від 1 до 4 років (на 31 грудня 2011 року – від 1 до 5 років, на 1 січня 2011 року – від 1 до 6 років);

за коштами державних та інших установ відсотки не нараховуються;

за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб за станом на 31 грудня 2012 року була встановлена процентна ставка 8,30% (на 31 грудня 2011 року була встановлена процентна ставка 5,53%, на 1 січня 2011 року – 5,29%);

за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані державними банками на окремий рахунок у Національному банку (які включено до коштів банків у вищенаведеній таблиці), на 31 грудня 2012 року була встановлена процентна ставка 2,25% (на 31 грудня 2011 року та 1 січня 2011 року – 2,33%);

на 31 грудня 2011 року за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком, була встановлена процентна ставка 2,5% і вони підлягали погашенню в строк до одного місяця (на 1 січня 2011 року була встановлена процентна ставка 5% і вони підлягали погашенню в строк до одного місяця).

Умови операцій із внутрішнім державним боргом та цінними паперами України розкрито у відповідних примітках.

У нижченаведеній таблиці зазначено статті доходів і витрат за операціями з пов'язаними сторонами:

	2012			2011		
	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші пов'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші пов'язані сторони
	<i>(у мільйонах гривень)</i>					
Процентні доходи	12 312	–	–	11 555	–	–
Процентні витрати	(28)	–	–	(80)	–	–
Комісійні доходи	136	–	3	119	–	3
Інші доходи	22	4	4	23	1	2
Витрати на утримання персоналу	–	–	151	–	–	135
Інші витрати	(17)	(3)	(6)	(11)	(3)	(4)
Чисте зменшення резервів	(635)	–	–	(423)	–	–

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” послуги для Державного казначейства України надаються Національним банком безоплатно.

У 2012 році короткострокові виплати (заробітна плата) провідному управлінському персоналу становили 11 мільйонів гривень (2011 рік – 10 мільйонів гривень). Сальдо заборгованості за виданими управлінському персоналу кредитами на 31 грудня 2012 року становить 1 мільйон гривень (на 31 грудня 2011 року – 1 мільйон гривень, на 1 січня 2011 року – 1 мільйон гривень). Ці кредити є непростроченими і незнеціненними.

38. Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань

На 31 грудня 2012 року 27% (на 31 грудня 2011 року – 19%, на 1 січня 2011 року – 14%) від загальної суми консолідованих активів Національного банку (за винятком квоти МВФ) становила заборгованість Уряду України за наданими кредитами та державними цінними паперами України, 13% (на 31 грудня 2011 року – 13%, на 1 січня 2011 року – 17%) становили купонні облігації уряду США, 6% (на 31 грудня 2011 року та на 1 січня 2011 року – 11%) – купонні облігації уряду Великобританії та інших держав ЄС та 16% (на 31 грудня 2011 року та на 1 січня 2011 року – 15%) – кредити українським банкам та іншим позичальникам.

На 31 грудня 2012 року 72% (на 31 грудня 2011 року – 66%, на 1 січня 2011 року – 63%) від загальної суми консолідованих зобов'язань (за винятком векселів на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти) становили банкноти та монети в обігу, 11% (на 31 грудня 2011 року – 10%, на 1 січня 2011 року – 8%) – кошти банків, 13% – зобов'язання перед МВФ (на 31 грудня 2011 року та на 1 січня 2011 року – 19%).

39. Події, що відбулися після звітної дати

У лютому 2013 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 484 мільйони СПЗ (5 939 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу, або 6 001 мільйон гривень за річним курсом МВФ).

9 квітня 2013 року
м. Київ, Україна

ЗМІСТ

Вступне слово Голови Національного банку України.....	2
Макроекономічний розвиток України.....	9
1. Огляд світової економіки та міжнародних ринків	11
2. Огляд економіки України	13
3. Платіжний баланс і зовнішній борг	18
4. Розвиток фінансового сектору України	22
Діяльність Національного банку України.....	41
1. Грошово-кредитна політика Національного банку України	43
2. Міжнародні резерви	51
3. Обслуговування внутрішнього боргу України.....	53
4. Готівковий обіг	55
5. Наглядова та регулятивна діяльність	58
6. Система валютного контролю та ліцензування	69
7. Інші напрями діяльності Національного банку України.....	73
Календар основних подій, що відбулися в 2012 році	91
Консолідована фінансова звітність Національного банку України	99

**Річний звіт Національного банку України за 2012 рік схвалено постановою
Правління Національного банку України від 12.04.2013 № 136
та затверджено рішенням Ради Національного банку України від 25.04.2013 № 10.**

Редакційна колегія:

Приходько Б.В. (голова)
Коваленко О.І. (заступник голови)
Гальчинська Т.А.
Лукасевич Б.В.
Ричаківська В.І.
Щербакова О.А.

Річний звіт підготовлено
департаментом офіційних публікацій
та інформаційного забезпечення
Генерального економічного департаменту
Національного банку України

Над річним звітом працювали:

**Гриценко М.Р.,
Стаднічук М.О., Лотоцька П.В.**

Відповідальна за випуск –
начальник відділу з випуску
статистичних видань
Національного банку України
редакції періодичних видань
Національного банку України
Гриценко М.Р.

Оператор **Литвинова Н.В.**

Адреса редакції:

просп. Науки, 7
Київ-028, 03028, Україна
тел. (044) 527-30-27
тел./факс: (044) 524-96-25
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Оригінал-макет і друк виконано
відділом організації видавничого забезпечення
Головного управління господарського забезпечення
Національного банку України

Комп'ютерна верстка та підготовка
графічних матеріалів:
Піддубенко Т.А., Юркін О.М.

Художнє оформлення:
Горбатовська О.Ю.

Підписано до друку 04.07.2013
Формат 60x84/8. Друк офсетний.
Тираж 200 прим. Зам. № 13-0335.